

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Monument Papik u Tatik (also called We Are Our Mountains)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Διαμάχης
Μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν για το
Ναγκόρνο Καραμπάχ»**

Συντάκτης: Κωνσταντίνος Α. Θεοδωρόπουλος (AM 1215M206)

Επιβλέπων Καθηγητής: Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης

Καθηγητής Μέλος: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος

Ιανουάριος 2017

Φωτογραφία Εξωφύλλου: Το διάσημο μνημείο των Tatik u Papik (υψιψηλ-υψιψηλ στα Αρμένικα), -της γιαγιάς και του παππού του Καραμπάχ-, είναι ένας κορυφαίος προορισμός για καθέναν που επισκέπτεται πρώτη φορά το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το μνημείο ανεγέρθηκε το 1967 από τον Sargis Baghdasaryan, και μια επιγραφή στο πίσω μέρος, αποκαλύπτει το επίσημο όνομά του: «We Are Our Mountains» («Είμαστε τα βουνά μας»). Θεωρείται ευρέως ως ένα σύμβολο της Αρμενικής κληρονομιάς του Ναγκόρνο-Καραμπάχ.

Το μνημείο είναι κατασκευασμένο από ηφαιστειακή τέφρα, απεικονίζει ένα ηλικιωμένο άνδρα και μια ηλικιωμένη γυναίκα λαξευμένους σε βράχο, και συμβολίζει τους δεσμούς τους με τα βουνά του Καραμπάχ. Μόνο τα κεφάλια τους είναι ορατά ενώ τα σώματά τους λέγεται ότι είναι μέσα στο έδαφος, το οποίο «δηλώνει» ότι οι Αρμένιοι ανήκουν σε αυτή τη γη.

Το Tatik u Papik προκάλεσε μεγάλη αντίδραση όταν ξεκίνησε η ανέγερσή του από την πλευρά των Αζέρων, οι οποίοι την εποχή εκείνη είχαν τον έλεγχο της Επαρχίας, επειδή συμβόλιζε την αγάπη των Αρμενίων για αυτή τη γη. Παρ' όλη αυτή τη φασαρία, το μνημείο χτίστηκε και η τελευταία ανακαίνιση και αποκατάσταση του μνημείου ολοκληρώθηκε το 2012.

Το γλυπτό είναι εμφανές στο εθνόσημο του «Ναγκόρνο-Καραμπάχ».

Στον πατέρα μου Αννίβα, το σημείο «αναφοράς» μου, Αξιωματικό του Ελληνικού Στρατού, που «έφυγε» την 19-3-16 και στον γιο μου Αννίβα, που ενσαρκώνει την προσωπική μου «ελπίδα».

Ευχαριστώ τη μητέρα μου, τη σύζυγό μου και τον αδελφό μου για την συμπαράσταση, την υπομονή και την κατανόηση τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΕΣ
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2. ΣΚΟΠΟΣ	3
3. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	3
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	5
α. Αρμενία	6
β. Αζερμπαϊτζάν	12
γ. Ναγκόρνο Καραμπάχ	18
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Η ΔΙΑΜΑΧΗ	21
α. Ιστορικά Στοιχεία	21
β. 1918-1920	21
γ. Σοβιετική Περίοδος	23
δ. Κατάρρευση ΕΣΣΔ	25
ε. Τελευταίες Εξελίξεις	29
6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Η ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	37
α. Η Εξέλιξη της Διαδικασίας	37
β. Δραστηριότητα μετά το Πρωτόκολλο του Bishkek	44
(1) Σύνοδος Βουδαπέστης 1994	44
(2) Σύνοδος Λισαβόνας 1996	45
(3) Η Περίοδος μέχρι τη Διαδικασία της Πράγας	46
(4) Οι Αρχές της Μαδρίτης	49
(5) Η Διάσκεψη του Kazan	52
(6) Τελευταίες Εξελίξεις	55
γ. Οι Αδυναμίες της Διαδικασίας του Minsk	56
δ. Ποιοι Ασχολούνται με την Ειρηνευτική Διαδικασία	57
(1) ΟΑΣΕ	57
(2) Ομάδα Minsk (Minsk Group)	63
(3) Ο Ειδικός Εκπρόσωπος του Προέδρου του ΟΑΣΕ για τη Διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ. (Personal Representative of the OSCE CiO on the Conflict Dealt with by the OSCE Minsk Conference)	64
(4) Ομάδα Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού (High Level Planning Group – HLPG)	65
7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΗ ΔΙΑΜΑΧΗ	73
α. Εδαφική Ακεραιότητα	73
β. Αυτοδιάθεση	74
γ. Σοβιετικό Δίκαιο	75
δ. Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης – Υπόθεση Κοσσυφοπεδίου	76
ε. ΟΗΕ	77
στ. Πρωτόκολλο Bishkek	78
ζ. Διακήρυξη Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ στη Λισαβόνα	78
η. Τρόποι Επίλυσης στο Πλαίσιο του Διεθνές Δικαίου	79
(1) Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	79
(2) ΟΑΣΕ – Δικαστήριο Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας	81
(3) Μόνιμο Διαιτητικό Δικαστήριο	81

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΕΣ
θ. Ιστορικά Δικαιώματα και Διεθνές Δίκαιο	82
8. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ	85
α. Εσωτερική Πολιτική Κατάσταση Εμπλεκομένων	85
(1) Αζερμπαϊτζάν	85
(2) Αρμενία	90
(3) Ναγκόρνο Καραμπάχ	93
β. Οι Ένοπλες Δυνάμεις των Αντιμαχόμενων	96
(1) Αζερμπαϊτζάν	96
(2) Αρμενία	97
(3) Ναγκόρνο Καραμπάχ	98
γ. Ο Ρόλος της Διασποράς	98
(1) Η Διασπορά του Αζερμπαϊτζάν	99
(2) Η Αρμενική Διασπορά	100
9. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ Ο ΞΕΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	103
α. Ιράν	104
β. Τουρκία	107
γ. Ρωσία και ΗΠΑ	109
10. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	129
«Α» Χάρτης Περιοχής	A-1
«Β» Πίνακας Τοπωνυμίων Ναγκόρνο Καραμπάχ	B-1
«Γ» Χάρτης Διαμάχης Ναγκόρνο Καραμπάχ	Γ-1
«Δ» Χάρτης Επιχειρήσεων Ειρηνευτικής Αποστολής ΟΑΣΕ	Δ-1
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	147

ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εισαγωγή έγινε η πρώτη προσέγγιση με το θέμα για την ευκολότερη κατανόηση της ανάλυσης.

ΣΚΟΠΟΣ

Στον σκοπό αποτυπώθηκε υπό μορφή έργου και με σύντομο τρόπο, το τελικό επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Καθορίστηκαν οι αναγκαίες και ρεαλιστικές προϋποθέσεις που λήφθηκαν υπόψη για τη σύνταξη της διατριβής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Στο Α΄ Κεφάλαιο αναλύθηκε η περιοχή ενδιαφέροντος γεωγραφικά. Στην ανάλυση αυτή περιλαμβάνονται γεωγραφικά, μορφολογικά πληθυσμιακά, πολιτικά, πολιτιστικά, οικονομικά της Αρμενίας, του Αζερμπαϊτζάν και του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Η ΔΙΑΜΑΧΗ

Στο Β΄ Κεφάλαιο γίνεται μία ιστορική ανάλυση της διαμάχης προκειμένου να γίνει κατανοητή η φύση της διαμάχης και οι παράγοντες που οδήγησαν στην σύγκρουση Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Η ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Στο Γ΄ Κεφάλαιο αναλύθηκαν οι διαδικασίες για την εξεύρεση μια κοινά αποδεκτής λύσης για την συγκεκριμένη διαμάχη, οι λόγοι που έχουν αποτύχει οι προσπάθειες μέχρι σήμερα, τα όργανα που ασχολούνται με τη διαδικασία αυτή καθώς και οι αδυναμίες της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΗ ΔΙΑΜΑΧΗ

Στο Δ΄ Κεφάλαιο έγινε η προσέγγιση της Διαμάχης μέσα από το Διεθνές Δίκαιο καθώς και αναφέρονται κάποιες λύσεις που μπορεί το Διεθνές Δίκαιο να μας οδηγήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΗ ΔΙΑΜΑΧΗ

Στο Ε΄ Κεφάλαιο αναλύονται κατά την άποψή μου σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν κυρίως τις διαπραγματεύσεις αλλά και την σύγκρουση στην ουσία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ Ο ΞΕΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Στο ΣΤ΄ Κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά ο ρόλος του ξένου παράγοντα στην περιοχή αλλά και στην διαμάχη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο Ζ Κεφάλαιο διατυπώθηκαν τα εξαχθέντα συμπεράσματα, που προέκυψαν από την ανάλυση, εξετάζοντας όλες τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμάχη.

THESIS SYNOPSIS

INTRODUCTION

In the Introduction, the thesis topic is presented to the reader to aid in a better comprehension of the analysis.

GOAL

In the Goal, the final intended outcome is illustrated in a task format and in a concise way.

CONTEXT

The necessary and realistic given conditions that were taken into consideration for the writing of this thesis are defined.

CHAPTER A' GEOGRAPHY OF THE REGION

In Chapter A', the region of interest is analyzed in terms of geography. This analysis includes geographical, demographical, political, cultural and economic facts and characteristics of Armenia, Azerbaijan and Nagorno-Karabakh.

CHAPTER B' THE CONFLICT

In Chapter B', a historical analysis of the conflict takes place in order to reach a better understanding of the conflict itself and the factors that led to the clash between Armenia and Azerbaijan.

CHAPTER C' THE PEACE PROCESS

In Chapter C', the process for reaching a resolution for the specific conflict acceptable by all involved parties is analyzed. In addition, the researcher provides the reasons why all previous attempts up until now have failed. Finally, the researcher highlights the entities involved in and the weaknesses of this process.

CHAPTER D' THE INTERNATIONAL LAW IN THE CONFLICT

In Chapter D', the approach of the conflict through the International Law is presented and resolution options that the International Law could lead to are mentioned.

CHAPTER E' FACTORS INFLUENCING THE CONFLICT

In Chapter E', important factors mainly influencing, in the researcher's opinion, the negotiations as well as the conflict in its essence are analyzed.

CHAPTER F' THE FOREIGN FACTOR

In Chapter F', the role of the foreign factor in the region as well as in the conflict is extensively presented.

CHAPTER G' CONCLUSIONS

In Chapter G', after examining all the factors affecting the conflict, the derived conclusions that resulted from the analysis are stated.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΖΕΡΜΠΑΪΖΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΑΓΚΟΡΝΟ-ΚΑΡΑΜΠΑΧ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σύγκρουση μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και Αρμενίας, για την περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ, υφίσταται τα τελευταία τουλάχιστον εκατό χρόνια. Ιστορικοί, πολιτικοί και μελετητές πιστεύουν ότι οι συγκρούσεις γενικότερα στην περιοχή χάνονται στο βάθος της Ιστορίας πολλούς αιώνες ακόμα και χιλιετίες πριν, επικαλούμενοι αρχαία κείμενα και πηγές. Έτσι λοιπόν στην ιστορία αυτή τα γεγονότα ερμηνεύονται και στη συνέχεια χρησιμοποιούνται από τα εμπλεκόμενα μέρη της σύγκρουσης σύμφωνα με τις εθνικές απαιτήσεις και συμφέροντα του καθενός, απορρίπτοντας κατηγορηματικά τα επιχειρήματα του αντιπάλου.

Σε μία βίαιη διαμάχη όπως η συγκεκριμένη, τόσο η Αρμενία όσο και το Αζερμπαϊτζάν κατά την διάρκεια των συγκρούσεων τον 20^ο αιώνα παρουσιάζουν την ιστορία διαφορετικά, προσπαθώντας να αποδείξουν το δίκαιο τους σχετικά με το μέλλον του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Προκειμένου όμως να επιτευχθεί μία βιώσιμη λύση για την περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ πρέπει τα εμπλεκόμενα μέρη δηλαδή Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν αλλά και η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ να αλλάξουν σε πολύ μεγάλο βαθμό τον τρόπο που βλέπουν και αντιλαμβάνονται την διαμάχη. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει Αζέροι και Αρμένιοι, αρχικά να συνειδητοποιήσουν και στη συνέχεια να εστιάσουν στην κοινή τους Ιστορία ως κάτοικοι της ίδιας περιοχής, όπως επίσης και στο ότι είναι προς το συμφέρον και των δύο λαών να αποφασίσουν μόνοι τους για την τύχη τους και όχι κάποιες μεγάλες δυνάμεις για αυτούς.

Για να γίνουν κάπως κατανοητές οι θέσεις των δύο πλευρών σχετικά με την παρουσία του αντιπάλου τους στην περιοχή θα παραθέσουμε δύο δηλώσεις, η πρώτη αφορά την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του Αζερμπαϊτζάν το 1918 για την

οποία ο σημαντικός Αρμένιος Ιστορικός Claude Mutafian¹ γράφει ότι η Διακήρυξη αυτή αντιπροσωπεύει τη γέννηση ενός εντελώς τεχνητού κράτους του οποίου το όνομα δεν αντιστοιχεί σε καμία προηγούμενη ιστορική οντότητα και του οποίου η εθνοτική ποικιλία του πληθυσμού του (Τάρταροι, Ρώσοι, Αρμένιοι) δεν θα μπορούσε να διεκδικήσει την έννοια του έθνους ενώ η δεύτερη δήλωση αναφέρει ότι οι Αρμένιοι στο Ναγκόρνο Καραμπάχ βρέθηκαν μετά την εγκατάσταση τους από τους Ρώσους το 1828. Συγκεκριμένα ο Elnur Aslanov², Επικεφαλής του Τμήματος Πληροφοριών και Πολίτικων Αναλύσεων και Σύμβουλος του Προέδρου της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν έγραψε για τους Αρμένιους του Καραμπάχ ότι η μικρή ομάδα των Αρμενίων που έφτασε [με την Ρωσική επανεγκατάσταση] το 1828 έχει αυξηθεί, και από την έναρξη της σύγκρουσης το 1988, ήδη ξεπέρασε τον αριθμό των Αζέρων. Σαφώς και οι δύο πλευρές έχουν επιχειρήσει να χρησιμοποιήσουν την Ιστορία με τον δικό τους τρόπο προκειμένου να δικαιολογήσουν τους ισχυρισμούς, τις δράσεις και την αδυναμία να βρεθεί μία μόνιμη λύση για τη συγκεκριμένη σύγκρουση.

¹ Claude Mutafian (1994). The Caucasian Knot: The History and Geopolitics of Nagorno-Karabagh. London: Zed Books.

² [http://echo-az.com/archive/2002_07/383/facts.shtml#1\(rus\)](http://echo-az.com/archive/2002_07/383/facts.shtml#1(rus)) (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

2. ΣΚΟΠΟΣ

Ο σκοπός της διατριβής είναι η στρατηγική και διπλωματική ανάλυση της διαμάχης μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Μια διαμάχη η οποία επηρεάζει τόσο τις πολιτικές και οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών κυρίως τα τελευταία εκατό χρόνια όσο και γενικότερα το περιβάλλον ασφαλείας στην περιοχή του Καυκάσου η οποία κατά γενική ομολογία έχει τεράστια γεωπολιτική σημασία και ενδιαφέρον. Η συγκεκριμένη διαμάχη προσομοιάζει με πολλές άλλες εθνοτικές και θρησκευτικές διαμάχες σε όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα με αυτές που «αποκαλύφθηκαν» μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ αλλά και της Γιουγκοσλαβίας. Έτσι λοιπόν η μελέτη της διαμάχης για το Ναγκόρνο Καραμπάχ θα μας προσφέρει γνώση για τους τρόπους που η διεθνής κοινότητα και οι διεθνείς οργανισμοί αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους καταστάσεις και θα μας οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα για την αντιμετώπιση παρόμοιων θεμάτων που αντιμετωπίζουμε ως Ελλάδα (Κυπριακό).

3. ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Για τη συγγραφή της μελέτης, έχουν ληφθεί υπόψη οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α. Τα στοιχεία που αναφέρονται αφορούν τις εξελίξεις στην συγκεκριμένη διαμάχη μέχρι σήμερα.

β. Η πολιτική και στρατιωτική κατάσταση των εμπλεκόμενων μερών, θα συνεχίσει να βρίσκεται στην παρούσα κατάσταση.

γ. Η βιβλιογραφία και ειδικότερα η Ελληνική είναι πολύ περιορισμένη οπότε η πλειονότητα των στοιχείων προέρχονται από την ξένη βιβλιογραφία, το διαδίκτυο και από τον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

δ. Μεγάλο μέρος των στοιχείων που περιέχονται στην υπόψη μελέτη προέρχονται από βιώματα, εμπειρίες πληροφορίες και εκτιμήσεις του συντάκτη της

που για τρία χρόνια συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις και στις συζητήσεις επί του θέματος καθώς στις αναγνωρίσεις και στις αποστολές παρατήρησης - ελέγχου στην γραμμή κατάπαυσης του πυρός ως μέλος της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού του ΟΑΣΕ.

ε. Τα τοπωνύμια στο Ναγκόρνο Καραμπάχ έχουν διαφορετικό όνομα για τους Αρμένιους και διαφορετικό για τους Αζέρους. Οι γεωγραφικές ονομασίες της περιοχής του Ναγκόρνο Καραμπάχ που αναφέρονται στην παρούσα εργασία είναι στην Αγγλική γλώσσα όμως στο Παράρτημα «Β» παρατίθεται Πίνακας με τις Αζέρικες, Αρμενικές, Αγγλικές και Ρωσικές ονομασίες.

στ. Ταυτόχρονα με την ανάλυση της Διαμάχης γίνεται σαφή αναφορά στους συντελεστές ισχύος των εμπλεκόμενων μερών.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η περιοχή ενδιαφέροντος οριοθετείται από το όρος Καύκασος, την Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία Θάλασσα ενώ συνορεύει νότια και δυτικά με το Ιράν και την Τουρκία και βόρεια με την Γεωργία και την Ρωσία. Στην περιοχή αυτή βρίσκεται το Αζερμπαϊτζάν ανατολικά, η Αρμενία δυτικά. Στο Αζερμπαϊτζάν ανήκει και μία αυτόνομη περιοχή στα νοτιοδυτικά, το Nakhichevan το οποίο βρίσκεται μεταξύ Τουρκίας (ανατολικά) και Αρμενίας (δυτικά). Το Ναγκόρνο Καραμπάχ βρίσκεται στο δυτικό Αζερμπαϊτζάν.

Στα βόρεια όρια της γεωγραφικής περιοχής ευρίσκεται ο Καύκασος του οποίου πολλές κορυφές είναι ψηλότερες από 5000 m. Το έδαφος είναι εντελώς πεδινό κοντά στην Κασπία και συνεχίζοντας προς δυτικά γίνεται στην αρχή λοφώδες και μετά ορεινό έως πολύ ορεινό. Την περιοχή διαρρέει ο ποταμός Kura ο οποίος πηγάζει στην Τουρκία, διασχίζει την Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν και χύνεται στην Κασπία θάλασσα. Στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και στην Αρμενία τα όρη υψώνονται περισσότερο από 4000 m επιδρώντας έτσι στην διεξαγωγή ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Τα όρη αυτά είναι επίσης γνωστά ως Μικρός Καύκασος. Το έδαφος του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι κυρίως ορεινό με βουνοκορφές κοντά στα 3700m, στενές βαθιές κοιλάδες και χαράδρες και ελάχιστο έως ανύπαρκτο οδικό δίκτυο.

Το γενικό κλίμα της περιοχής είναι ηπειρωτικό με ξηρά, ζεστά καλοκαίρια (μέχρι και 45°C) και δύσκολους και παγερούς χειμώνες, ιδιαίτερα στα ορεινά. Οι κλιματολογικές συνθήκες επηρεάζουν κατά πολύ την διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Οι δρόμοι κυρίως τη άνοιξη γίνονται δύσβατοι, η δε ομίχλη και υγρασία παραμένουν κατά την διάρκεια της ημέρας στα ορεινά με αποτέλεσμα την σημαντική μείωση της ορατότητας και την παρεμπόδιση των πτήσεων. Το ορεινό έδαφος και οι κλιματολογικές συνθήκες επηρεάζουν επίσης σε μεγάλο βαθμό και την ομαλή διεξαγωγή των τηλεπικοινωνιών.

Ενδιαφέρουσες περιοχές, ζωτικής σημασίας, είναι ο εδαφικός διάδρομος του Lachin που ενώνει την Αρμενία με το Ναγκόρνο Καραμπάχ και το ορεινό πέρασμα του Omar το οποίο κυριολεκτικά «ξεκλειδώνει» την ισχυρή λόγω

μορφολογίας του εδάφους περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Επίσης άξιο λόγου είναι ότι η καταγωγή των Προέδρων της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν είναι από το Ναγκόρνο Καραμπάχ και το Nakhichevan αντίστοιχα. Η περιοχή φαίνεται στον χάρτη του Παραρτήματος «Α». Αναλυτικότερα :

α. Αζερμπαϊτζάν

Η Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν που διακήρυξε την ανεξαρτησία της, την 30 Αυγούστου 1991, συνορεύει βόρεια με την Γεωργία και την Ρωσία, νότια με το Ιράν, δυτικά βρέχεται από την Κασπία Θάλασσα και ανατολικά με Γεωργία και Αρμενία. Στο Αζερμπαϊτζάν ανήκει, χωρίς όμως να έχουν κοινά σύνορα, και η αυτόνομη περιοχή του Nakhichevan, η οποία συνορεύει βόρεια και δυτικά με την Αρμενία, νότια με το Ιράν και ανατολικά με το Ιράν και την Τουρκία. Έχει έκταση 86.600 τ.χλμ μαζί με το Nakhichevan και το Ναγκόρνο Καραμπάχ και πληθυσμό 9.705.600 κατοίκους, με πυκνότητα πληθυσμού 91,4 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Το Nakhichevan έχει έκταση 5.500 τ. χλμ και πληθυσμό 350.000 κατοίκους. Για την ασφάλεια του Nakhichevan έχουν εγγυηθεί από κοινού με συνθήκη του 1920, η Τουρκία με την Ρωσία και δεν έχει καμία άμεση ανάμειξη στην διαμάχη για το Ναγκόρνο Καραμπάχ, μέχρι τώρα. Λόγω των κλειστών συνόρων η επικοινωνία με το Αζερμπαϊτζάν γίνεται μέσω Τουρκίας και Ιράν. Το προσδόκιμο ζωής των Αζέρων είναι 72,2 έτη και η βρεφική θνησιμότητα 81,7 ‰.

Το πολιτικό σύστημα του Αζερμπαϊτζάν είναι Ομοσπονδιακή Προεδρική Δημοκρατία με ένα νομοθετικό σώμα, την Εθνική Συνέλευση (Milli Mejlis) που αποτελείται από 125 μέλη. Ο πρόεδρος εκλέγεται απευθείας από τον λαό, για πέντε χρόνια και θεωρείται, σύμφωνα με το νέο σύνταγμα του 1995, αρχηγός της εκτελεστικής εξουσίας και των ενόπλων δυνάμεων. Το υπουργικό συμβούλιο, του οποίου ηγείται ο πρωθυπουργός, διορίζεται επίσης από τον πρόεδρο. Το 2009, έπειτα από δημοψήφισμα καταργήθηκε το όριο στις θητείες στο ύπατο αξίωμα της χώρας. Το Σύνταγμα υιοθετήθηκε στις 12 Νοεμβρίου του 1995 και τροποποιήθηκε με δημοψήφισμα στις 24 Αυγούστου του 2002. Στη χώρα, διεξάγονται εκλογές για τον πρόεδρο και για το κοινοβούλιο. Δικαίωμα ψήφου στις εκλογές έχουν όσες και όσοι είναι ηλικίας 18 ετών και άνω. Πρωτεύουσα είναι το Baku και χωρίζεται

διοικητικά σε 59 επαρχίες, 7 διαμερίσματα πόλεων, ενώ στο έδαφος του τελεί υπό ιδιαίτερο καθεστώς μία αυτόνομη περιοχή, η Δημοκρατία του Nakhichevan. Η Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν αποτελείται από 65 περιοχές, 69 πόλεις, 13 αστικές περιοχές, 130 οικισμοί αστικού τύπου και 4354 αγροτικούς οικισμούς.

Επίσημη γλώσσα της χώρας είναι η Αζερική (Τουρκική γλώσσα), η οποία ανήκει στην ουραλοαλταϊκή οικογένεια ενώ διαδεδομένη είναι και η χρήση της ρωσικής. Το κυριλλικό αλφάβητο αντικαταστάθηκε από το λατινικό το 2001. Οι ομάδες που αποτελούν το εθνικό μωσαϊκό της χώρας είναι οι Αζέροι (90%), οι Ρώσοι (2,5%), οι Αρμένιοι (2%) και μερικές άλλες μειονότητες όπως Τούρκοι, Λέζγκι, Τάρταροι, Ουκρανοί, Γεωργιανοί, Εβραίοι, Άβαροι, Τατ και Ταλίς.

Ο αναλφαβητισμός ανέρχεται σε ποσοστό 3%. Η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική μεταξύ 7-16 ετών. Μετά το δημοτικό σχολείο, οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν γενικά, επαγγελματικά ή τεχνικά σχολεία. Σε πανεπιστημιακό επίπεδο, από το 1919 λειτουργεί το πανεπιστήμιο του Baku και το τεχνικό πανεπιστήμιο, που ιδρύθηκε το 1950. Σημαντική αλλαγή στο εκπαιδευτικό σύστημα, μετά την ανεξαρτησία της χώρας, υπήρξε η αντικατάσταση του κυριλλικού αλφαβήτου από το λατινικό. Το 1998, ποσοστό 3,7% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) κατευθυνόταν στον τομέα της παιδείας.

Η θρησκεία στο Αζερμπαϊτζάν είναι διαχωρισμένη από το κράτος και όλες οι θρησκείες είναι ίσες ενώπιον του νόμου. Η πλειοψηφία των Αζέρων (93%) είναι μουσουλμάνοι (κυρίως σίτες και λιγότερο σουνίτες). Υπάρχουν όμως και χριστιανοί (4,8%), από τους οποίους οι περισσότεροι υπάγονται στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία, αν και υπάρχει μικρός αριθμός ρωμαιοκαθολικών. Τα χριστιανικά δόγματα πρεσβεύουν κυρίως οι σλαβικές (2,5%) και οι αρμενικές (2,3%) μειονότητες της χώρας. Παρά το ότι το Ισλάμ είναι επίσημη θρησκεία, οι Αζέροι, γιορτάζουν τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά.

Η χώρα παρουσιάζει ποικίλη μορφολογία εδάφους και τοπίων. Πάνω από το 40% της επιφάνειάς της αποτελείται από πεδιάδες, 50% βρίσκεται σε υψόμετρο από 400 έως 1.500 μ. και το 10% σε υψόμετρο μεγαλύτερο από τα 1.500 μ. Στα

βορειοανατολικά εδάφη κυριαρχούν οι ψηλές κορυφές του ορεινού συγκροτήματος του Μεγάλου Καυκάσου, που σχηματίζουν ένα τμήμα των συνόρων με τη Ρωσία. Η ψηλότερη κορυφή βρίσκεται στα 4.485 μ. (όρος Bazar Diousi). Στα σύνορα με το Ιράν, η οροσειρά Talysh δεσπόζει επιβλητική, σε μικρή απόσταση από τις ακτές της Κασπίας. Οι ποταμοί της χώρας ανήκουν στο λεκανοπέδιο της Κασπίας και από τα νερά τους έχει δημιουργηθεί ένα ολόκληρο δίκτυο διωρύγων για την άρδευση και σταθμών για την παραγωγή ενέργειας. Ο μεγαλύτερος είναι ο Kura (1.515 χλμ.), που διασχίζει τη χώρα κατά μήκος του κεντρικού της τμήματος, σχηματίζοντας τη μεγάλη κοιλάδα Kura - Arax η οποία είναι μία στέπα καυτή το καλοκαίρι και μάλλον ψυχρή τον χειμώνα. Σε κλειστές λεκάνες έχουν δημιουργηθεί τεχνητές λίμνες, όπως η Göygöl και η Alagöl, ενώ στα παράλια υπάρχει η λιμνοθάλασσα Samur-Dävächi.

Το κλίμα του Αζερμπαϊτζάν στα πεδινά είναι θερμό υποτροπικό, με ήπιους χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια που διαρκούν πολύ και μπορεί να φτάσουν σε θερμοκρασίες υψηλότερες των 40°C ενώ στις ορεινές περιοχές είναι ηπειρωτικό, με ψυχρούς χειμώνες και συχνές χιονοπτώσεις. Προς τα νότια, το κλίμα είναι πιο υγρό και οι βροχές συχνότερες. Στην αυτόνομη δημοκρατία του Nakhichevan το κλίμα είναι ξηρό ηπειρωτικό.

Το Αζερμπαϊτζάν διαθέτει πετρέλαιο, φυσικό αέριο και άλλα μεταλλεύματα, εμφανίζοντας πολλές δυνατότητες ανάπτυξης. Ωστόσο, η πεπαλαιωμένη υποδομή της απαιτεί πολλές προσπάθειες και επενδύσεις. Η παραγμένη πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό και η διαμάχη με την Αρμενία δεν επέτρεψαν την εισροή ξένων επενδύσεων για μεγάλο χρονικό διάστημα να γίνουν. Η γεωργία και η δασοκομία απασχολούν περίπου το 41% του εργατικού δυναμικού, η βιομηχανία το 7% και οι υπηρεσίες το 52%. Η ανεργία εξακολουθεί να είναι υψηλή. Η ανταγωνιστικότητα του Αζερμπαϊτζάν βελτιώθηκε ραγδαία κατά τα τελευταία χρόνια. Στην έκθεση για την Παγκόσμια Ανταγωνιστικότητα (2013-2014), η χώρα κατατάσσεται 39η από 144 κράτη, όντας η πιο ανταγωνιστική οικονομία της περιοχής και της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών.

Η κυριότερη γεωργική περιοχή και ταυτόχρονα η πιο πυκνοκατοικημένη ζώνη βρίσκεται στην κοιλάδα του ποταμού Kura. Υπάρχει μεγάλη παραγωγή

βαμβακιού, καπνού, διαφόρων ποικιλιών σταφυλιών για οινοπαραγωγή και φρούτων. Καλλιεργούνται επίσης σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, ρύζι, τσάι, φουντουκιές, καρυδιές, ροδιές και πρώιμα λαχανικά. Επί της σοβιετικής περιόδου, η γεωργική παραγωγή στηριζόταν στους κρατικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι μετατρέπονται σε ιδιωτικούς με πολύ αργούς ρυθμούς. Σε ανάπτυξη βρίσκονται επίσης η αλιεία, η κτηνοτροφία, η σηροτροφία και η μελισσοκομία. Η Κασπία αποτελεί σταθερή πηγή αλιευτικού πλούτου, ιδίως οξυρρύγχου για την παραγωγή χαβιαριού.

Ο τομέας της βιομηχανίας και του ορυκτού πλούτου απασχολεί το 15% του ενεργού πληθυσμού, που στην πλειοψηφία τους ασχολούνται με την εξόρυξη πετρελαίου. Η βιομηχανία σχετίζεται και αυτή κυρίως με το πετρέλαιο, με εργοστάσια χημικών και πετροχημικών προϊόντων. Επίσης, λειτουργούν εργοστάσια τροφίμων, υφαντουργίας κ.ά. Η ηλεκτρική ενέργεια προέρχεται κυρίως από το φυσικό αέριο και δευτερευόντως από υδροηλεκτρικούς σταθμούς. Τα εργοστάσια πυρηνικής ενέργειας που άλλοτε κάλυπταν το ένα τρίτο της παραγωγής πλέον δεν λειτουργούν. Το υπέδαφος της χώρας κρύβει τεράστιο πλούτο, καθώς περιέχει μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και νάφθας, φυσικό αέριο και πολλά μεταλλεύματα. Για ένα διάστημα, τα πετρέλαια του Baku κάλυπταν το μισό της παγκόσμιας παραγωγής και στην περιοχή αναπτύχθηκαν τεράστιες εγκαταστάσεις επεξεργασίας πετρελαίου. Έτσι, το Baku εξελίχθηκε στην πέμπτη σε μέγεθος πόλη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Το πετρέλαιο συγκεντρώνεται στο Baku και από εκεί διοχετεύεται προς όλες τις κατευθύνσεις, είτε από την ξηρά είτε με πλοίο μέσω της Κασπίας είτε τέλος, με τους αγωγούς πετρελαίου (Baku - Ceyhan) και φυσικού αερίου (Baku – Ερζερούμ) μέσω της Γεωργίας. Όλα τα έσοδα των υδρογονανθράκων εισρέουν στην ειδικού σκοπού κρατική οργάνωση SOFAZ, η οποία ιδρύθηκε το 1999. Η SOFAZ χρησιμοποιείται ως ένα μακροοικονομικό εργαλείο, είτε για την διοχέτευση των ενεργειακών εσόδων σε δημόσιες δαπάνες είτε για την συσσώρευσή τους σε ένα αποθεματικό ταμείο. Οι δημόσιες δαπάνες, μέσω της SOFAZ, συνήθως κατευθύνονται προς τα μεγαλύτερα έργα υποδομής. Έτσι, η κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν προσπαθεί να τονώσει την οικονομία βελτιώνοντας τις υποδομές της χώρας. Ένα μέρος των κεφαλαίων χρησιμοποιείται επίσης για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των εσωτερικά εκτοπισμένων

προσφύγων του, υπό αρμενική κατοχή, Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Στον ορυκτό πλούτο συγκαταλέγονται επίσης σίδηρος, χαλκός, βωξίτης, σιδηροπυρίτης, βρόμιο, ιώδιο, μόλυβδος και ψευδάργυρος, ορυκτό αλάτι και οικοδομικά υλικά, όπως ασβεστόλιθοι, μάργα και μάρμαρο.

Το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο είναι καλό. Η χώρα διαθέτει μικρό εμπορικό στόλο και κρατική αεροπορική εταιρεία. Το εμπόριο διεξάγεται κυρίως με χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και τα προϊόντα που εξάγονται –εκτός από το πετρέλαιο– είναι άσφαλτος, λιπαντικά, νάφθα, καυστική σόδα, τρόφιμα, αγροτικά προϊόντα κλπ. Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί περισσότερη έμφαση στις εμπορικές επαφές με τις χώρες της Ευρώπης. Κύριο λιμάνι είναι η πρωτεύουσα Baku. Η χώρα διαθέτει αεροδρόμια με κυριότερο αυτό του Baku. Η κυβέρνηση εργάζεται για να μετατρέψει την χώρα σε περιφερειακό κόμβο διαμετακόμισης και υπηρεσιών. Ο νέος σιδηρόδρομος Baku – Tbilisi - Kars, για παράδειγμα, έχει προγραμματιστεί να συνδέει την Τουρκία, τον Νότιο Καύκασο και την Κεντρική Ασία με τον Ευρωπαϊκό Σιδηρόδρομο.

Νόμισμα της χώρας είναι το Μανάτ (AZN) (1 ευρώ = 4.800 μανάτ), που υποδιαιρείται σε 100 γκοπίκ. Το 1992 ιδρύθηκε η αντίστοιχη Εθνική Τράπεζα, η οποία έχει την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος. Λειτουργούν επίσης δεκάδες ιδιωτικές τράπεζες. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Αζερμπαϊτζάν, τα οποία δόθηκαν πρόσφατα στη δημοσιότητα και αφορούν το διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2016, το ΑΕΠ της χώρας, αποτιμώμενο σε πραγματικές τιμές, κατέγραψε πτώση 3,5% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Το ανεξάρτητο και έγκριτο “think tank” CESD εκτιμάει την πτώση του ΑΕΠ σε 4,1%. Ακόμη μεγαλύτερη είναι η απόκλιση μεταξύ των επίσημων στοιχείων και των ανεξάρτητων εκτιμήσεων ως προς το ύψος του πληθωρισμού το ίδιο ακριβώς διάστημα. Η μεν Στατιστική Υπηρεσία τον τοποθετεί στο 10,8%, το δε CESD πολύ υψηλότερα, στο 14,5%. Ομοίως, το ποσοστό του αζερικού πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας επισήμως μεν είναι 5,6%, ανεπίσημως δε φθάνει το 12,5%. Οι εξαγωγές αγαθών ανήλθαν σε 1,22 δις USD και οι εισαγωγές αγαθών σε 980 εκ. USD, επομένως το εμπορικό ισοζύγιο κατέγραψε μικρό πλεόνασμα της τάξης των 240 εκ. USD. Το 31% των εισαγωγών προήλθε από την ΕΕ, το 18% από

τις λοιπές χώρες της ΚΑΚ και το 51% από τρίτες χώρες. Τέλος, σε δημοσιονομικό επίπεδο, τα δημόσια έσοδα ανήλθαν σε 3,67 δις AZN περ. και οι δαπάνες σε 2,62 δις AZN, επομένως καταγράφηκε σημαντικό δημοσιονομικό πλεόνασμα 1,05 δις AZN. Ο μέσος μισθός ανήλθε σε 480 AZN ή περ. 310 USD. Πέραν των ανωτέρω, η σταθεροποίηση της τιμής του αργού στα επίπεδα των 40 USD/βαρέλι φαίνεται να απομακρύνει, επί του παρόντος, το ενδεχόμενο μιας τρίτης υποτίμησης του AZN.

Στην τελευταία έκθεση του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Αζερμπαϊτζάν για το 2017³ αναφέρετε ότι σχεδόν ένα έτος έχει παρέλθει από τη δεύτερη υποτίμηση του AZN έναντι του USD. Στην πράξη, μολονότι τότε είχε προαναγγελθεί επίσης η μετάβαση στο καθεστώς της «ελεύθερης» ή «κυμαινόμενης» (floating) συναλλαγματικής ισοτιμίας, κάτι τέτοιο ουδέποτε συνέβη: διαδοχικές κυβερνητικές παρεμβάσεις στην αγορά συναλλάγματος, αρχικά εκ μέρους της ίδιας της Κεντρικής Τράπεζας και κατόπιν - όταν τα συναλλαγματικά διαθέσιμα αυτής σχεδόν εξαντλήθηκαν- εκ μέρους του SOFAZ, συνεχίστηκαν. Αυτή η τακτική είχε ως αποτέλεσμα να παρατηρηθεί, εντός των τελευταίων 12 μηνών, μια σχετικά ήπια διολίσθηση του AZN της τάξης του 17,5%, έναντι πάντοτε του USD. Εντούτοις, προχθές ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας, κ. Rustamof, ανακοίνωσε ότι εκπονείται ήδη σχέδιο μετάβασης, από το 2017, στο καθεστώς της πλήρως κυμαινόμενης συναλλαγματικής ισοτιμίας. Αυτό σημαίνει, πολύ απλά, ότι η τιμή του AZN θα καθοριστεί εφεξής αποκλειστικά από το νόμο της αγοράς και της ζήτησης για συνάλλαγμα, κάτι που, για τους περισσότερους αναλυτές, αναμένεται να «εκτοξεύσει» την ισοτιμία έναντι του USD στα επίπεδα των 2,20 AZN τουλάχιστον, από 1,75 AZN που είναι σήμερα η επίσημη τιμή (ανεπίσημα, είναι ήδη πάνω από το 1,80). Όπως φαίνεται, η αζερική ηγεσία εμφορείται από την υποθετική πεποίθηση (assumption) ότι το 2017 θα είναι έτος ανάκαμψης της οικονομίας -με ρυθμό

³ <http://www.agora.mfa.gr/%CF%84%CE%B1-%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD?view=infofile&id=57796> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

ανάπτυξης 1%, έναντι ύφεσης 4% φέτος- και, ιδίως, ότι θα αποκατασταθούν τα πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, για τέσσερις βασικά λόγους, πρώτον, θα ανέβει η τιμή του αργού (μετά τις πρόσφατες συμφωνίες ΟΠΕΚ και μη ΟΠΕΚ, στο πλαίσιο των οποίων και το ίδιο το Αζερμπαϊτζάν αποδέχτηκε να μειώσει την ημερήσια παραγωγή του κατά 35.000 βαρέλια), δεύτερον, θα συνεχιστεί η πολύ σκληρή πολιτική υποκατάστασης εισαγωγών (πχ έκτακτες δασμολογικές επιβαρύνσεις, σε ισχύ από 1/11/2016), τρίτον, η αναμενόμενη ανάκαμψη της ρωσικής οικονομίας από το 2017 θα αυξήσει τα εμβάσματα των Αζέρων μεταναστών και, τέταρτον, οι έλεγχοι στη μεταφορά κεφαλαίων προς το εξωτερικό (capital controls) θα περιορίσουν την εκροή συναλλάγματος, η οποία, μόνο κατά το 2015, έτος των δύο υποτιμήσεων, υπολογίστηκε σε 10 δις USD.

Το Αζερμπαϊτζάν, είναι μέλος σε διεθνείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη, τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, στο πρόγραμμα του NATO «Συνεργασία για την Ειρήνη» (PfP), στην Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα και στο Κίνημα των Αδεσμεύτων, στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στη Παγκόσμια Τράπεζα, στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης και στο Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

β. Αρμενία

Η Δημοκρατία της Αρμενίας, η πρώτη μη-Βαλτική χώρα που διακήρυξε την ανεξαρτησία της, την 23 Αυγούστου του 1991, συνορεύει στα δυτικά με την Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν (Nakhichevan), στα βόρεια με τη Γεωργία, ανατολικά με το Αζερμπαϊτζάν και το Ιράν στα νότια. Έχει έκταση 30.000 τ. χλμ., καταλαμβάνει το βορειοανατολικό τμήμα των Αρμενικών υψιπέδων (με συνολική έκταση 400.000 τ. χλμ.) που είναι γνωστά και ως "Ιστορική Αρμενία" και θεωρούνται πατρίδα των Αρμενίων. Η Αρμενία έχει πληθυσμό 2.998.600 ανθρώπων με πυκνότητα πληθυσμού 100,1 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Το προσδόκιμο ζωής των Αρμενίων είναι 74,37 έτη και η βρεφική θνησιμότητα 23,3 ‰. Ο πληθυσμός της χώρας μειώθηκε δραματικά μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, καθώς ένας σημαντικός αριθμός των κατοίκων μετανάστευσαν. Παρόλα αυτά, η κατάσταση έχει αντιστραφεί

τα τελευταία χρόνια, και έχει δημιουργηθεί ένα μικρό ρεύμα επιστροφής στην Αρμενία, που είναι πιθανόν να συνεχιστεί.

Το πολιτικό σύστημα της Αρμενίας είναι προεδρική δημοκρατία με ένα νομοθετικό σώμα, την Εθνική Συνέλευση. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της χώρας, ο Πρόεδρος είναι ο επικεφαλής της κυβέρνησης. Η εκτελεστική εξουσία εξασκείται από την κυβέρνηση. Τον Δεκέμβριο του 2015 με δημοψήφισμα, οι πολίτες ψήφισαν υπέρ της μετατροπής του πολιτεύματος σε κοινοβουλευτική δημοκρατία. Δικαίωμα ψήφου στις εκλογές έχουν όσες και όσοι είναι ηλικίας 18 ετών και άνω. Πρωτεύουσα της Αρμενίας είναι το Yerevan και η χώρα διοικητικά διαιρείται σε δέκα νομούς (που λέγονται μαρζ). Κάθε νομός διοικείται από τον κυβερνήτη (μαρζπέτ) που διορίζεται από την κυβέρνηση. Ο διοικητής της περιφέρειας του Yerevan είναι ο Δήμαρχος, που διορίζεται από τον Πρόεδρο της χώρας. Η Αρμενία έχει 953 χωριά, 48 πόλεις και 932 κοινότητες, από τις οποίες 871 είναι αγροτικές και 61 αστικές. Η ΜΚΟ Freedom House χαρακτηρίζει την Αρμενία ως «σχετικά ελεύθερη» αν και δεν την κατατάσσει στις «εκλογικές δημοκρατίες».

Επίσημη γλώσσα της χώρας είναι η Αρμενική. Το 96% του πληθυσμού μιλά Αρμενικά, ενώ το 75,8% μιλά Ρωσικά σαν δεύτερη γλώσσα. Οι εθνοτικά Αρμένιοι αποτελούν το 97,9% του πληθυσμού. Οι Γεζίτες (που μιλούν την κουρδική γλώσσα) αποτελούν το 1,3% (περίπου 40.000 άτομα) και οι Ρώσοι το 0,5%. Υπάρχουν και άλλες μειονότητες, όπως Ασσύριοι, Ουκρανοί, Έλληνες, Κούρδοι, Γεωργιανοί και Λευκορώσοι. Υπάρχουν και μικρές κοινότητες Βλάχων, Μορδοβών, Οσσετών, Ούντι και Τατ. Υπάρχουν επίσης και Πολωνοί καθώς και Γερμανοί του Καυκάσου, όμως οι πληθυσμοί τους έχουν σε μεγάλο βαθμό ρωσοποιηθεί. Στα χρόνια της ΕΣΣΔ, οι Αζέροι ήταν ιστορικά η δεύτερη μεγαλύτερη εθνοτική ομάδα στη χώρα (αποτελώντας περίπου το 2,5%, το 1989). Όμως, λόγω του πολέμου στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ σχεδόν όλοι έφυγαν από την Αρμενία. Αντίστροφα, η Αρμενία δέχτηκε ένα μεγάλο αριθμό προσφύγων από το Αζερμπαϊτζάν.

Το ποσοστό αναλφαβητισμού στην Αρμενία φτάνει στο 1,4 %. Η βασική εκπαίδευση στη Δημοκρατία της Αρμενίας είναι δωρεάν, πράγμα που αποτελεί υποχρέωση του κράτους κατά το Σύνταγμά της, όπως και η παροχή τριτοβάθμιας

εκπαίδευσης. Ωστόσο, μετά το 1991 επιτράπηκε η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, καθώς το κράτος αδυνατούσε να χρηματοδοτήσει τα υπάρχοντα. Η ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως προαιρετικό μάθημα σε δυο σχολεία του Yerevan και σε ένα ως υποχρεωτικό, καθώς και σε τέσσερις πανεπιστημιακές σχολές και τη Στρατιωτική Ακαδημία. Στο κρατικό πανεπιστήμιο του Yerevan λειτουργεί και «Ελληνικό Κέντρο».

Η Αρμενία ήταν η πρώτη χώρα που υιοθέτησε το Χριστιανισμό ως επίσημη θρησκεία, στις αρχές του 4ου αιώνα, κατά την παράδοση το έτος 301. Περίπου το 93% των Αρμενίων υπάγονται στην Αποστολική Εκκλησία της Αρμενίας, που είναι μια Ορθόδοξη Μη Χαλκηδονιανή Εκκλησία. Αρκετοί Αρμένιοι είναι Καθολικοί (τόσο Ρωμαιοκαθολικοί όσο και Μεχιταριστές, 180.000 κατά το Αρμενικό Καθολικό), Προτεστάντες, Μάρτυρες του Ιεχωβά, Αντβεντιστές της Έβδομης Μέρας, Μορμόνοι της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών αλλά και πιστοί της παραδοσιακής αρμενικής θρησκείας και κάποιοι Γεζίτες Κούρδοι, που ζουν στα δυτικά της χώρας. Οι μη-Γεζίτες κούρδοι είναι Σουνίτες Μουσουλμάνοι. Επίσης υπάρχει μικρή Εβραϊκή κοινότητα αφού οι περισσότεροι έφυγαν στο εξωτερικό, κυρίως στο Ισραήλ, λόγω των οικονομικών προβλημάτων στην Αρμενία.

Το ανάγλυφο του εδάφους είναι κυρίως ορεινό, με ορμητικά ποτάμια και λίγα δάση. Το ψηλότερο σημείο είναι το βουνό Aragats (4.095 m) και το χαμηλότερο βρίσκεται σε υψόμετρο 400 μ. Το όρος Ararat, που ιστορικά αποτελούσε τμήμα της Αρμενίας, είναι το ψηλότερο βουνό της ευρύτερης περιοχής. Αν και σήμερα αποτελεί τουρκικό έδαφος, είναι ορατό από την Αρμενία και το Yerevan, και θεωρείται από τους Αρμένιους σύμβολο της πατρίδας τους, ενώ απαντάται συχνά και στις παραδόσεις των Αρμενίων. Για αυτούς τους λόγους, το Ararat απεικονίζεται στο σημερινό εθνικό σύμβολο της Αρμενίας. Η λίμνη Sevan σε υψόμετρο 1.900 μέτρα από το επίπεδο της θάλασσας, καλύπτει περίπου το 5% της επικράτειας της χώρας.

Το κλίμα της Αρμενίας είναι ηπειρωτικό. Τα καλοκαίρια είναι ξηρά και ηλιόλουστα, και κρατούν από τον Ιούνιο έως τα μέσα του Σεπτεμβρίου. Η θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξύ 22° και 36° βαθμούς Κελσίου, όμως η χαμηλή υγρασία μετριάζει τα αποτελέσματα της ζέστης. Η άνοιξη είναι σύντομη, σε αντίθεση

με το φθινόπωρο. Οι χειμώνες είναι σχετικά βαρείς, με πολύ χιόνι και θερμοκρασίες που κυμαίνονται μεταξύ -10° και -5 °C.

Η Αρμενία ήταν σημαντικό παραγωγικό και βιομηχανικό κέντρο της Σοβιετικής Ένωσης, αυτό όμως είχε το μειονέκτημα ότι η οικονομία της εξαρτιόταν από εξωτερικούς παράγοντες. Πριν την ανεξαρτητοποίησή της, η οικονομία της Αρμενίας βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στη βιομηχανία, που παρήγαγε μεταξύ άλλων χημικά, ηλεκτρονικά, μηχανές, τρόφιμα, συνθετικό καουτσούκ και υφάσματα. Όταν όμως η υποστήριξη που παρείχε η ΕΣΣΔ στις βιομηχανίες και επιχειρήσεις εξαφανίστηκε, λίγες μόνο από αυτές κατάφεραν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους.

Σήμερα η Αρμενία στον οικονομικό τομέα αντιμετωπίζει αρκετές δυσκολίες αρχικά λόγω της διάλυσης της ΕΣΣΔ αλλά και λόγω των συνεπειών του πολέμου στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και ιδιαίτερα του εμπάργκο που επιβλήθηκε από το Αζερμπαϊτζάν καθώς το 85% των εισαγωγών και εξαγωγών της γίνονταν μέσω σιδηροδρόμου. Η δύσκολη αυτή κατάσταση επιδεινώθηκε και από τον αποκλεισμό που επιβλήθηκε στην χώρα από την Τουρκία το 1993 σε υποστήριξη του Αζερμπαϊτζάν όπως επίσης και εξαιτίας των δραματικών συνεπειών του σεισμού του 1988, που σκότωσε 50.000 ανθρώπους και άφησε 500.000 άστεγους.

Η ανεργία στην χώρα παραμένει σημαντικό πρόβλημα και κυμαίνεται στο 15%, κατάσταση που επιδεινώνεται από την άφιξη χιλιάδων προσφύγων. Επίσης λόγω των έντονων οικονομικών της προβλημάτων, η Αρμενία είναι τόσο πηγή όσο και «πέραςμα» για τη διακίνηση (trafficking) γυναικών με προορισμό κυρίως την Ευρώπη και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Στον τομέα της διαφθοράς κατέχει την 99η θέση ανάμεσα σε 197 χώρες και βρίσκεται στην 80η θέση της κατάταξης κατά τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, την υψηλότερη ανάμεσα στις χώρες της Υπερκαυκασίας.

Παρόλα αυτά όμως, έχει καταφέρει κάπως να βελτιώσει την οικονομική της θέση στηριζόμενη κυρίως στις επενδύσεις και την οικονομική βοήθεια των Αρμενίων της διασποράς που χρηματοδοτεί ένα σημαντικό τμήμα της ανοικοδόμησης των υποδομών, και άλλα δημόσια προγράμματα. Έχει στραφεί προς την οικονομία της

αγοράς και το 2008 ήταν η 28η οικονομικά πιο απελευθερωμένη χώρα του κόσμου ψηλότερα από αναπτυγμένες χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία ή η Αυστρία. Η χώρα γνωρίζει οικονομική ανάπτυξη από το 1995 και ο πληθωρισμός έχει πλέον πέσει σε αμελητέα επίπεδα. Νόμισμα της χώρας είναι το Ντραμ (AMD) με ισοτιμία τα 549,66 Ντραμ είναι 1 Ευρώ.

Οι σχέσεις της με την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών έχουν βοηθήσει το εμπόριό της να αναπτυχθεί. Φυσικό αέριο, πετρέλαιο και άλλες πρώτες ύλες φτάνουν μέσω δυο χωρών, της Γεωργίας και του Ιράν, με τις οποίες η Αρμενία διατηρεί καλές και στενές σχέσεις. Οι εμπορικές οδοί μέσω της Γεωργίας και του Ιράν είναι ανεπαρκείς ή μη αξιόπιστες. Το μοναδικό διεθνές αεροδρόμιο της χώρας βρίσκεται στην πρωτεύουσα Yerevan.

Τα ορυχεία της Αρμενίας παράγουν χαλκό, ψευδάργυρο, χρυσό και μόλυβδο. Το μεγαλύτερο μέρος της ενέργειας παράγεται με καύσιμα που έρχονται από τη Ρωσία, φυσικό αέριο και πυρηνικά καύσιμα για το μοναδικό πυρηνικό εργοστάσιο της Αρμενίας, στο Metsamor. Η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να κλείσει το πυρηνικό εργοστάσιο του Metsamor, που έπαθε ζημιές με τους σεισμούς του 1988 αν βρεθούν άλλες πηγές ενέργειας. Ωστόσο υπάρχουν σκέψεις και για την κατασκευή ενός πυρηνικού εργοστασίου διπλάσιου μεγέθους στην ίδια τοποθεσία, προκειμένου η Αρμενία να αποτελέσει ενεργειακό κέντρο της περιοχής. Η κύρια πηγή ενέργειας είναι τα υδροηλεκτρικά έργα. Μικρά κοιτάσματα άνθρακα, φυσικού αερίου και πετρελαίου που έχουν εντοπιστεί δεν έχουν ακόμα αξιοποιηθεί. Νέοι παραγωγικοί τομείς, όπως η κατεργασία πολύτιμων λίθων, η κοσμηματοποιία, η πληροφορική και η τεχνολογία επικοινωνιών και ο τουρισμός έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται πλάι σε πιο παραδοσιακούς τομείς, όπως η γεωργία.

Η Κεντρική Τράπεζα της Αρμενίας προβλέπει ότι η οικονομία θα παρουσιάσει ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 1,5 – 2,6% για το 2016, με καθοριστικούς παράγοντες την χαμηλή ανάπτυξη των γειτονικών χωρών και της Ρωσίας, την μείωση των μεταναστευτικών εμβασμάτων κατά 9 – 12% και τις μειωμένες τιμές των ορυκτών πρώτων υλών. Ο τομέας της βιομηχανίας θα σημειώσει ελαφρά αύξηση, σε ποσοστό 1,3 - 2,1%, κατά την διάρκεια του 2016, κυρίως λόγω της μειωμένης

ζήτησης πρώτων υλών από την Κίνα. Ο τομέας των κατασκευών αναμένεται να καταγράψει αύξηση της δραστηριότητας κατά 0,8 – 0,2%, λόγω της μείωσης των μεταναστευτικών εμβασμάτων από την Ρωσία που τροφοδοτούν παραδοσιακά τις αγορές ακινήτων στην Αρμενία. Στον τομέα των υπηρεσιών προβλέπεται αύξηση της τάξης του 1,8 – 2,4%, χαμηλότερη από τον μέσο όρο των τελευταίων ετών, με δεδομένο ότι η εσωτερική ζήτηση παραμένει περιορισμένη. Μεγαλύτερη αισιοδοξία καταγράφεται στον τομέα της γεωργίας, με αναμενόμενο ρυθμό ανάπτυξης 4,2 – 5%, λόγω βελτίωσης των μεθόδων παραγωγής και καλύτερης οργάνωσης των εξαγωγικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων. Σε ότι αφορά το εξωτερικό εμπόριο, εκτιμάται ότι οι εξαγωγές θα αυξηθούν σε ποσοστό 2 – 4%, λόγω της συγκρατημένης ανάπτυξης σε βιομηχανία και γεωργία και οι εισαγωγές θα μειωθούν 6 – 8%, λόγω της μειωμένης εσωτερικής ζήτησης. Μεγαλύτερη αισιοδοξία εκφράζεται για την εξέλιξη της οικονομίας κατά την διάρκεια του 2017 και αναμένεται ρυθμός ανάπτυξης 3 – 4,5%. Υπάρχουν βέβαια και αναλυτές που εκφράζουν ανησυχία πάντως ότι, εφόσον δεν υπάρξει σημαντική βελτίωση στην οικονομία της Ρωσίας, θα σημειωθεί περαιτέρω μείωση των μεταναστευτικών εμβασμάτων και το γεγονός αυτό θα επηρεάσει αρνητικά το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και την καταναλωτική ζήτηση, επιφέροντας έντονες δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομία της Αρμενίας.

Αυτή η σταθερή οικονομική πρόοδος προσέλκυσε το ενδιαφέρον διάφορων διεθνών οργανισμών. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης και άλλοι διεθνείς οργανισμοί καθώς και τρίτες χώρες προσφέρουν δάνεια και κεφάλαια στη χώρα. Η Αρμενία επίσης είναι μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου από το 2003.

Η Αρμενία βρίσκεται στο σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ανατολική Ευρώπη και τη Δυτική Ασία, ενώ είχε και έχει εκτεταμένους κοινωνικοπολιτικούς και οικονομικούς δεσμούς με την Ευρώπη, είναι μέλος σε πάνω από 40 διεθνείς οργανισμούς, μεταξύ άλλων στα Ηνωμένα Έθνη, τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης, την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και τον Οργανισμό για την Οικονομική Συνεργασία στη Μαύρη Θάλασσα. Συμμετέχει

επίσης στο πρόγραμμα του NATO «Συνεργασία για την Ειρήνη» (PfP) και στον Οργανισμό Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας. Είναι επίσης μέλος-παρατηρητής στην Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα και στο Κίνημα των Αδεσμεύτων. Η χώρα, εξαιτίας της στρατηγικής της θέσης, βρίσκεται ανάμεσα στις σφαίρες επιρροής της Ρωσίας και της Δύσης.

γ. Ναγκόρνο Καραμπάχ

Η Δημοκρατία του Ναγκόρνο Καραμπάχ ήταν παλαιότερα μία αυτόνομη διοικητική περιφέρεια, κυρίως αρμένικη, την οποία η Σοβιετική Ένωση ενσωμάτωσε ως Αυτόνομη Δημοκρατία μέσα στη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν το 1923. Στις 10 Δεκεμβρίου του 1991, καθώς η Ε.Σ.Σ.Δ. κατέρρεε, δημοψήφισμα που έλαβε χώρα στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και στο γειτονικό Shahumyan κατέληξε στη διακήρυξη ανεξαρτησίας από το Αζερμπαϊτζάν ως Δημοκρατία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Η κρατική αυτή οντότητα ακόμη δεν έχει αναγνωρισθεί από κανένα διεθνή οργανισμό ή χώρα, συμπεριλαμβανομένης της Αρμενίας (λόγω διεθνών πιέσεων). Σύμφωνα με τις αρχές του Ναγκόρνο Καραμπάχ, αυτό αποτελεί μέρος της Δημοκρατίας του Artsakh η οποία έχει συνολική έκταση 12.000 τ. χλμ από τα οποία τα 1041 είναι υπό την κατοχή του Αζερμπαϊτζάν.

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ αποτελεί έναν θύλακα στο νοτιοδυτικό Αζερμπαϊτζάν έχει έκταση 4.800 τ. χλμ και πληθυσμό 146.600 κατοίκους οι οποίοι εθνοτικά είναι κατά 95% Αρμένιοι ενώ το υπόλοιπο 5% αποτελείται κυρίως από Ρώσους, Ουκρανούς, Έλληνες, Γεωργιανούς και Αζέρους. Συνορεύει βόρεια και ανατολικά με το Αζερμπαϊτζάν, νότια με το Ιράν και δυτικά με την Αρμενία. Το 98% του πληθυσμού του ανήκει στην Αρμενική Αποστολική Εκκλησία. Επίσημη γλώσσα είναι η Αρμενική ενώ χρησιμοποιούνται επίσης η Ρωσική και η Αζερική. Πρωτεύουσα του είναι το Stepanakert με πληθυσμό 52.310 άτομα.

Το πολιτικό και νομικό της σύστημα στηρίζεται στο υφιστάμενο Σύνταγμα της Δημοκρατίας το οποίο εγκρίθηκε από τους κατοίκους του Ναγκόρνο Καραμπάχ τον Δεκέμβριο του 2006 και σύμφωνα με το οποίο το σύστημα εξουσίας βασίζεται στις αρχές της διακρίσεως και ισορροπίας των νομοθετικών, εκτελεστικών και δικαστικών

εξουσιών, καθώς και στην κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Κυβέρνησης και τοπικής αυτοδιοίκησης. Έχει ένα πολυκομματικό σύστημα και το 2009 η αμερικανική ΜΚΟ Freedom House κατέταξε την Δημοκρατία του Ναγκόρνο Καραμπάχ πάνω από τις δημοκρατίες της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν όσον αφορά τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα. Αρχηγός του κράτους είναι ο Πρόεδρος που εκλέγεται για πενταετή θητεία και με ανώτερο όριο τις δύο θητείες. Τα καθήκοντα του είναι η επίβλεψη της τήρησης του Συντάγματος, διασφάλιση της κανονικής λειτουργίας των νομοθετικών, εκτελεστικών και δικαστικών οργάνων. Είναι ο εγγυητής της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας, εδαφικής ακεραιότητας και ασφάλειας του κράτους. Εκπροσωπεί τη Δημοκρατία στις διεθνείς σχέσεις και καθορίζει τη γενική πορεία της εξωτερικής πολιτικής. Είναι ο αρχιστράτηγος των Ενόπλων Δυνάμεων, συντονίζει τις δραστηριότητες των κρατικών οργάνων στον τομέα της άμυνας, διορίζει και παύει την ανώτατη ηγεσία του στρατού. Ο Πρόεδρος διαμορφώνει και προεδρεύει του Εθνικού Συμβουλίου ασφαλείας.

Το υψηλότερο νομοθετικό όργανο είναι η εθνική συνέλευση που εκλέγεται για πενταετή θητεία. Η Εθνοσυνέλευση αποτελείται από 33 μέλη, 11 βουλευτές εκλέγονται με πλειοψηφικό σύστημα και 22 βουλευτές με το σύστημα της αναλογικής εκπροσώπησης. Το ανώτερο εκτελεστικό σώμα είναι το Υπουργικό Συμβούλιο και η Κυβέρνηση. Το Υπουργικό Συμβούλιο διορίζει και απολύει τους επικεφαλής των Περιφερειών, με εξαίρεση τον δήμαρχο της πρωτεύουσας Stepanakert, το οποίο είναι αιρετό αξίωμα. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ διαιρείται σε επτά περιφέρειες και την πρωτεύουσα Stepanakert. Υπάρχουν 10 πόλεις και 322 χωριά.

Η περιοχή έγινε πηγή διαμάχης ανάμεσα στην Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, η οποία έφτασε στο αποκορύφωμά της με τον πόλεμο του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ο σκληρότατος πόλεμος κόστισε τη ζωή σε χιλιάδες ανθρώπους, και προκάλεσε κύματα προσφύγων από το Καραμπάχ προς την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, καθώς και μικρό τμήμα αυτών σε χώρες της Δύσης.

Στο Ναγκόρνο Καραμπάχ το κλίμα είναι ήπιο μέχρι τα 1.600 μ., με θερμοκρασίες που κυμαίνονται από -2°C έως $+1^{\circ}\text{C}$ τον Ιανουάριο και από 19° έως 25°C τον Ιούλιο, και ψυχρότερο στα μεγαλύτερα υψόμετρα. Η μέση ετήσια

βροχόπτωση κυμαίνεται από 300 έως 800 χιλιοστά. Το έδαφος του Καραμπάχ είναι κατά βάση ορεινό με μέσο ύψος από τη θάλασσα είναι 1.100 μέτρα και ψηλότερο όρος το Mount Mrav (3.724 μ.). Ο μεγαλύτερος ποταμός είναι ο Arah.

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την Αρμενία, και ιδιαίτερα στο οικονομικό πεδίο λειτουργεί ντε φάκτο ως τμήμα της Αρμενίας. Στο έδαφός του γίνετε εξόρυξη μάρμαρου, γρανίτη, ανδεσίτη, ηφαιστειακής τέφρας, ασβεστόλιθου, αργίλου, ελαφρόπετρας, πηλού όπως επίσης και μετάλλων όπως ψευδάργυρος, χαλκός, μόλυβδος, άνθρακας, πυρίτιο και σίδηρος.

Η Δημοκρατία του Ναγκόρνο Καραμπάχ διαθέτει επτά μόνιμες αποστολές και ένα Γραφείο Κοινωνικών – Πολιτικών Πληροφοριών στη Γαλλία. Οι μόνιμες αποστολές βρίσκονται στην Αρμενία, Αυστραλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και μία για τις χώρες της Μέσης Ανατολής με έδρα τη Βηρυτό και έχουν αποστολή να παρουσιάσουν τις θέσεις της Δημοκρατίας σε διάφορα θέματα, να παρέχουν πληροφορίες και να διευκολύνουν την ειρηνευτική διαδικασία. Επίσης το Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι μέλος της Κοινότητας για τη Δημοκρατία και τα Δικαιώματα των Εθνών, κοινώς γνωστής ως «Κοινοπολιτείας Κρατών που δεν Αναγνωρίζονται». Τον Μάρτιο του 2012 η Αρμενία εγκαθίδρυσε διπλωματικές σχέσεις με το Τουβαλού γεγονός που θεωρήθηκε ως κίνηση τακτικής προκειμένου να πεισθεί το μικρό νησιωτικό έθνος να είναι το πρώτο κράτος που θα αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Ναγκόρνο Καραμπάχ αφού το 2011 είχε αναγνωρίσει δύο άλλα κράτη στον Καύκασο, την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία.

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Η ΔΙΑΜΑΧΗ

α. Ιστορικά Στοιχεία

Η περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ αντιμετώπιζε πάντοτε πολλά προβλήματα λόγω των διαφορετικών εθνοτήτων που κατοικούσαν σε αυτή και στις διαφορετικές τους θρησκείες. Οι πρώτες αναφορές στην Ιστορία για εμφάνιση έντασης στην περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ, γίνονται τον 2ο αιώνα π.χ. Η περιοχή στο παρελθόν υπήρξε υπό την κατοχή των Αράβων, των Γεωργιανών, των Μογγόλων, των Τούρκων, των Περσών και των Ρώσων. Πριν από το 1918, ούτε η Αρμενία ούτε το Αζερμπαϊτζάν υπήρχαν ως κράτη. Υπήρχε όμως στη θέση τους η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Υπερκαυκασίας στην οποία ανήκαν οι λαοί και οι εκτάσεις που απαρτίζουν σήμερα την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, και τη Γεωργία. Η Δημοκρατία της Υπερκαυκασίας όμως αντιμετώπιζε καθημερινά πολλά και σημαντικά προβλήματα λόγω του ανταγωνισμού και των διαφορετικών συμφερόντων των Αρμενίων, των Γεωργιανών, και των Αζέρων. Το γεγονός αυτό την οδήγησε σε διάλυση σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

β. 1918 – 1920

Η Γεωργία διακήρυξε την ανεξαρτησία της, στην ουσία ως γερμανικό προτεκτοράτο την 26 Μαΐου 1918, το Αζερμπαϊτζάν την 28 Μαΐου του ίδιου έτους με επικεφαλής τον Musavat και την Οθωμανική υποστήριξη και η Αρμενία την ίδια μέρα στο Tbilisi με επικεφαλής το κόμμα της «Επαναστατικής Ομοσπονδίας των Αρμενίων» (Dashnak).

Επειδή την περίοδο εκείνη το Baku ελεγχόταν από τους Μπολσεβίκους, η πρωτεύουσα του Αζερμπαϊτζάν ήταν η πόλη Gyandzha. Στο Σοβιετικό Baku λοιπόν επικεφαλής ήταν ο Αρμένιος Stepan Shaumian από τον οποίο πήρε το όνομά της και η πρωτεύουσα του Ναγκόρνο Καραμπάχ (Stepanakert) το οποίο βέβαια δεν είναι αποδεκτό από τους Αζέρους που ονομάζουν την πόλη Khakenti που σημαίνει η πόλη του Βασιλιά στη γλώσσα τους. Οι Αζέροι επαναστατούν ενάντια στους Μπολσεβίκους του Baku αλλά ο στρατός

των Μπολσεβίκων σε συνεργασία με τις δυνάμεις του κόμματος της «Επαναστατικής Ομοσπονδίας των Αρμενίων» καταπνίγουν την κίνηση αυτή σκοτώνοντας χιλιάδες Αζέρους. Τον Αύγουστο όμως του 1918 το Σοβιετικό Βακου ζητά την βοήθεια των Βρετανών προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις Τουρκικές φιλοδοξίες για την κατάληψη του Βακου προκειμένου να ελέγχουν τα πετρέλαια αλλά και να δημιουργήσουν τον «Στρατό του Ισλάμ». Οι Βρετανοί ανταποκρίθηκαν στο υπόψη αίτημα και έστειλαν δυνάμεις στο Βακου αρχικά, οι οποίες όμως στη συνέχεια και λόγω διαφωνίας με τους Σοβιετικούς, αποχώρησαν. Οι Αζέροι όμως εκμεταλλευόμενοι την αποχώρηση των Βρετανικών δυνάμεων εξαπέλυσαν νέα επίθεση καταλαμβάνοντας το Βακου και σκοτώνοντας χιλιάδες Αρμένιους. Συνολικά στις συγκρούσεις αυτές σκοτώθηκαν περίπου 20.000 Αρμένιοι και Αζέροι. Το Βακου γίνεται η νέα πρωτεύουσα του Αζερμπαϊτζάν.

Από τις πρώτες ημέρες της ανεξαρτησίας τόσο η Αρμενία όσο και το Αζερμπαϊτζάν αμφισβητούσαν αμοιβαία τόσο τα εδάφη που κατείχε η άλλη χώρα καθώς και τα μεταξύ τους σύνορα. Συγκρούσεις και αναταραχές ξέσπασαν στις περιοχές του Ναγκόρνο Καραμπάχ, του Nakhichevan και του Zangezour. Την 5 Αυγούστου 1918 το πρώτο Συνέδριο των Αρμενίων του Καραμπάχ πραγματοποιήθηκε στη Shusha οπότε και διακήρυξαν την ανεξαρτησία του από το Αζερμπαϊτζάν, αρνούμενοι να αναγνωρίσουν τον Musavat, ως επικεφαλής. Με την βοήθεια Οθωμανικών δυνάμεων, ο Musavat καταλαμβάνει την πόλη της Shusha, χωρίς όμως να μπορεί να ελέγξει πλήρως το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Με το τέλος του Α΄ ΠΠ και την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οι Βρετανοί βρέθηκαν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ οι οποίοι αρχικά ευθυγραμμίζονται με τους Αζέρους πείθοντας τον Andranik, Διοικητή των Αρμενίων Ανταρτών να αποχωρήσει από το Ναγκόρνο Καραμπάχ και να μην προχωρήσει προς τη Shusha. Ο Andranik όμως ήταν βέβαιος ότι τα νέα σύνορα στην Ευρώπη μετά την ήττα της Γερμανίας θα χαραχθούν στη Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι. Την 15 Ιανουαρίου 1919, οι Βρετανοί διορίζουν τον Αζέρο Khosrov bek Sultanov, στη θέση του Κυβερνήτη του Ναγκόρνο Καραμπάχ ο οποίος όμως δεν ήταν αποδεκτός από τους Αρμένιους.

Την 25 Απριλίου 1919 και με αφορμή τον διορισμό του Khosrov bek Sultanov στη θέση του Κυβερνήτη του Ναγκόρνο Καραμπάχ πραγματοποιείται η

πέμπτη Συνέλευση των Αρμενίων του Καραμπάχ στη Shusha κατά την οποία συντάσσεται μία επιστολή προς τον Βρετανό Στρατηγό Shuttleworth, επικεφαλής του βρετανικού αγήματος στην οποία αναφέρεται ότι είναι υποχρέωση τους να δηλώσουν ότι το Αζερμπαϊτζάν ήταν πάντα και παραμένει σύμμαχος των Τούρκων και συμμετέχει σε όλες τις βιαιότητες και ωμότητες των Τούρκων κατά των Αρμενίων και ειδικότερα των Αρμενίων του Καραμπάχ. Επίσης στην επιστολή αυτή αναφερόταν ότι δεν είναι αποδεκτή η αζερική ηγεσία στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και ότι η συνέλευση δεν έχει καμία ευθύνη για τις συγκρούσεις που θα προκύψουν και τα αποτελέσματα αυτών, από το γεγονός αυτό. Ο Στρατηγός Shuttleworth δεν άλλαξε την απόφασή του και την 14 Αυγούστου του 1919, ο Γενικός Διοικητής του Αζερμπαϊτζάν Sultanov φτάνει στη Shusha.

Την επόμενη μέρα, η έβδομη Συνέλευση των Αρμενίων του Καραμπάχ αποδέχεται την απόφαση του Στρατηγού Shuttleworth και εκδίδει ανακοίνωση όμως ότι η τύχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ θα αποφασιστεί τελεσίδικα στην Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι, ο αφοπλισμός Αρμενίων και Μουσουλμάνων θα πραγματοποιηθεί μετά την απόφαση της Διάσκεψης, η Κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν θα πρέπει να παρέχει εφόδια, υλικά και βοήθεια στον πληθυσμό του Καραμπάχ προκειμένου να αποκατασταθούν οι πόλεις και τα χωριά. Το ανακοινωθέν αυτό παρουσιάζει το κλίμα βίας και μίσους που επικρατούσε στην περιοχή. Στη Διάσκεψη όμως του Παρισιού δεν λήφθηκε καμία απόφαση για το θέμα. Μετά από λίγο καιρό αποχωρούν οι Βρετανοί από την περιοχή και στο τέλος του Μαρτίου του 1920 οι Αρμένιοι επαναστατούν στη Shusha, η βία και η ένταση κλιμακώνεται με αποτέλεσμα αφενός το θάνατο και αφετέρου την εκδίωξη χιλιάδων Αρμενίων.

γ. Σοβιετική Περίοδος

Ενώ οι Ένοπλες Δυνάμεις του Αζερμπαϊτζάν ασχολούνται με το πρόβλημα στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, η 11^η Κόκκινη Στρατιά εισβάλλει στο Baku την 27 Απριλίου 1920, καταργεί την κυβέρνηση του Musavat και επιβάλλεται ο νόμος των Μπολσεβίκων μία νέα έκφραση της επεκτατικής πολιτικής της Ρωσικής

Αυτοκρατορίας δίνοντας τέλος στην σύντομη περίοδο ανεξαρτησίας Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν.

Τον Μάιο του 1920 ο Κόκκινος Στρατός εισβάλλει στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και πριν τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους στην Αρμενία. Έτσι το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ τώρα έπρεπε να αποφασιστεί από δυνατότερους παίχτες της διεθνούς σκηνής από ότι ήταν οι υπόδουλες πλέον Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν. Η ΕΣΣΔ η οποία είχε εδραιώσει τη δύναμη της, είδε θετικά μία συμμαχία με την δυνατή Τουρκία του Ατατούρκ, εξασφαλίζοντας μέρος των νότιων συνόρων της απόφαση η οποία ήταν ευνοϊκή για το Αζερμπαϊτζάν.

Έτσι όπως αρχικά φαινόταν, ότι το Ναγκόρνο Καραμπάχ θα δοθεί στην Αρμενία, ο Στάλιν που την περίοδο εκείνη ήταν Κομισάριος Εθνοτήτων αποφάσισε την ενσωμάτωση του Ναγκόρνο Καραμπάχ στη Σοβιετική Αρμενία το Δεκέμβριο του 1920. Η παρούσα απόφαση ευνοούσε την Αρμενία και ερμηνεύτηκε ως μια θετική αναγνώριση για την προσχώρηση των Αρμενίων στο μπολσεβικισμό. Ωστόσο αυτό δεν ήταν το τελικό καθεστώς αφού ναι μεν αρχικά το 1921 το Καυκάσιο Προεδρείο του Κομμουνιστικού Κόμματος (CBCP) ψηφίζει την παράδοση του Ναγκόρνο Καραμπάχ στη Σοβιετική Αρμενία, μια μέρα αργότερα αντέστρεψε την απόφασή της αναφέροντας την ανάγκη της ειρηνικής συνύπαρξης μέσω της ανάπτυξης οικονομικών δεσμών μεταξύ των Αζέρων που ζούσαν στις πεδιάδες και των ορεσίβιων Αρμενίων, δίνοντας στο Ναγκόρνο Καραμπάχ ευρεία αυτονομία εντός της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν. Επίσης ως κίνηση συνεργασίας προς την Τουρκία δίνει την επίσης επίμαχη περιοχή του Nakhichevan που κατοικείται κυρίως από Αζέρους και βρίσκεται στην επικράτεια της Σοβιετικής Αρμενίας στο Αζερμπαϊτζάν. Με την υπογραφή της Συνθήκη του Kars μεταξύ Τουρκίας και ΕΣΣΔ το 1921, ορίσθηκαν οι δύο χώρες ως εγγυητές της ασφάλειας του Nakhichevan.

Το 1923 το Ναγκόρνο Καραμπάχ ανακηρύχθηκε ως αυτόνομη επαρχία που αν και άνηκε στην επικράτεια του Αζερμπαϊτζάν, η πλειοψηφία του πληθυσμού του ήταν Αρμένιοι και ορίσθηκε ως επίσημη γλώσσα της επαρχίας η Αρμενική. Αρχικά στην αυτόνομη επαρχία του Ναγκόρνο Καραμπάχ

περιλαμβανόταν και ο εδαφικός διάδρομος του Lachin ώστε να υπάρχει σύνδεση της επαρχίας με την Αρμενία. Από το 1930 όμως ο συγκεκριμένος διάδρομος τέθηκε υπό τον άμεσο έλεγχο της Σοβιετικής Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, και κατά συνέπεια το Ναγκόρνο Καραμπάχ βρίσκεται αποκλειστικά εντός των ορίων του Αζερμπαϊτζάν. Μετά τον έλεγχο της περιοχής του Νοτίου Καυκάσου από την ΕΣΣΔ μειώθηκαν αισθητά οι συγκρούσεις στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Βέβαια από το 1945 έως το 1987 το Ναγκόρνο Καραμπάχ με μία σειρά από επίσημα έγγραφα ζητούσε από την Σοβιετική ηγεσία την ενσωμάτωσή του στην Αρμενία, δηλώνοντας μη ικανοποιημένο από το επιβληθέν Σοβιετικό καθεστώς. Το καθεστώς αυτό όμως δεν ήταν τελικό και ιδιαίτερα κατά την εφαρμογή της πολιτικής χαλάρωσης του Γκορμπατσόφ (Glasnost).

δ. Κατάρρευση ΕΣΣΔ

Τα έτη 1987 και 1988 πραγματοποιήθηκαν διαδηλώσει στο Yerevan και στο Stepanakert για το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ, Η πρώτη διαμαρτυρία πραγματοποιήθηκε την 17 Οκτωβρίου 1987 στο Yerevan σε ήρεμο κλίμα παρόμοιο με τις διαμαρτυρίες της Σοβιετικής εποχής και επικεντρώθηκε σε περιβαλλοντικά θέματα, την επόμενη μέρα όμως επαναλήφθηκε η διαμαρτυρία με θέμα όμως αυτή τη φορά τα δικαιώματα των Αρμενίων του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Δεν υπήρχε πλέον η αυταρχικότητα του Σοβιετικού καθεστώτος, γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων στις διαδηλώσεις αυτές. Παράλληλα την 20 Φεβρουαρίου 1988 το Ναγκόρνο Καραμπάχ απαιτεί επίσημα την ενσωμάτωσή του στην Αρμενία. Η Κεντρική Επιτροπή του Κουμμουνιστικού Κόμματος στη Μόσχα απαντά αρνητικά στο αίτημα αυτό την επόμενη μέρα κιόλας.

Αντιδρώντας υπερβολικά στο αίτημα αυτό του Ναγκόρνο Καραμπάχ ομάδες Αζέρων αναχωρούν από το Agdam και κατευθύνονται στο Stepanakert. Στο χωριό Askeran ξεσπά βίαιη αντιπαράθεση μεταξύ των ομάδων αυτών και της τοπικής αστυνομίας η οποία υποστηριζόταν από το αρμενικό τοπικό πληθυσμό. Και οι δύο πλευρές είχαν απώλειες, αλλά οι Αζέροι υπέστησαν την πρώτη απώλεια ζωής κατά την σύγκρουση αυτή. Δύο Αζέροι ήταν νεκροί από τους οποίους ο ένας ήταν

μόνο 16 ετών. Αποτέλεσμα ήταν η έξαρση της εθνικιστικής ρητορικής και από τις δύο πλευρές και επίσης αυξήθηκαν οι ροές φυγής των Αζέρων από την Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Δύο ημέρες αργότερα Αζέροι επιτέθηκαν σε εκατοντάδες Αρμένιους στο λιμάνι του Sumqayıt στην Κασπία σκοτώνοντας τουλάχιστον 26 άνδρες.

Η διαφωνία για το ποιος ξεκίνησε τις εκκαθαρίσεις οι οποίες είχαν σκοπό να εξαφανίσουν τους Αζέρους από το Ναγκόρνο Καραμπάχ και την Αρμενία και τους Αρμένιους από το Αζερμπαϊτζάν είναι σχεδόν αδύνατο να απαντηθεί. Γεγονός σίγουρα είναι ότι και οι δύο πλευρές διέπραξαν βιαιότητες. Μεταξύ 1988 και 1994 εκτιμάται ότι 1,5 εκατομμύριο Αρμένιοι και Αζέροι εκτοπίστηκαν από τα σπίτια τους. Μεταξύ 1991 και 1994 περίπου 530.000 Αζέροι διέφυγαν από το Ναγκόρνο Καραμπάχ και από τις επαρχίες που συνορεύουν με αυτό και βρίσκονται υπό τον έλεγχό του. Έτσι πολλοί Αζέροι από αυτούς θεωρούνται ως εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα και επίσης πολλοί από αυτούς εξακολουθούν να θέλουν να επιστρέψουν στις εστίες τους. Οι Αρμένιοι που έφυγαν Αζερμπαϊτζάν κυρίως λόγω των αιματηρών επεισοδίων στις πόλεις Sumqayıt και Baku το 1988 και 1989 αντίστοιχα, ενδιαφέρονται λιγότερο για την επιστροφή τους.

Τον Μάιο του 1988, λίγους μήνες μετά τα επεισόδια στο Sumqayıt, το Ναγκόρνο Καραμπάχ για άλλη μία φορά απαίτησε την ενσωμάτωση του στην Αρμενία. Η αίτηση απορρίφθηκε εκ νέου από την Κεντρική Επιτροπή του Κουμμουνιστικού Κόμματος στη Μόσχα. Τα επεισόδια και οι διαμαρτυρίες εντάθηκαν και το Ναγκόρνο Καραμπάχ το οποίο τέθηκε απευθείας υπό την διοίκηση της Μόσχας, τον Ιανουάριο του 1989. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους το Ανώτατο Σοβιέτ του Αζερμπαϊτζάν ψήφισε νόμο για την κυριαρχία του και του δικαιώματος του νόμιμης κατοχής επί του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Την 28 Νοεμβρίου η άμεση υπαγωγή της επαρχίας στη Μόσχα λήγει. Τον Δεκέμβριο όμως το Αρμενικό Ανώτατο Σοβιέτ αλλά και το Εθνικό Συμβούλιο του Ναγκόρνο Καραμπάχ διακηρύσσουν μία ενωμένη Αρμενία. Τον Αύγουστο του 1990 το Ανώτατο Σοβιέτ της Αρμενίας⁴ διακηρύσσει τη νέα Δημοκρατία της Αρμενίας η οποία είναι

⁴ <http://www.gov.am/en/independence/> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

αποκλειστικά υπεύθυνη για τις ένοπλες δυνάμεις της και η μόνη νομικά υπεύθυνη για το Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Το Μάρτιο του 1991 διεξάγεται δημοψήφισμα σχετικά με την διατήρηση της υπαγωγής των Δημοκρατιών υπό την ΕΣΣΔ. Η Αρμενία δεν συμμετέχει στο δημοψήφισμα ενώ το Αζερμπαϊτζάν ψηφίζει υπέρ της διατήρησης του υφιστάμενου Σοβιετικού καθεστώτος. Τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος αυτού είχε ως συνέπεια την επιθετική επιστροφή των Σοβιετικών δυνάμεων υπό αζερική ηγεσία στο Ναγκόρνο Καραμπάχ προκειμένου να αφοπλιστούν οι παράνομες πολιτοφυλακές. Η επιχείρηση αυτή που είναι γνωστή με την κωδικό «ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ» προκάλεσε την αύξηση της έντασης της διαμάχης των δύο πλευρών. Αν και ασυνήθιστο, η επέμβαση στην αρχή των Σοβιετικών και στην συνέχεια των Ρώσων σε ένα πόλεμο ήταν και με τα δύο εμπλεκόμενα κράτη. Ρώσοι στρατιώτες και οπλισμός έλαβαν μέρος και με τις δύο πλευρές όπως αποδείχθηκε το 1992 όταν οι αζερικές ένοπλες δυνάμεις αιχμαλώτισαν μεταξύ των Αρμενίων και Ρώσους στρατιώτες στην μάχη του Kel'badzhar. Η Ρωσική συμμετοχή στις συγκρούσεις εκτός από την συσσώρευση βίας ή την προσπάθεια επίτευξης ενός αποφασιστικού χτυπήματος κατά των Αρμενίων του Ναγκόρνο Καραμπάχ σε συνδυασμό με την επιχείρηση «ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ» ουσιαστικά οδήγησε σε περαιτέρω κλιμάκωση της κρίσης.

Ως αποτέλεσμα της Σοβιετικής αδυναμίας να ελέγξει την κατάσταση το Ανώτατο Σοβιέτ του Αζερμπαϊτζάν ανακήρυξε την ανεξαρτησία⁵ της χώρας, την 30 Αυγούστου 1991. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ σε απάντηση της κίνησης αυτής, την 2 Σεπτεμβρίου, ανακηρύσσει την ανεξαρτησία του, χωρίς όμως μέχρι σήμερα να έχει αναγνωριστεί από κανένα κράτος. Το Αζερμπαϊτζάν καταδίκασε την κίνηση αυτή του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η Αρμενία στα τέλη Σεπτεμβρίου και σχετικά με την ανεξαρτησία του Ναγκόρνο Καραμπάχ δήλωσε ότι δεν ήταν άμεσα εμπλεκόμενη στη σύγκρουση η οποία ήταν μεταξύ των Αζέρων και των κατοίκων του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Βέβαια πέρα από τις δηλώσεις αυτές, είναι σαφές και σίγουρο ότι η Αρμενία κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στήριζε φανερά και άμεσα το Ναγκόρνο

⁵ <http://www.azerbaijan.az/portal/History/HistDocs/Documents/en/04.pdf> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Καραμπάχ. Άλλωστε ο πρώην Υπουργός Άμυνας της Αρμενίας είχε δηλώσει για τον συγκεκριμένο πόλεμο ότι ανεξάρτητα με τις πολιτικές δηλώσεις, οι Αρμένιοι του Καραμπάχ και ο Αρμενικός Στρατός επιχειρούσαν από κοινού κατά την διάρκεια των συγκρούσεων.

Η Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ είχαν εξαιρετικούς δεσμούς και κοινές διαδικασίες, σχεδιασμό, τρόπους ενεργείας και στόχους ενώ το ηθικό των ενόπλων δυνάμεων τους ήταν σε πολύ υψηλό επίπεδο. Την ίδια στιγμή οι Αζέροι είχαν εσωτερικές έριδες για τον έλεγχο της εξουσίας στο Αζερμπαϊτζάν. Οι Αζέροι Διοικητές των δυνάμεων που συμμετείχαν στις συγκρούσεις όπως ο Surat Husseinov (που το 1993 καταδικάστηκε σε θάνατο στο Αζερμπαϊτζάν γιατί παρέδωσε τη Shusha και το Lachin) ήταν αναγκασμένοι συχνά να φροντίζουν για τον εξοπλισμό και την πληρωμή του προσωπικού τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι δυνάμεις που μάχονταν αναγνώριζαν ως ηγέτες τους του Διοικητές τους και όχι την ηγεσία του αζερικού στρατού. Φαινόμενο το οποίο έχει αποδεχτεί και ο νυν Πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν Ilham Aliyev ο οποίος είχε δηλώσει μεταξύ άλλων ότι η χώρα του δεν είχε στρατό αλλά διάφορα άτακτα ένοπλα τμήματα, ο κάθε κομματάρχης είχε τον δικό του στρατό όπως επίσης είχαν ξεσπάσει και εμφύλιες συγκρούσεις για τη νομή της εξουσίας στη χώρα ενώ ταυτόχρονα χάνονταν εδάφη.

Η άποψη αυτή του Ilham Aliyev ήταν σωστή αφού το αποτέλεσμα των συγκρούσεων ήταν η κατάληψη από τον στρατό του Ναγκόρνο Καραμπάχ και της Αρμενίας σχεδόν του 92,5 % της έκτασης του Καραμπάχ (εκτός από δύο μικρές περιοχές στα ΒΑ και ΝΑ) αλλά και των επτά γειτονικών αζερικών επαρχιών (πέντε ολοκληρωτικά και δύο στο μεγαλύτερο μέρος τους). Αναλυτικά το Ναγκόρνο Καραμπάχ ελέγχει στο σύνολό τους τις επαρχίες Dzhebrail, Kel'badzhar, Kubatly, Lachin και Zangelan, το 77% της Agdam και το 33% της Fizuli. Τα παραπάνω εδάφη αποτελούν σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του ΟΑΣΕ και του Αζερμπαϊτζάν το 20 % του εδάφους του Αζερμπαϊτζάν (η Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ δηλώνουν μόνο 12 % γιατί το έδαφος του Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν θεωρείται ότι έχει καταληφθεί). Μετά από πολλές αποτυχημένες προσπάθειες εκεχειρίας μεταξύ των δύο χωρών, την 5 Μαΐου 1994 η Ρωσία, η Κυργίζια και η Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ - CIS) επεμβαίνουν και η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν και το Ναγκόρνο

Καραμπάχ υπογράφουν πρωτόκολλο (πρωτόκολλο του Bishkek) το οποίο αποτέλεσε την βάση για μία συμφωνία κατάπαυσης του πυρός η οποία άρχισε την 12 00:01 Μάιου 1994.

Ο πόλεμος του Ναγκόρνο Καραμπάχ ήταν ένας από τους πιο μεγάλους σε διάρκεια και σε απώλειες ζώων στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ. Αποτέλεσμα του παραπάνω πολέμου ήταν ο θάνατος πάνω από 35.000 ανθρώπων και η δημιουργία πάνω από 1.000.000 προσφύγων και από τις δύο πλευρές. Η όλη κατάσταση χαρακτηρίζεται «ΟΥΤΕ ΠΟΛΕΜΟΣ - ΟΥΤΕ ΕΙΡΗΝΗ» με συνεχώς αυξανόμενα σημάδια έντασης αφού σποραδικές βιαιοπραγίες ξεσπούν κατά μήκος της γραμμής επαφής. Κάθε έτος αναφέρονται δεκάδες θάνατοι.

Σήμερα Αρμένιοι και Αζέροι ζουν σε ξεχωριστούς «κόσμους» έχοντας η κάθε πλευρά το δικό της αφήγημα, τη δική της ιστορία για το τι πραγματικά συνέβη χωρίς να δέχονται σε καμία περίπτωση την αντίθετη άποψη και ανταλλάσσουν κατηγορίες για τη διάπραξη βιαιοτήτων. Οι Αρμένιοι αναφέρονται κυρίως στις βιαιότητες των Αζέρων στα επεισόδια των πόλεων Sumqayit, και Baku, ενώ οι Αζέροι επικαλούνται τις βίαιες εκτελέσεις το 1992 εκατοντάδων πολιτών από αρμενικές δυνάμεις στο Khojaly. Οι Αζέροι υποστηρίζουν επίσης ότι δεν υπάρχει καμία διαφορά μεταξύ της κυβέρνησης του Ναγκόρνο Καραμπάχ και της Αρμενίας και δικαιολογούν την άποψη αυτή ότι οι δύο τελευταίοι Πρόεδροι της Αρμενίας είχαν καταγωγή από το Stepanakert. Οι Αρμένιοι με τη σειρά τους υποστηρίζουν ότι οι Αζέροι αμνήστευσαν και στην ουσία ηρωοποίησαν τον Ramil Safarov, τον καταδικασμένο δολοφόνο που βίαια σκότωσε ένα Αρμένιο μεταξύ αυτών που παρακολουθούσαν ένα σεμινάριο του NATO. Αυτή η συνεχόμενη διαμάχη και η πολεμική ρητορική για το ποιος έχει δίκιο και ποιος άδικο δεν υπάρχει καμία περίπτωση να φέρει τους εκτοπισμένους πίσω στα σπίτια τους ή να επιτρέψει την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

ε. Τελευταίες Εξελίξεις

Την 12 Νοεμβρίου 2014 το Αζερμπαϊτζάν κατέρριψε στρατιωτικό ελικόπτερο της Αρμενίας τύπου Mi-24 το οποίο εισέβαλε στον εναέριο χώρο του

Αζερμπαϊτζάν και αποπειράθηκε να επιτεθεί σε θέσεις του αζέρικου στρατού κοντά στην περιοχή Agdam, στο Καραμπάχ κλιμακώνοντας την μακροχρόνια κρίση στις σχέσεις μεταξύ των δυο πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών.

Την 24 Αυγούστου 2015 τουλάχιστον πέντε Αρμένιοι στρατιώτες σκοτώθηκαν και οχτώ τραυματίστηκαν από αζέρικα πυρά κατά τη διάρκεια συγκρούσεων κατά μήκος των συνόρων των δύο χωρών. Το Baku υποστήριξε πως το επεισόδιο ξεκίνησε όταν οι Αρμένιοι στρατιώτες άνοιξαν πυρ κατά αζέρικων θέσεων πυροβολικού. Από την αζέρικη πλευρά τραυματίστηκαν ελαφρά τρεις στρατιώτες.

Την 2 Απριλίου 2016 η «Αρμενία» (Ναγκόρνο Καραμπάχ) κατέρριψε αζέρικο ελικόπτερο με αποτέλεσμα 12 στρατιώτες να χάσουν τη ζωή τους ενώ η Αρμενία αναφέρει ότι έχασε 18 στρατιώτες της και 35 τραυματίστηκαν σε ένα από τα πλέον θερμά επεισόδια των τελευταίων ετών. Το Αζερμπαϊτζάν βέβαια υποστηρίζει ότι παρά την απώλεια του ελικοπτέρου οι δυνάμεις του έχουν σκοτώσει ή τραυματίσει περισσότερους από 100 Αρμένιους στρατιώτες και έχουν καταστρέψει έξι αρμενικά τεθωρακισμένα και 15 θέσεις πυροβολικού. Αζερμπαϊτζάν και Αρμενία αλληλοκατηγορούνται αναφορικά με το ποια πλευρά άρχισε τις εχθροπραξίες, με την αζέρικη πλευρά να ισχυρίζεται ότι οι δυνάμεις της δέχτηκαν πυρά από πυροβολικό, ενώ οι Αρμένιοι αντιτείνουν ότι η σύρραξη προκλήθηκε μετά από αζέρικη επίθεση με άρματα μάχης, πυροβόλα και ελικόπτερα. Ο Ρώσος πρόεδρος Vladimir Putin⁶ κάλεσε και τις δύο χώρες να σταματήσουν άμεσα τις εχθροπραξίες όπως επίσης έκκληση για άμεση διακοπή των συγκρούσεων πραγματοποίησαν η επικεφαλής εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Federica Mogherini⁷ και ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ John Kerry⁸ ο οποίος κάλεσε επίσης και για την επίλυση της χρόνιας κρίσης στο Ναγκόρνο - Καραμπάχ.

Την 3 Απριλίου 2016, το Αζερμπαϊτζάν ανακοίνωσε τη μονομερή

⁶ <http://www.ibtimes.co.uk/nagorno-karabakh-conflict-azerbaijan-claims-ceasefire-despite-armenia-reporting-artillery-attacks-1552905> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁷ <http://vestnikkavkaza.net/news/Mogherini-urges-foreign-ministers-of-Azerbaijan-and-Armenia-to-reduce-tensions-in-Nagorno-Karabakh.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁸ <http://www.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255432.htm> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

κατάπαυση πυρός στο Ναγκόρνο Καραμπάχ μετά τις πιο βίαιες μάχες που σημειώθηκαν στην περιοχή. Ωστόσο οι δυνάμεις των Αρμενίων δήλωσαν ότι οι συγκρούσεις συνεχίζονται, παρά τις διεθνείς εκκλήσεις για παύση των εχθροπραξιών. Το Αζερμπαϊτζάν δεσμεύθηκε περαιτέρω να «ενισχύσει» συγκεκριμένες στρατηγικές θέσεις τις οποίες δηλώνει ότι έχει «απελευθερώσει» μέσα στην περιοχή που ελέγχεται από την Αρμενία αλλά είναι διεθνώς αναγνωρισμένη ως έδαφος του Αζερμπαϊτζάν. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ δηλώνει ότι οι μάχες δεν σταμάτησαν ποτέ στην πρώτη γραμμή και ειδικότερα στον νοτιοδυτικό και βορειοδυτικό τομέα του μετώπου, όπως επίσης ότι οι δυνάμεις του ανακατέλαβαν τις στρατηγικής σημασίας θέσεις στο Lala-Tere, που είχαν καταληφθεί από δυνάμεις Αζέρων, κάτι που το Baku διαψεύδει. Τόσο η Ρωσία όσο και η Δύση έχουν απευθύνει εκκλήσεις προς όλες τις πλευρές για αυτοσυγκράτηση. Ο πρόεδρος της Τουρκίας Recep Tayyip Erdoğan⁹ από την άλλη δήλωσε ότι η χώρα του θα υποστηρίξει το Αζερμπαϊτζάν μέχρι τέλους στη σύγκρουσή του με την Αρμενία γύρω από την περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ.

Την 5 Απριλίου 2016 ο Ρώσος πρόεδρος Vladimir Putin¹⁰ κάλεσε τους ηγέτες της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν να σεβαστούν την εκεχειρία στην οποία κατέληξαν, το Αζερμπαϊτζάν και οι αυτονομιστικές αρχές της αμφισβητούμενης περιοχής Ναγκόρνο - Καραμπάχ, τη στιγμή που το Υπουργείο Άμυνας των αυτονομιστικών Αρχών της διαφιλονικούμενης περιοχής καταγγέλλει σειρά παραβιάσεων της κατάπαυσης του πυρός από τον αζέρικο στρατό με βομβαρδισμούς που σαφώς δεν είχαν την ίδια ένταση και σημειώθηκαν κυρίως στις βορειοανατολικές περιοχές, με κατεύθυνση το Mardakert. Από την άλλη πλευρά το αζερικό Υπουργείο Άμυνας ανακοίνωσε τον θάνατο 16 στρατιωτών του, ανεβάζοντας τον συνολικό απολογισμό των εχθροπραξιών σε τουλάχιστον 64 θανάτους στρατιωτών και αμάχων και από τις δύο πλευρές της γραμμής του μετώπου. Η εκεχειρία αν και εύθραυστη από ότι φαίνεται τελικά εφαρμόστηκε την 6 Απριλίου 2016.

⁹ <http://www.dailysabah.com/europe/2016/04/05/erdogan-karabakh-will-be-returned-to-azerbaijan-one-day> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

¹⁰ http://rbth.com/news/2016/04/05/putin-urges-aliyev-sargsyan-to-ensure-full-cessation-in-nagorno-karabakh_582183 (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Την 16 Μαΐου 2016 πραγματοποιήθηκε συνάντηση στη Βιέννη, της επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε. Federica Mogherini, παρουσία των μελών του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE-ΟΑΣΕ)-υπουργών Εξωτερικών Ρωσία, Γαλλίας ΗΠΑ (Minsk Group), με τους Προέδρους της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν με αφορμή την αναζωπύρωση της έντασης στις σχέσεις των δύο χωρών, λόγω των εχθροπραξιών του Απριλίου 2016 ανάμεσα στους υποστηριζόμενους από την Αρμενία αυτονομιστές στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ και τις αζερικές δυνάμεις, που είχε αποτέλεσμα τον θάνατο δεκάδων ανθρώπων. Για το τι συζητήθηκε στη συνάντηση αλλά και για τα αποτελέσματα αυτής δεν πραγματοποιήθηκε καμία επίσημη ανακοίνωση.

Μια σειρά από συναντήσεις επίσης πραγματοποιήθηκαν τον Αύγουστο του 2016, μεταξύ των ηγετών των σημαντικότερων χωρών του Νοτίου Καυκάσου, οι οποίες πιθανότατα μπορεί να έχουν ευρύτερες επιπτώσεις για ολόκληρη την περιοχή. Την 8 Αυγούστου, ο Ρώσος Πρόεδρος Vladimir Putin, ο Πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν Ilham Aliyev και ο Ιρανός Πρόεδρο Hassan Rouhani ολοκλήρωσαν μία τριμερή συνάντηση με την υπογραφή μιας συμφωνίας για αυξημένη συνεργασία μεταξύ των χωρών τους. Την επόμενη μέρα, ο Putin συναντήθηκε τον Τούρκο ομόλογό του Recep Tayyip Erdogan στην Αγία Πετρούπολη, και στις 10 Αυγούστου, επίσης είχε μια συνάντηση με τον Πρόεδρο της Αρμενίας Serzh Sargsyan. Οι συζητήσεις που έλαβαν χώρα κατά τις συναντήσεις αυτές, θα μπορούσαν να έχουν εκτεταμένες συνέπειες για την ασφάλεια ολόκληρης της περιοχής στο Νότιο Καύκασο, αλλά και πέρα από αυτόν. Η κάθε χώρα που συμμετέχει στις συναντήσεις αυτές, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Ιράν, Ρωσία και Τουρκία — έχει τα δικά της βέβαια γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, που δεν είναι πάντα συμπληρωματικά.

Η Ρωσία, από την πλευρά της, προσπαθεί να ενισχύσει τη θέση ταυτόχρονα σε πολλές κατευθύνσεις. Πρώτα, θέλει να ενδυναμώσει την Ευρασιατική Οικονομική Ένωση (EAEU) είτε με μία διεύρυνση ή με βαθύτερη συνεργασία με το Ιράν, την Τουρκία και Αζερμπαϊτζάν. Τον Οκτώβριο του 2011, ο τότε πρωθυπουργός της Ρωσίας Vladimir Putin έθεσε την δημιουργία ενός νέου Ευρασιατικού Οργανισμού, μία από τις κύριες προτεραιότητές του. Η ιδέα ήταν να

δημιουργηθεί μια ισχυρή υπερεθνική οργάνωση που θα μπορούσε να γίνει ένας πυλώνας μίας αναδυόμενης νέας παγκόσμιας τάξης και επίσης μια γέφυρα μεταξύ της Ευρώπης και την περιοχή Ασίας - Ειρηνικού. Η δημιουργία αυτής της Ένωσης, υπό την ηγεσία της Ρωσίας, θα ενισχύσει τη θέση της, ως παγκόσμιος παράγοντας. Αυτή η οργάνωση, που ξεκίνησε ως Ευρασιατική Ένωση, και είχε ως μέλη τις Αρμενία, Λευκορωσία, Καζακστάν, Κιργισία και τη Ρωσία.

Η Μόσχα όμως έχει αρκετούς άλλους πολιτικούς και οικονομικούς στόχους στην περιοχή, δύο από τους οποίους απαιτούν υποστήριξη της Άγκυρας. Στο οικονομικό μέτωπο, η Ρωσία επιθυμεί την μείωση της πιθανότητας εναλλακτικού αγωγού αερίου στην Ευρώπη, ειδικά από το Ιράν στην Τουρκία μέσω του Αζερμπαϊτζάν. Στη σφαίρα της γεωπολιτικής, ο Putin θέλει η Τουρκία να αποσύρει την υποστήριξή της στους Τατάρους της Κριμαίας, καθώς και στις αντικυβερνητικές ομάδες στη Συρία.

Η μερική άρση των διεθνών κυρώσεων ενάντια στο Ιράν που οδήγησε σε σημαντική αύξηση της συμμετοχής της χώρας στις περιφερειακές και παγκόσμιες υποθέσεις. Με τη συμμετοχή της στην τριμερή συνάντηση στο Μπακού, η Τεχεράνη έδειξε ότι επιδιώκει στενότερες σχέσεις με τους γείτονές της προς τα βόρεια. Πρώτα από όλα, υπάρχουν σαφή οικονομικά οφέλη και δεύτερον η ανάπτυξη σχέσεων με το Αζερμπαϊτζάν θα το σταματήσει από τις εδαφικές του επιδιώξεις στο βόρειο τμήμα του Ιράν και θα μπορούσε να επηρεάσει την υποστήριξή του στο Ισραήλ. Η Τεχεράνη, όπως η Μόσχα, θέλει επίσης το Αζερμπαϊτζάν να αποσύρει την υποστήριξή του στις αντικυβερνητικές ομάδες στη Συρία, καθώς και οι χώρες της περιοχής να εργαστούν μαζί για να βρουν μια λύση για την κρίση στη Συρία. Είναι σαφές, ωστόσο, ότι η συμμετοχή σε διαδικασίες της Ευρασιατικής ολοκλήρωσης είναι μία μόνο κατεύθυνση της πολυσχιδής εξωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης. Το Ιράν επίσης ενδιαφέρεται να εξουδετερώσει την Τουρκία, η οποία επιδιώκει να καθιερωθεί ως ο μεγαλύτερος παίκτης στη Μέση Ανατολή και να έχει μια καλή σχέση με τη Σαουδική Αραβία, και να συνεχίσει να συμμετέχει σε συζητήσεις με τις ευρωπαϊκές και ασιατικές χώρες.

Ούτε το Αζερμπαϊτζάν, ούτε η Τουρκία έχουν καλές σχέσεις με τη Δύση σήμερα. Και οι δύο κυβερνήσεις δείχνουν ολοένα και πιο αυταρχικές τάσεις, και αποτυγχάνουν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των δυτικών εταίρων. Ένα σαφές παράδειγμα αυτού είναι η αποτυχία του αγωγού Nabucco, που ήταν ένας από τους ακρογωνιαίους λίθους της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ.

Ο Erdogan, από την πλευρά του, αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα τόσο στο εσωτερικό της χώρας του όπως και στην εξωτερική του πολιτική. Η πρωτοβουλία της εξωτερικής πολιτικής του, που διατυπώθηκε και εφαρμόστηκε από τον τέως Υπουργό Εξωτερικών Mehmet Davutoglu, των «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» αντίθετα οδήγησε σε μηδέν γείτονες χωρίς προβλήματα. Οι οικονομικές κυρώσεις που επέβαλε η Ρωσία στην Τουρκία έφεραν απώλειες πολλών δισεκατομμυρίων για την οικονομία, ενώ το πολυαναμενόμενο όνειρο της χώρας για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έπεσε θύμα της συριακής κρίσης.

Όσο για το Αζερμπαϊτζάν, ο Πρόεδρος Ilham Aliyev προσπαθεί να επιλύσει ταυτόχρονα δύο σημαντικά προβλήματα εξωτερικής πολιτικής, την αμφισβητούμενη κατάσταση της Κασπίας Θάλασσας και την αποδυνάμωση του μεγάλου αντίπαλου της Αρμενίας. Από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, το Αζερμπαϊτζάν πιέζει τη διεθνή κοινότητα να αποφασίσει αν η Κασπία θάλασσα είναι μια θάλασσα ή μια λίμνη. Εάν θεωρηθεί ως θάλασσα, τα παράκτια κράτη μπορούν να κατασκευάσουν αγωγούς αερίου - πετρελαίου και κάτω από τη θάλασσα γεγονός που θα έδινε μία νέα πνοή στην περιοχή. Μια άλλη σημαντική προτεραιότητα για το Αζερμπαϊτζάν είναι να αποδυναμώσει την Αρμενία, με την εξαίρεση της από τις μεταφορές Βορρά-Νότου και τους ενεργειακούς διαδρόμους.

Η Αρμενία, από την πλευρά της, αντιμετωπίζει δυο κρίσιμα προβλήματα, πως να αποφευχθεί η περιφερειακή απομόνωση της και η διατήρηση της ασφάλειας στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Η Αρμενία αναπτύσσει οικονομικούς δεσμούς με το Ιράν, διευρύνοντας τις εισαγωγές φυσικού αερίου με στόχο να γίνει μια χώρα διέλευσης για το ιρανικό αέριο προς τη Γεωργία. Το αρμενικό τμήμα του αυτοκινητόδρομου Βορρά - Νότου, το οποίο αποτελεί μέρος του ευρύτερου

διαδρόμου μεταφορών Βορρά - Νότου, θα ολοκληρωθεί το 2019 και θα γίνει η συντομότερη οδός μεταξύ του Περσικού Κόλπου και της Μαύρης Θάλασσας. Ο δρόμος αυτός θα κάνει την Αρμενία μια σημαντική χώρα διέλευσης για το εμπόριο της περιοχής.

Ως μέλος της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης και της Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (CSTO) με ολοένα και πιο ισχυρές σχέσεις με τη Ρωσία, ήδη η Αρμενία είναι μια σημαντική χώρα της περιοχής με αυξανόμενη επιρροή και στρατηγική θέση στην ασφάλεια της περιοχής. Όσον αφορά το ζήτημα του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, η Μόσχα δεν θα φαίνεται να έχει την πρόθεση να παρέμβει για την επίλυση της σύγκρουσης.

Ωστόσο, το πρόβλημα είναι ότι το Αζερμπαϊτζάν, με την έναρξη ενός νέου γύρου αυξημένης βία τον Απρίλιο στην περιοχή, προσπαθεί να αλλάξει την υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή και λόγω της απρόβλεπτης φύσης του Πρόεδρο Αλίγιεν, είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς τα επόμενα βήματα των Αζέρων.

Όλες οι χώρες που συμμετέχουν στις συζητήσεις αυτές, έχουν πολλά να κερδίσουν από την αυξημένη συνεργασία, αλλά η κατάσταση στην περιοχή είναι περίπλοκη, οπότε είναι θολή η τελική κατάσταση που θα προκύψει. Ένα πράγμα, ωστόσο, είναι σαφές ότι η ενίσχυση των Ρωσοαρμενοϊρανικών σχέσεων και η ενίσχυση της κρατικής υπόστασης της Αρμενίας θα συμβάλει σε μια διαρκή ειρήνη και αυξημένο διάλογο στο Νότιο Καύκασο και την περιοχή γενικότερα.

Κατά τη διάρκεια των προσφάτων αμερικανικών εκλογών, οι αρμενικές οργανώσεις στις ΗΠΑ διεξήγαγαν μία εκστρατεία εναντίον του Donald Trump. Επίσης υποστήριξαν με θέρμη την υποψηφιότητα για το χρίσμα των δημοκρατικών του Bernie Sanders και όχι της Hilary Clinton. Επίσης πρέπει να σημειωθεί και η ήττα για το χρίσμα των Ρεπουμπλικάνων από τον Trump των ένθερμων υποστηρικτών των Αρμενίων υποψηφίων γερουσιαστή Mark Kirk, (συμπρόεδρο της Αρμενικής Caucus), η μέλους του Κογκρέσου Bob Dold από το Illinois, ή του Γερουσιαστή από τη Νεβάδα Joe Heck. Ως εκ τούτου ο Trump δεν έχει

καμία υποχρέωση απέναντι στο αρμενικό lobby των ΗΠΑ ενώ έχει μία θετική στάση απέναντι στο Αζερμπαϊτζάν, γεγονός που πιθανόν να έχει θετικό αντίκτυπο στις επιδιώξεις των Αζέρων στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Το Αζερμπαϊτζάν είναι από την ανεξαρτησία του, σταθερά στρατηγικός εταίρος των ΗΠΑ και αντιπροσωπεύει ακριβώς έναν κοσμικό, ρεαλιστή, και σύγχρονο συνεργάτη για την Αμερική. Το Αζερμπαϊτζάν έχει γενικά στραφεί προς τη Δύση, συνεχίζει να συμμετέχει σε επενδύσεις αγωγών για τη μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου στις αγορές της Ευρώπης και της Δύσης γενικότερα και παραμένει μόνιμος υποστηρικτής των ΗΠΑ σε διεθνή φόρα ενώ διατηρεί και πολύ στενές σχέσεις με το Ισραήλ.

Σε κάθε περίπτωση η διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ εκτιμάται ότι θα απασχολήσει και το νέο Πρόεδρο των ΗΠΑ Donald Trump ανεξάρτητα με τη στάση των Αρμενίων της Αμερικής στις πρόσφατες εκλογές αφού η μακροχρόνια διαμάχη δημιουργεί προβλήματα στην Κυβέρνηση των ΗΠΑ σε ότι αφορά τις στρατηγικές της επιδιώξεις στην περιοχή του Καυκάσου και φυσικά δεν πρέπει να περνάει απαρατήρητη η αναζωπύρωση των συγκρούσεων τον Απρίλιο του 2016 η οποία μπορεί να οδηγήσει σε ένα νέο πόλεμο με την εμπλοκή της Ρωσίας, του Ιράν και της Τουρκίας

6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Η ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

α. Η Εξέλιξη της Διαδικασίας

Στα τέλη του 1991, η Ρωσία ήταν η πρώτη χώρα που προσπάθησε να μεσολαβήσει προκειμένου να βρεθεί μια λύση στη διαμάχη Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Μετά από επίσκεψη του Προέδρου της Ρωσίας Boris Yeltsin και του Καζακστάν Nursultan Nazarbayev στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, μια κοινή διακήρυξη υπογράφηκε στο Zheleznovodsk στη Ρωσία με τη συμμετοχή εκπροσώπων Αρμενίας, Αζερμπαϊτζάν και Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η Διακήρυξη αυτή προέβλεπε τη θέσπιση μιας συμφωνία κατάπαυσης πυρός και ενός πλαισίου διαπραγμάτευσης με στόχο την επίλυση της διένεξης μέσα σε ένα μήνα (Δήλωση Zheleznovodsk 1991)¹¹ Πριν όμως η συμφωνία αυτή επικυρωθεί ένα ελικόπτερο που μετέφερε τον αναπληρωτή Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Εσωτερικών του Αζερμπαϊτζάν και Καζάκους Παρατηρητές συνετρίβη στο νότιο Ναγκόρνο Καραμπάχ ενώ είχαν προγραμματισθεί και οι περαιτέρω διαπραγματεύσεις για την 20 Νοέμβριου 1991. Πιθανότατα το ελικόπτερο καταρρίφθηκε από Αρμένιους αγωνιστές. Έτσι το Αζερμπαϊτζάν ποτέ δεν υπέγραψε την συμφωνία αυτή και σε μία κίνηση ικανοποίησης της εσωτερικής του δημόσιας οργής επέβαλε αποκλεισμό τόσο στην Αρμενία όσο και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Σε κάθε περίπτωση αυτή η πρώτη απόπειρα για την ανεύρεση μίας λύσης στο θέμα ήταν απίθανο να είχε επιτυχία γιατί καμία πλευρά δεν είχε τον απόλυτο έλεγχο των δυνάμεων που μάχονταν όποτε η επιβολή της κατάπαυσης του πυρός θα ήταν μία πολύ δύσκολη υπόθεση.

Η δεύτερη προσπάθεια πραγματοποιήθηκε από το Ιράν τον Φεβρουάριο – Μάρτιο του 1992. Η δραστηριότητα του Ιράν κατέληξε στην Τεχεράνη στις 8 Μαΐου του 1992 με την υιοθέτηση μίας συμφωνίας¹² σχετικά με το πρόβλημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η συμφωνία υπεγράφη από στελέχη υψηλού επιπέδου του Ιράν , το Αζερμπαϊτζάν , της Αρμενία και της Ρωσία, τηρήθηκε όμως μόνο για λίγες ημέρες

¹¹ http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Azerbaijan_ZheleznovodskDeclaration1991.pdf (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

¹² <http://peacemaker.un.org/node/475> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

αλλά ακυρώθηκε εκ των πραγμάτων αφού οι στρατιωτικές επιχειρήσεις συνεχίζονταν στην εμπόλεμη ζώνη. Ούτε οι διαμεσολαβητές αλλά ούτε οι τοπικές συνθήκες της σύγκρουσης ήταν ευνοϊκές για μια διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν το 1991 και το 1992.

Η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) ξεκίνησε την απευθείας μεσολάβηση για την διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ τον Ιούνιο του 1992 αν και οι πρώτες επαφές με τα εμπλεκόμενα μέρη ξεκίνησαν από τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους. Δύο μήνες πριν, τόσο η Αρμενία όσο και το Αζερμπαϊτζάν είχαν γίνει μέλη της ΔΑΣΕ. Η διαδικασία για την ειρήνη ξεκίνησε από τη συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των χωρών – μελών της ΔΑΣΕ στο Ελσίνκι την 24 Μαρτίου του 1992 η οποία αποφάσισε ότι πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα για τον περιορισμό της σύγκρουσης μεταξύ των δύο νέων μελών. Το τελικό έγγραφο της διάσκεψης¹³ περιλαμβάνει μια εντολή από τον Πρόεδρο προς το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών για μία συνεχή διαδικασία διαπραγματεύσεων με σκοπό μια ειρηνική διευθέτηση της κρίσης, βάσει των αρχών, δεσμεύσεων και διατάξεων της ΔΑΣΕ. Το Ελσίνκι στην ουσία είναι το πρώτο βήμα της ΔΑΣΕ στο πεδίο των Επιχειρήσεων Υποστήριξης της Ειρήνης.

Η αποστολή αυτή ανατέθηκε στην Ομάδα του Minsk την οποία συγκροτούν 11 κράτη – μέλη, και θα αποτελούσε το πρώτο βήμα στο «σημαντικό ρόλο» της ΔΑΣΕ στην επίλυση της σύγκρουσης. Η αποστολή που έλαβε η Ομάδα του Minsk έδινε το δικαίωμα συμμετοχής ως ενδιαφερόμενο μέλος στο Ναγκόρνο Καραμπάχ όπως επίσης ζητούσε την κατάργηση όλων των περιορισμών και την εγκαθίδρυση ενός διαδρόμου ανθρωπιστικής βοήθειας προς το Καραμπάχ. Το Αζερμπαϊτζάν δέχτηκε να πάρει μέρος στην συγκεκριμένη σύσκεψη, απαίτησε όμως πρώτα την απόσυρση όλων των αρμενικών δυνάμεων από τις αζερικές περιοχές ως προϋπόθεση για την κατάπαυση του πυρός. Από την άλλη πλευρά το Ναγκόρνο Καραμπάχ απαίτησε να συμμετέχει ως επίσημο κράτος.

Ο Αμερικανός Επιτετραμμένος στην Ομάδα Minsk της ΔΑΣΕ, John Maresca πίστευε ότι κατά την περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου και Δεκεμβρίου 1992 μπορεί να

¹³ <http://www.osce.org/mc/29121?download=true> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

ήταν η πιο κατάλληλη στιγμή για μία συνολική λύση στην σύγκρουση λόγω της υψηλής αξιοπιστίας της ΔΑΣΕ αλλά και γιατί τα εμπλεκόμενα δεν μπορούσαν να αντέξουν στις διεθνείς πιέσεις για εξεύρεση λύσης. Η Μόσχα ήταν θετική στην απόπειρα διαμεσολάβησης από τη ΔΑΣΕ και επίσης ήταν σημαντικό ότι οι δυνάμεις του Καραμπάχ δεν είχαν ακόμα αποκτήσει στρατιωτική υπεροχή. Η συμφωνία για κατάπαυση του πυρός ήταν κοντά αλλά λίγο πριν τη Διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών της ΔΑΣΕ στη Στοκχόλμη, τον Δεκέμβριο του 1992 η αζερική ηγεσία δήλωσε τη διαφωνία της, φοβούμενη την αντίδραση της αντιπολίτευσης στην εσωτερική πολιτική σκηνή τα χώρας. Η αποτυχία της προσπάθειας οφείλεται στο ότι και τα δύο εμπλεκόμενα μέρη πίστευαν ότι είναι πολύ κοντά στη νίκη στα πεδία των μαχών καθώς και λόγω του περιορισμένου ενδιαφέροντος της Δύσης για το θέμα το οποίο φάνηκε από την χαμηλού επιπέδου εκπροσώπηση σε διπλωματικό επίπεδο κατά τις διαπραγματεύσεις.

Το 1993, το χαρακτηριστικό των διαπραγματεύσεων ήταν η απόκλιση των προσπαθειών εξεύρεσης λύσης μεταξύ της Ομάδα Minsk και της Ρωσίας. Η βασική διαφωνία αφορούσε τη φύση της ειρηνευτικής δύναμης, τη σύνθεσή της, τη δομή της διοίκησης της και τους κανόνες εμπλοκής. Η Μόσχα επίσης ζήτησε τον έλεγχο της ειρηνευτικής δύναμης καθώς και την εξουσιοδότηση αυτή να αποφασίζει για τη χρήση βίας σε περίπτωση παραβίασης της κατάπαυσης του πυρός. Από τη πλευρά της, η Ομάδα Minsk πρότεινε την ανάπτυξη μίας διεθνούς δύναμης παρατηρητών. Η ύπαρξη των δύο παράλληλων σχεδίων οδήγησε τα εμπλεκόμενα μέρη να προτιμήσουν την πλέον επωφελή εναλλακτική λύση, με το Yerevan να υποστηρίζει και τις δύο λύσεις, το Ναγκόρνο Καραμπάχ τη ρωσική πρόταση ενώ το Baku την πρόταση της Ομάδας Minsk. Οι ΗΠΑ δεν ήταν διατιθέμενες να συμμετέχουν στην ειρηνευτική αποστολή στην περιοχή αλλά ήταν εξαιρετικά ανήσυχες για την άποψη της ρωσικής κυβέρνησης, ότι η Ρωσία είναι ο μοναδικός εγγυητής για την ειρήνη και τη σταθερότητα στα εδάφη της πρώην ΕΣΣΔ.

Την 8 Μαρτίου 1993 ο Αμερικανός Επιτετραμμένος στην Ομάδα Minsk της ΔΑΣΕ John Maresca ανακοινώνει ότι τα εμπλεκόμενα μέρη συμφώνησαν¹⁴ σε μία

¹⁴ <http://www.usip.org/publications/war-in-the-caucasus-proposal-settlement-the-conflict-over-nagorno-karabakh> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

αποστολή παρατήρησης κατάπαυσης του πυρός, 700 ατόμων της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών η οποία θα έχει Φιλανδό Διοικητή και θα αναπτυσσόταν για 6 μήνες. Η Συμφωνία αυτή τελικά δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ επίσης ενδιαφέρθηκε για την επίλυση της διαμάχης και την 29 και 30 Απριλίου 1993 ενέκρινε τα ψηφίσματα Ν. 853¹⁵ και 822¹⁶ αντίστοιχα, απαιτώντας την άμεση αποχώρηση όλων των κατοχικών δυνάμεων από την Kel'badzhar και άλλες κατεχόμενες πρόσφατα περιοχές του Αζερμπαϊτζάν, την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων της ΔΑΣΕ καθώς και την άμεση, πλήρη και άνευ όρων απόσυρση των κατοχικών δυνάμεων από την περιοχή Aghdam και άλλες κατεχόμενες πρόσφατα περιοχές του Αζερμπαϊτζάν.

Την 3 Μαΐου 1993 δύο μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Ρωσία και οι ΗΠΑ με την Τουρκία πρότειναν στα τρία μέρη την εφαρμογή του ψηφίσματος 822, αλλά τα μέρη δεν συμφώνησαν και συγκεκριμένα η Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν δεχόντουσαν να αποσύρουν τις δυνάμεις τους, προτού λυθεί το πρόβλημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Η Ομάδα Minsk, την 28 Σεπτεμβρίου 1993 πρότεινε χρονοδιάγραμμα αμέσων μέτρων τα οποία αρχίζουν με την απόσυρση των δυνάμεων του Καραμπάχ και τελειώνουν με την αποστολή παρατηρητών της ΔΑΣΕ. Αυτή τη φορά το Αζερμπαϊτζάν δεν έκανε δεκτό το χρονοδιάγραμμα επειδή δεν συμπεριλαμβανόταν η απόσυρση των δυνάμεων του Καραμπάχ από το Lachin και το Shusha και τη επιστροφή των Αζέρων προσφύγων.

Την 14 Οκτωβρίου 1993, το Συμβούλιο Ασφαλείας ενέκρινε το ψήφισμα Ν 874,¹⁷ με το οποίο απηύθυνε έκκληση για μόνιμη κατάπαυση του πυρός ως αποτέλεσμα των απευθείας επαφών με τη βοήθεια της Ρωσίας και την υποστήριξη της Ομάδας Minsk, την άμεση εφαρμογή των αμοιβαίων και επειγόντων μέτρων που

¹⁵ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/428/34/IMG/N9342834.pdf?OpenElement> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

¹⁶ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/247/71/IMG/N9324771.pdf?OpenElement> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

¹⁷ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/557/41/PDF/N9355741.pdf?OpenElement> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

προβλέπονται στον προσαρμοσμένο χρονοδιάγραμμα της Ομάδας Minsk του ΟΑΣΕ, συμπεριλαμβανομένης της απόσυρσης των δυνάμεων από τα πρόσφατα κατεχόμενα εδάφη, τη διευκόλυνση επικοινωνιών και μετακινήσεων και την αποφυγή ενεργειών που θα μπορούσαν να προκαλέσουν εντάσεις μεταξύ των αντιμαχομένων. Το Αζερμπαϊτζάν δεν αποδέχθηκε τη συμμετοχή του στις διαπραγματεύσεις μέχρι να αποσυρθούν οι αρμενικές δυνάμεις από το Lachin, Kel'badzhar και Zangelan. Από την πλευρά του το Ναγκόρνο Καραμπάχ επίσης δεν αποδέχθηκε τη διαδικασία, αφού δεν συμφωνούσε να συμπεριληφθούν το Lachin και το Shusha στον κατάλογο των περιοχών που οι δυνάμεις τους θα έπρεπε να αποσυρθούν.

Η Ομάδα Minsk συνέχισε τις προσπάθειες της, μεταξύ 2 και 8 Νοεμβρίου 1993, καλώντας τους Αζέρους να αποσυρθούν από το Mardakert που κατέχουν και για συνομιλίες για το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το Mardakert είναι μέρος του Ναγκόρνο Καραμπάχ το οποίο κατέχεται από το Αζερμπαϊτζάν. Μέχρι τότε τόσο η Ομάδα Minsk όσο και οι άλλοι Οργανισμοί και Κράτη που ασχολήθηκαν με την ειρηνευτική διαδικασία στην περιοχή περιλάμβαναν στον σχεδιασμό τους μόνο την απόσυρση των δυνάμεων του Καραμπάχ από τις αζερικές επαρχίες ενώ δεν υπήρχε καμία συζήτηση για τις επαρχίες του Ναγκόρνο Καραμπάχ που βρίσκονταν υπό αζερικό έλεγχο. Το Αζερμπαϊτζάν απέρριψε την έκκληση της Ομάδας Minsk με τη δικαιολογία ότι δεν υπάρχει αναφορά στο σχέδιο για το Lachin και τη Shusha καθώς και για τα δικαιώματα των Αζέρων του Καραμπάχ. Επίσης αρνήθηκαν να αποσυρθούν από το Mardakert όπως επίσης και την ανάπτυξη δυνάμεων στο Αζερμπαϊτζάν για τον διαχωρισμό των αμάχων.

Την 11 Νοεμβρίου 1993, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε νέο ψήφισμα, Ν 884,¹⁸ το οποίο καταδίκασε την κατοχή της περιοχής Zangelan και της πόλης Gorandiz, τις επιθέσεις εναντίον αμάχων και βολές πυροβολικού στο έδαφος της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, και απαίτησε τη μονομερή απόσυρση των δυνάμεων κατοχής από την περιοχή Zangelan και Gorandiz κι από άλλες κατεχόμενες πρόσφατα περιοχές της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν.

¹⁸ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/631/20/PDF/N9363120.pdf?OpenElement> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Την συγκεκριμένη περίοδο αυτή παρατηρείται μία εντονότερη ενεργοποίηση της Ρωσίας προκειμένου τα εμπλεκόμενα μέρη να καταλήξουν σε μια συμφωνία κατάπαυσης του πυρός. Έτσι, την 18 Φεβρουαρίου 1994, η Ρωσία παρουσίασε ένα σχέδιο, τα κύρια σημεία του οποίου αφορούσαν την κατάπαυση του πυρός, την απεμπλοκή και την απόσυρση των δυνάμεων πυροβολικού από το μέτωπο, την ανάπτυξη Ρώσων παρατηρητών και ενός μεικτού επιτελείου από τη Ρωσία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν και Ναγκόρνο Καραμπάχ. Σε ότι αφορούσε το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ, αυτό θα συζητείτο σε μία Διάσκεψη των Προέδρων Ρωσίας, Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν με την συμμετοχή του Καραμπάχ. Η Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ συμφώνησαν για την απόσυρση των δυνάμεων τους και το Αζερμπαϊτζάν συμφώνησε με την κατάπαυση του πυρός, αλλά επέμενε να αποσυρθούν πρώτες οι Αρμενικές δυνάμεις.

Κατόπιν τούτου η Ρωσία επεξεργάστηκε ξανά το σχέδιο που πρότεινε εισάγοντας αλλαγές που αφορούσαν την κατάπαυση του πυρός την οποία θα ακολουθήσει η απεμπλοκή και η αποχώρηση του πολεμικού υλικού, την εγκατάσταση 35 μεικτών Ομάδων Παρατηρητών σε τρεις ζώνες και τέλος την διατήρηση ανοικτού του διαδρόμου του Lachin. Το Αζερμπαϊτζάν εξέφρασε μόνο μία ένσταση σχετικά με την έλλειψη αναφοράς απόσυρσης των Αρμενίων, ενώ η Αρμενία αν και υποστηρίζει την πρόταση κατάπαυσης του πυρός, παρατηρεί ότι η Ρωσία παρουσιάζεται ως η μόνη εγγυήτρια της συμφωνίας αφού η διεθνής κοινότητα έχει απεμπλακεί.

Οι διαδικασίες της μεσολάβησης συνεχίστηκαν προκειμένου το σχέδιο να γίνει πιο ολοκληρωμένο και αποδεκτό από τα εμπλεκόμενα μέρη και έτσι την 1 και 2 Απριλίου 1994 ο Ρώσος απεσταλμένος μαζί με τη αντιπροσωπεία της ΚΑΚ παρουσίασε ένα νέο σχέδιο¹⁹ το οποίο περιλάμβανε την κατάπαυση του πυρός συνοδευόμενη από διαχωρισμό των αντιμαχόμενων δυνάμεων, έναν μηχανισμό αποτροπής πολεμικών επιχειρήσεων στην περιοχή, την ανάπτυξη παρατηρητών, την απόσυρση προσωπικού και οπλισμού από τις κατεχόμενες περιοχές, την άρση των αποκλεισμών και την επιστροφή των προσφύγων. Επίσης το νέο σχέδιο

¹⁹ <http://sputniknews.com/politics/20160421/1038412348/nagorno-karabakh-peace-agreements.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

προέβλεπε την ανάπτυξη ρωσικών δυνάμεων για διαχωρισμό των αμάχων 3 μέρες μετά την κατάπαυση του πυρός και την ανάπτυξη επίσης 3 μέρες μετά των παρατηρητών της ΔΑΣΕ. Το σχέδιο αυτό έγινε αποδεκτό από την Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ αλλά όχι από το Αζερμπαϊτζάν.

Η Ρωσία ενόψει του διαφαινόμενου αδιεξόδου, οργάνωσε μία νέα συνάντηση στο Bishkek στην οποία την 8 Μαΐου 1994 ανακοίνωσε ότι τελικά έγινε αποδεκτό το σχέδιο. Τα εμπλεκόμενα μέρη την 12 Μαΐου 1994 τελικά, υπέγραψαν την Συμφωνία Κατάπαυσης του Πυρός, γνωστής ως Πρωτόκολλο του Bishkek²⁰. Το πρωτόκολλο είναι μια προσωρινή συμφωνία κατάπαυσης του πυρός, η οποία για την ακρίβεια υπεγράφη από τους εκπροσώπους της Δημοκρατίας της Αρμενίας (Πρόεδρος του Κοινοβουλίου της, Babken Ararktsian), μη αναγνωρισμένης Δημοκρατίας του Ναγκόρνο Καραμπάχ (Πρόεδρος της NKR κοινοβουλίου, Karen Baburian), Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν (Πρώτος Αναπληρωτής Πρόεδρος του Κοινοβουλίου της, Afiyaddin Galilof) και τον εκπρόσωπο της Ρωσίας στην Ομάδα Minsk της ΔΑΣΕ Vladimir Kazimirov. Το πρωτόκολλο που είναι ακόμα σε ισχύ, τερμάτιζε τον πόλεμο στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και «πάγωνε» την διαμάχη. Βέβαια από τότε οι όροι της εκχειρίας παραβιάστηκαν σε αρκετές περιπτώσεις.

Αν και η Συμφωνία Κατάπαυσης του Πυρός υπεγράφη, υπήρξαν διαφωνίες και ερωτήματα μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Για την επίλυση των θεμάτων αυτών υπήρξε μία συνάντηση μεταξύ των Υπουργών Άμυνας της Ρωσίας, της Αρμενίας, του Αζερμπαϊτζάν και τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων του Ναγκόρνο Καραμπάχ προκειμένου να παρουσιασθούν κάποιες διευκρινήσεις επί της Συμφωνίας και κυρίως για την κατάπαυση του πυρός, την απεμπλοκή, τους παρατηρητές από τη Ρωσία και την ΚΑΚ, τον καθορισμό 49 ουδετέρων σημείων τα οποία θα φυλάσσονται από 1.800 άτομα της ΚΑΚ, κυρίως όμως Ρώσους υπό τη Διοίκηση του Πρώτου Βοηθού του Ρώσου Υπουργού Άμυνας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ανεξάρτητη κινητικότητα της Ρωσίας «ενόχλησε» τον ΟΑΣΕ (πρώην ΔΑΣΕ) και εντός του Ιουνίου του ίδιου έτους

²⁰ http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ArmeniaAzerbaijan_BishkekProtocol_1994.pdf (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

ο Οργανισμός πήρε θέση επί του θέματος δηλώνοντας ότι θα πρέπει να υπάρχει μια κοινή προσπάθεια ΟΑΣΕ – Ρωσίας επί του θέματος και όχι ανταγωνισμός. Μετά από αυτό, Οργανισμός και Κράτος άρχισαν μια πολύ καλή συνεργασία. Την υπογραφή της Συμφωνίας Κατάπαυσης του Πυρός ακολούθησαν πλήθος συναντήσεων υπό τον ΟΑΣΕ σε διάφορα επίπεδα και επισκέψεις αντιπροσωπειών στο Yerevan, Baku και Stepanakert. Προτάθηκαν πολλά σχέδια για πολιτική λύση χωρίς όμως αποτέλεσμα, βέβαια η Συμφωνία Κατάπαυσης του Πυρός αδιαμφισβήτητα είναι ένα σημαντικό επίτευγμα και ένα σπουδαίο βήμα για την εξεύρεση τελικής λύσης στην διαμάχη.

β. Δραστηριότητα μετά το Πρωτόκολλο του Bishkek

(1) Σύνοδος Βουδαπέστης, 1994

Μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Bishkek, η ΔΑΣΕ επεδίωξε να εκμεταλλευτεί το γεγονός για την επίτευξη συμφωνίας και να διεκδικήσει εκ νέου τον κεντρικό ρόλο στην ειρηνευτική διαδικασία. Την 5 και 6 Δεκεμβρίου 1994 πραγματοποιήθηκε στην Βουδαπέστη, η Σύνοδος Κορυφής της ΔΑΣΕ²¹ κατά την οποία αποφασίστηκε αρχικά η μετατροπή της ΔΑΣΕ σε Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), από την 1 Ιανουαρίου του 1995. Στο πεδίο της διαμάχης του Ναγκόρνο Καραμπάχ αποφασίσθηκε η θεσμοθέτηση της Προεδρίας της Ομάδας Minsk προφανώς για να μειωθεί η τριβή μεταξύ των διάφορων διαμεσολαβητών και η Ρωσία ανέλαβε την Προεδρεία μαζί με τη Σουηδία για το συντονισμό όλων των προσπαθειών διαμεσολάβησης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, η διεξαγωγή διαπραγματεύσεων από τον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ με σκοπό τη σύναψη πολιτικής συμφωνίας για την κατάπαυση της ένοπλης σύγκρουσης, η ρητή δέσμευση του ΟΑΣΕ με την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την οργάνωση μίας διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης προκειμένου να εξασφαλισθεί η εφαρμογή μίας τελικής ειρηνευτικής συμφωνίας και τέλος την σύσταση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού με αποστολή την προετοιμασία της επιχείρησης διατήρησης της ειρήνης του ΟΑΣΕ στην περιοχή. Η Ομάδα αυτή θα αντικαθιστούσε την Αρχική Ομάδα Σχεδιασμού Επιχειρήσεων, η

²¹ <https://www.osce.org/mc/39554?download=true> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

οποία ιδρύθηκε το Μάιο του 1993. Την 23 Μαρτίου 1995 η Προεδρεία της Ομάδας Minsk έλαβαν την εμπιστοσύνη του Πρόεδρου του Συμβουλίου του ΟΑΣΕ.

Παρά την καθολική συμφωνία για την οργάνωση ειρηνευτικής δύναμης από τον ΟΑΣΕ η οποία ήταν μία σημαντική πρόοδος στο θέμα της ειρηνευτικής διαδικασίας, η Σύνοδος Κορυφής της Βουδαπέστης ήταν μια χαμένη ευκαιρία για να καθορισθούν οι λεπτομέρειες μίας συμφωνίας η οποία θα περιλάμβανε και την ακριβή δομή καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές της δύναμης. Έτσι λοιπόν, αν και το θέμα της ειρηνευτικής αποστολής του ΟΑΣΕ στην περιοχή είχε μερικώς επιλυθεί, το μέλλον του καθεστώτος του Ναγκόρνο Καραμπάχ παρέμεινε τόσο αβέβαιο όσο ποτέ. Η κατάπαυση του πυρός είχε θέσει ένα τέρμα στη μεγάλης κλίμακας βία αλλά δεν υπήρχε πλέον επείγουσα ανάγκη για την επίτευξη πολιτικής λύσης στη σύγκρουση.

(2) Σύνοδος Λισαβόνας, 1996

Οι αιρετοί εκπρόσωποι του Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν συμμετέχουν εδώ και δύο δεκαετίες στις επίσημες διαπραγματεύσεις και το Ναγκόρνο Καραμπάχ εκπροσωπείται από την αρμενική αντιπροσωπεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1992 υπήρξαν άμεσες επαφές μεταξύ των Αζέρων και των Αρμενίων του Καραμπάχ. Μετά την κατάπαυση του πυρός το 1994 και για αρκετά χρόνια Αρμένιοι και Αζέροι του Καραμπάχ παρακολούθησαν από κοινού τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις. Η συμμετοχή τους καταργήθηκε εν μέρει μετά την Διάσκεψη Κορυφής του ΟΑΣΕ στη Λισαβόνα και ειδικότερα μετά την Διακήρυξη²² για τη σημασία της διατήρησης της εδαφικής ακεραιότητας του Αζερμπαϊτζάν. Το 1997 Πρωθυπουργός της Αρμενίας ανέλαβε ο Kocharjan ο οποίος καταγόταν από το Ναγκόρνο Καραμπάχ και έτσι πολλοί πίστεψαν ότι θα εκπροσωπούσε επάξια και το Ναγκόρνο Καραμπάχ στις διαπραγματεύσεις. Η συμμετοχή των εκπροσώπων των Αρμενίων του Καραμπάχ στις διαπραγματεύσεις πάντως συνεχίστηκε μέχρι το 1998 οπότε η Ομάδα Minsk προσπαθώντας να διαπραγματευτεί μια ανταλλαγή εδαφών μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν θεώρησαν λογικό οι Αρμένιοι του Καραμπάχ να παραμεριστούν.

²² <http://www.osce.org/mc/39539?download=true> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

(3) Η Περίοδος μέχρι την Διαδικασία της Πράγας

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Ομάδα Minsk έχει προτείνει μια σειρά από πιθανές λύσεις προσπαθώντας να συμβιβάσει τις τρεις αντικρουόμενες αρχές του Ελσίνκι που αποτελούν τη βάση για τις διαπραγματεύσεις, μη χρήση βίας ή απειλή της δύναμης, εδαφική ακεραιότητα και ίσα δικαιώματα και αυτοδιάθεση των λαών. Το 1997 και το 1998, η νέα τριμερής Προεδρία πρότεινε μία λύση πακέτο, σταδιακή, και κοινού κράτους. Τον Ιούλιο 1997 μία λύση «πακέτο» προσπάθησε να επιλύσει όλες τις μεγάλες διαφωνίες με τη μία, ζητώντας την απόσυρση των Αρμενίων από το Ναγκόρνο Καραμπάχ και την επιστροφή των κατεχομένων εδαφών στο Αζερμπαϊτζάν. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ να ανακηρυχθεί μια περιοχή εντός του Αζερμπαϊτζάν.

Τον Σεπτέμβριο 1997, η προσέγγιση «βήμα προς βήμα» ζήτησε μια παρόμοια αρμενική απόσυρση στη συνέχεια την ανάπτυξη της επιχείρησης διατήρησης της ειρήνης του ΟΑΣΕ, την επιστροφή των εκτοπισμένων στις απελευθερωμένες περιοχές, και την αποκατάσταση των βασικών υποδομών στη ζώνη συγκρούσεων κατά το πρώτο στάδιο εφαρμογής της πρότασης αλλά ανέβαλε την τελική απόφαση για το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ και έδωσε μία υπόσχεση για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων και με τα τρία εμπλεκόμενα μέρη για μία γρήγορη επίτευξη μίας συνολικής ρύθμισης όλων των υπολοίπων πτυχών της διαμάχης συμπεριλαμβανόμενης της πολιτικής πτυχής η οποία αφορά το τελικό καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ και δίνοντας λύση στο πρόβλημα του Lachin, της Shusha και του Shahumyan. Ως αποτέλεσμα, ήταν η σύγκλιση της Διάσκεψης του Minsk του ΟΑΣΕ. Στις 10 Οκτωβρίου 1997, οι Πρόεδροι του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας στην κοινή τους Δήλωση του Στρασβούργου²³, δήλωσαν ότι οι πρόσφατες προτάσεις της Ομάδας Minsk αποτέλεσαν μια ελπιδοφόρα βάση για την επανάληψη των διαπραγματεύσεων. Όμως, η επόμενη επίσκεψη της Προεδρίας της Ομάδας Minsk στην περιοχή έλαβε χώρα μετά την παραίτηση τον Φεβρουάριο του 1998 του Προέδρου της Αρμενίας, Levon Ter-Petrossian, και τον ερχομό στην εξουσία το Μαρτίου 1998 του Robert Kocharian,

²³ <http://repository.un.org/handle/11176/40249?show=full> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

όταν η Αρμενία απέσυρε επίσημα την έγκριση των προτάσεων της «σταδιακής» διευθέτησης της σύγκρουσης.

Τον Νοέμβριο του 1998 η λύση του «κοινού κράτους» σύμφωνα με την οποία το Αζερμπαϊτζάν και το Ναγκόρνο Καραμπάχ θα αποτελούσαν ένα ενιαίο ομοσπονδιακό κράτος, απορρίφθηκε από το Αζερμπαϊτζάν.

Για να δοθεί επιπλέον ώθηση στις διαπραγματεύσεις τον Απρίλιο του 1999 ξεκίνησαν άμεσες συνομιλίες μεταξύ των Προέδρων του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας για την επίτευξη διευθέτησης της σύγκρουσης

Το 1999 και το 2001 φάνηκε ότι τα τρία μέρη ήταν πολύ κοντά σε συμφωνία για ειρήνη. Το 1999 το «Σχέδιο Goble»²⁴ πρότεινε μια εδαφική ανταλλαγή συγκεκριμένα σε αντάλλαγμα του διαδρόμου του Lachin για τη σύνδεση Αρμενίας – Ναγκόρνο Καραμπάχ, η Αρμενία θα παραχωρούσε μία στενή λωρίδα γης στα νότια σύνορά της με το Ιράν προκειμένου να επικοινωνεί οδικά το Αζερμπαϊτζάν με το Nakhichevan. Η συμφωνία αυτή ήταν πολύ κοντά να γίνει αποδεκτή από τους εμπλεκόμενους αλλά τελευταία στιγμή απορρίφθηκε λόγω των δολοφονιών στο Κοινοβούλιο της Αρμενίας, την 27 Οκτωβρίου 1999.

Η πρόταση του Key West το 2001 έδινε το Ναγκόρνο Καραμπάχ στην Αρμενία, ενώ το Αζερμπαϊτζάν θα είχε διεθνώς εγγυημένη οδική πρόσβαση μέσω του Αρμενικού εδάφους στο Nakhichevan, καθώς δινόταν και το δικαίωμα των πρώην κατοίκων της Shusha να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Τα εμπλεκόμενα μέρη τώρα ήταν πάρα πολύ κοντά κατά την διάρκεια των «κλειστών» συνομιλιών στο Key West²⁵. Οι πρόεδροι όμως δεν ήταν διατεθειμένοι να «διακινδυνεύσουν» πολιτικά από μια τέτοια υπόθεση, και έτσι δεν είχαμε καμία επίσημη συμφωνία.

Κατά την επίσκεψή τους στην περιοχή το 2002, οι Συμπρόεδροι της Ομάδα Minsk του ΟΑΣΕ πρότειναν την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων στο

²⁴ <http://reliefweb.int/report/armenia/how-goble-plan-was-born-and-how-it-remains-political-factor> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

²⁵ <http://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/2001/2098.htm> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

επίπεδο των ειδικών εκπροσώπων των Προέδρων του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας. Η πρόταση έγινε δεκτή από τους αρχηγούς των δύο κρατών. 13 – 15 Μάρτιου και 29 – 30 Ιουλίου 2002 πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις μεταξύ ειδικών εκπροσώπων των Προέδρων της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν κοντά στην Πράγα.

Η Διαδικασία της Πράγας²⁶ ξεκίνησε το 2004 και σύμφωνα με αυτή, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν άρχισαν να εργάζονται σε μία συγχώνευση των προηγούμενων προτάσεων για λύση πακέτο με σταδιακή εφαρμογή, δηλαδή σε μία λύση πακέτο κατά φάσεις από το 2005. Δηλαδή θα επιδιωχθεί μία ταυτόχρονη συμφωνία για όλα τα σημαντικά ζητήματα, τα συστατικά της συμφωνίας θα υλοποιηθούν σταδιακά και διαδοχικά καταλήγοντας με μια ψηφοφορία για το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Το 2003 όμως έχουμε μία δήλωση της ΕΕ²⁷ σχετικά με τον ρόλο του ΟΑΣΕ στο πεδίο των Επιχειρήσεων Υποστήριξης της Ειρήνης η οποία δεν είναι σύμφωνη με τις αποφάσεις του Ελσίνκι το 1992. Σύμφωνα με τη δήλωση αυτή η ΕΕ θεωρεί ότι ο ΟΑΣΕ δεν έχει ποτέ αναλάβει μίας μεγάλης κλίμακας επιχείρηση με σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις κάτω από την άμεση διοίκηση του. Ο ΟΑΣΕ δεν έχει επί του παρόντος την ικανότητα να το κάνει αυτό. Άλλοι Οργανισμοί όπως το ΝΑΤΟ, η ΚΑΚ και η ΕΕ την έχουν και ο ΟΑΣΕ δεν θα πρέπει να προσπαθεί να πολλαπλασιάσει τις ικανότητές του. Ο ΟΑΣΕ μπορεί να αναλάβει μη στρατιωτικές ειρηνευτικές αποστολές μικρού μεγέθους. Η ΕΕ πιστεύει ότι ο ΟΑΣΕ θα πρέπει να συνεχίσει να στηρίζεται στις υφιστάμενες δυνάμεις του, συμπεριλαμβανομένων των μη στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Στις 25 Ιανουαρίου 2005, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης ενέκρινε το ψήφισμά²⁸ με αριθμό 1416 με τίτλο «Διαμάχη για το Ναγκόρνο Καραμπάχ εξετάζεται από τη Διάσκεψη του Minsk του ΟΑΣΕ». Η

²⁶ <http://www.osce.org/mg/54337> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

²⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-03-319_en.htm (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

²⁸ <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17289&lang=en> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Κοινοβουλευτική Συνέλευση επιβεβαίωσε το γεγονός της κατοχής ενός σημαντικού μέρους του εδάφους του Αζερμπαϊτζάν και εξέφρασε την ανησυχία του σχετικά με το γεγονός ότι η στρατιωτική δράση, και οι εκτεταμένες εθνικές εχθροπραξίες που προηγήθηκαν, οδήγησαν σε μεγάλης κλίμακας διώξεις εθνικών ομάδων και στη δημιουργία μονοεθνοτικών περιοχών. Η Συνέλευση κατέστησε σαφές ότι η κατοχή ξένου εδάφους ενός Κράτους - μέλους συνιστά σοβαρή παραβίαση των υποχρεώσεων αυτού του κράτους ως μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης και επαναβεβαίωσε το δικαίωμα του εκτοπισμένου από την περιοχή της σύγκρουσης πληθυσμού να επιστρέψει στα σπίτια του με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Η Συνέλευση υπενθύμισε επίσης τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και κάλεσε τα ενδιαφερόμενα μέρη να συμμορφωθούν με αυτά, ιδίως με το σημείο που αφορά την απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων από οποιαδήποτε κατεχόμενα εδάφη.

(4) Οι Αρχές της Μαδρίτης

Όταν παρουσιάστηκαν επισήμως στη Διάσκεψη της Μαδρίτης το 2007, οι βασικές αρχές της Διαδικασίας της Πράγας αυτές έγιναν γνωστές ως Αρχές της Μαδρίτης²⁹ και επικαιροποιημένες παρέμειναν μέχρι σήμερα η βάση των διαπραγματεύσεων. Οι Αρχές της Μαδρίτης όπως διατυπώθηκαν από την Ομάδα Minsk, το 2009 είναι μια ενδιάμεση κατάσταση για το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ με παροχή εγγυήσεων για την ασφάλεια και την αυτό-διακυβέρνηση του, η ύπαρξη ένας διαδρόμου που να συνδέει την Αρμενία με το Ναγκόρνο Καραμπάχ, ο καθορισμός του τελικού νομικού καθεστώτος του Ναγκόρνο Καραμπάχ μέσω μίας νομικά δεσμευτικής έκφρασης της βούλησης, η επιστροφή των εδαφών που περιβάλλουν το Ναγκόρνο Καραμπάχ στο Αζερμπαϊτζάν, το δικαίωμα όλων των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων και των προσφύγων να επιστρέψουν στους πρώην τόπους διαμονής τους και διεθνείς εγγυήσεις ασφάλειας συμπεριλαμβανομένης και της ανάπτυξης μίας επιχείρησης διατήρησης της ειρήνης.

Η Ομάδα Minsk θεωρούσε ότι μία συμφωνία στηριζόμενη σε αυτές τις Αρχές θα αποσταθεροποιούσαν την κατάσταση στην περιοχή οπότε θα

²⁹ <http://www.osce.org/mg/51152> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

ήταν αναγκαία η διεθνής βοήθεια για εκκαθάριση των υφισταμένων ναρκοπεδίων, την αποκατάσταση υποδομών και την υπό διεθνή έλεγχο επιστροφή των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων και των προσφύγων. Αν και μία συνολική συμφωνία ειρήνης θα ήταν απαραίτητη η υπογραφή των Αρχών της Μαδρίτης θα ήταν η αφορμή για την επανεκκίνηση των διαδικασιών επίλυσης όλων των περιφερειακών προβλημάτων μέσα από το άνοιγμα των συνόρων της Αρμενίας με την Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν.

Τα πρώτα έξι χρόνια μετά την διατύπωση των Αρχών της Μαδρίτης τα εμπλεκόμενα μέρη δεν κατέστη δυνατό να συμφωνήσουν στις λεπτομέρειες μίας λύσης. Στο τέλος του 2009 και στις αρχές του 2010, Αζερμπαϊτζάν ήταν έτοιμο να δεχτεί την τελευταία μορφή των αρχών, αλλά αυτή απορρίφθηκε από την Αρμενία.

Στις 2 Νοεμβρίου 2008 οι Πρόεδροι της Αρμενίας, του Αζερμπαϊτζάν και της Ρωσικής Ομοσπονδίας υπέγραψαν την Διακήρυξη στη Μόσχα³⁰. Η Διακήρυξη αναφέρει ότι «η διευθέτηση της σύγκρουσης πρέπει να βασίζεται σε πρότυπα και στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου και τις αποφάσεις και τα έγγραφα που εγκρίνονται σε αυτό το πλαίσιο», περιλαμβάνοντας μεταξύ άλλων τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του 1993, καθώς και τα Ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ το 2006 και το 2008.

Το 2009 οι διαπραγματεύσεις για τη διευθέτηση της σύγκρουσης Αρμενίας-Αζερμπαϊτζάν εντάθηκαν. Πραγματοποιήθηκαν έξι συναντήσεις μεταξύ των Προέδρων της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν και τρεις συναντήσεις σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών με τη συμμετοχή των Συμπροέδρων της Ομάδας Minsk του ΟΑΣΕ. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης των προέδρων της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν που πραγματοποιήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2009 στο Μόναχο³¹, οι δυο πλευρές σημείωσαν κάποια πρόοδο στην κατάρτιση των αποδεκτών από τις δυο πλευρές θέσεων σε διάφορα θέματα.

³⁰ http://www.pfarmeria.org/sites/default/files/uploads/pfa_uploads//Moscow_Declaration_on_Nagorno_Karabakh_November_2008.pdf (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

³¹ <http://www.mfa.am/en/press-releases/item/2008/02/12/vo/> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Στο πλαίσιο της 17ης Υπουργικής Συνόδου του ΟΑΣΕ που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 1 και 2 Δεκεμβρίου 2009, οι εκπρόσωποι των Συμπροέδρων της Ομάδας Minsk του ΟΑΣΕ – οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ρωσίας, της Γαλλίας και ο Αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ προέβησαν σε κοινή δήλωση³². Επιπλέον, το Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ εξέδωσε δήλωση σχετικά με τη σύγκρουση Αρμενίας - Αζερμπαϊτζάν. Οι παραπάνω δηλώσεις αναφέρουν τις βασικές αρχές που προβλέπονται στη Διακήρυξη της Μόσχας και στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι ως σημαντικά στοιχεία της διαδικασίας διευθέτησης των συγκρούσεων.

Το 2010 πραγματοποιήθηκαν τρεις συναντήσεις μεταξύ του Προέδρου της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν και του Προέδρου της Δημοκρατίας της Αρμενίας: στις 25 Ιουνίου στο Sochi, στις 17 Ιουνίου στην Αγία Πετρούπολη και στις 27 Οκτωβρίου στο Astrakhan μετά τη διαμεσολάβηση του Ρώσου Προέδρου Ndimritri Mentventef. Ως αποτέλεσμα των τελικών συνομιλιών οι δύο πλευρές εξέδωσε κοινή δήλωση σχετικά με την επιστροφή νεκρών, ομήρων και αιχμαλώτων πολέμου, καθώς και των σωρών ατόμων που έχασαν τη ζωή τους ως αποτέλεσμα της παραβίασης της κατάπαυσης του πυρός που επιτεύχθηκε μετά τη διαμεσολάβηση της Ομάδας Minsk του ΟΑΣΕ και του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού .

Κατά τη διάρκεια του 2010, πραγματοποιήθηκαν συνολικά πέντε συναντήσεις (στις 17 Ιουλίου στο Αλμάτι, στις 6 Νοεμβρίου στη Μόσχα, στις 19 Νοεμβρίου στη Λισαβόνα, στις 22 Νοεμβρίου και 22 Δεκεμβρίου στη Μόσχα). Η Κοινή Δήλωση αρχηγών των κρατών – μελών της Ομάδας Minsk του ΟΑΣΕ αποτέλεσε ένα από τα πιο σημαντικά βήματα στο δρόμο προς τη επίτευξη συμφωνίας, σχετικά με τις αρχές ρύθμισης σύγκρουσης Αρμενίας - Αζερμπαϊτζάν, που έγινε στην πόλη Muskoka στον Καναδά, στις 26 Ιουνίου του ίδιου έτους. Στην προαναφερθείσα δήλωση οι αρχηγοί των κρατών υπογράμμισαν την σημασία του μοντέλου βαθμιαίας επίλυσης του ζητήματος, το οποίο προϋποθέτει την απελευθέρωση των κατεχόμενων εδαφών, την επιστροφή των προσφύγων και των εσωτερικά εκτοπισμένων στα μέρη τους, και άλλες αρχές.

³² <http://azerbaycanli.org/en/page27.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Στις 19 και 20 Νοεμβρίου 2010, στην τελική διακήρυξη της Συνόδου Κορυφής του NATO³³ που πραγματοποιήθηκε στη Λισαβόνα υποστηρίζεται η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας, ανεξαρτησίας και κυριαρχίας των χωρών της περιοχής, παράλληλα τα εμπλεκόμενα μέρη καλούνται να λύσουν τις περιφερειακές τους συγκρούσεις βάση των προαναφερθέντων αρχών.

Το 2011 οι Πρόεδροι του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας πραγματοποίησαν δύο συναντήσεις μετά την πρόσκληση του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Ndimetri Mentventef στις 5 Μαρτίου στο Sochi και στις 24 Ιουνίου στο Kazan. Οι συναντήσεις ολοκληρώθηκαν χωρίς αποτέλεσμα.

(5) Η Διάσκεψη του Kazan

Τον Ιούνιο του 2011, λίγους μήνες μετά τις συνομιλίες στο Sochi και ενώ υπήρχαν κάποιες ελπίδες για μία συμφωνία σε κάποιες βασικές αρχές οι Πρόεδροι του Αζερμπαϊτζάν Ilham Aliyev και της Αρμενίας Serz Sargsyan συναντήθηκαν στο Kazan. Την προηγούμενη χρονιά το προεδρείο της Ομάδας Minsk πραγματοποίησε 8 επισκέψεις στο Νότιο Καύκασο και οργάνωσαν 14 συναντήσεις με τους προέδρους του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας. Πριν από τη σύνοδο στο Kazan, ο εκπρόσωπος των ΗΠΑ στην Ομάδα Minsk, Robert Bradtke χαρακτήρισε την συνάντηση αυτή ως το πιο σημαντικό στάδιο στη διαδικασία διαπραγματεύσεων από το 2001 ημερομηνία που πραγματοποιήθηκαν οι διαπραγματεύσεις στο Key West. Εντωμεταξύ είχε γίνει και η τελευταία επικαιροποίηση των Αρχών της Μαδρίτης, αποτέλεσμα μίας πολυετούς προσπάθειας της Ομάδας Minsk και των εμπλεκόμενων μερών.

Τον Μάιο του 2011, οι Πρόεδροι των χωρών (ΗΠΑ, Ρωσία, Γαλλία) που αποτελούσαν το Προεδρείο της Ομάδας Minsk είχαν εκδώσει κοινή δήλωση, διακηρύσσοντας τις αρχές της δικαιοσύνης και της ισορροπίας προτρέποντας τους Πρόεδροι του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας να υπογράψουν την συμφωνία. Οι Πρόεδροι Sarkozy και Obama είχαν τηλεφωνική επικοινωνία με

³³ https://en.wikipedia.org/wiki/NATO_Lisbon_Summit_Declaration (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

τους Προέδρους Aliyev και Sargsyan πριν από τη Σύνοδο σε θετικό κλίμα. Οι ελπίδες όμως διαψεύστηκαν γρήγορα αφού ο Πρόεδρος Aliyev ζήτησε δέκα τροποποιήσεις του τελευταίου προσχεδίου της συμφωνίας τις οποίες η Αρμενία απέρριψε. Οι συναντήσεις των εμπλεκόμενων μερών συνεχίστηκαν αλλά σε κλίμα αδιεξόδου.

Το Αζερμπαϊτζάν απέρριψε το σχέδιο συμφωνίας στο Kazan³⁴ λόγω της διαφωνίας του σε δύο κυρίως θέματα σε αυτό της αλληλουχίας της συμφωνίας και στην διατήρηση της ειρήνης. Και αυτό γιατί το σχέδιο της συμφωνίας ανέβαλλε την επιστροφή των Αζέρων του Καραμπάχ στις εστίες τους στο μέλλον, χωρίς να καθορίζεται σαφώς χρονοδιάγραμμα παρά του ότι στις Αρχές της Μαδρίτης του 2010, τα πρώτα τρία βήματα προέβλεπαν την επιστροφή των πέντε επαρχιών που είχε καταλάβει το Ναγκόρνο Καραμπάχ, την απόσυρση των δυνάμεων του Καραμπάχ από το Kel'badzhar και το Lachin με εξαίρεση ενός διαδρόμου σύνδεσης Αρμενίας – Ναγκόρνο Καραμπάχ και ταυτόχρονη επιστροφή των Αζέρων του Καραμπάχ στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και τέλος μια σταδιακή αύξηση της περιφερειακής ολοκλήρωσης και της συνεργασίας. Μετά από αίτημα της Αρμενίας θα καθυστερούσε η απόσυρση των δυνάμεων του Καραμπάχ από το Kel'badzhar και το Lachin μέχρι να ληφθεί απόφαση για το τελικό καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το Αζερμπαϊτζάν είχε την άποψη ότι η τροποποίηση αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα ότι οι δύο αυτές επαρχίες θα παρέμειναν υπό αρμενικό έλεγχο για πάντα.

Το Αζερμπαϊτζάν επίσης διαφώνησε για την τροποποίηση που επίσης έγινε και που αφορούσε την αρχή για την ανάπτυξη της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΑΣΕ η οποία αντικαταστάθηκε με μία δήλωση εξουσιοδότησης επιβολής της ειρήνης στο πλαίσιο του άρθρου 7³⁵ του ΟΗΕ. Και αυτό γιατί το Baku προέβλεπε ότι η τροποποίηση αυτή θα οδηγήσει σε ένα συνασπισμό «προθύμων» και σε ένα είδος «αποζημίωσης» της Ρωσίας από τις ΗΠΑ για την υποστήριξή της πρώτης στην απόφαση 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ που ενέκρινε την στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη το 2011 οι οποίες θα επέτρεπαν η ειρηνευτική

³⁴ http://www.rferl.org/content/nagorno-karabakh_kazan_summit_breakthrough_in_peace_process/24244645.htm (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

³⁵ <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-vii/> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

δύναμη στην περιοχή να στελεχώνεται κυρίως από Ρωσικές Δυνάμεις. Με αυτόν τον τρόπο μετά την στρατιωτική «επιρροή» στην Γεωργία και την Αρμενία, η Ρωσία θα ολοκλήρωνε τον στρατιωτικό της έλεγχο στον Νότιο Καύκασο.

Επιπλέον το Αζερμπαϊτζάν έβλεπε την ανάπτυξη στενών σχέσεων μεταξύ Αρμενίας και Ρωσίας πίσω από κάθε λέξη της προτεινόμενης συμφωνίας στο Kazan. Επίσης όταν η Αρμενία απέρριψε τις προτάσεις της Ομάδας Minsk το 2009 και το 2010 παρά του ότι ο Πρόεδρος της Αρμενίας αμφισβητήθηκε για αυτό, η Ρωσία στην Σύνοδο της Αθήνας το 2009 υποστήριξε τις αλλαγές στις Αρχές της Μαδρίτης επωφελεία της Αρμενίας. Τέλος οι Αζέροι εξεπλάγησαν αρνητικά όταν τους παρουσιάσθηκε το προσχέδιο της συμφωνίας στο Kazan αφού ήταν διαφορετικό από αυτό που είχαν συζητήσει με το Προεδρείο της Ομάδας Minsk. Το Αζερμπαϊτζάν θεωρεί ότι η Ρωσία επιδιώκει το ρόλο του επικεφαλής στις διαπραγματεύσεις με στόχο αρχικά να ελέγχει την περιοχή αλλά και σε περίπτωση διαφωνίας των Αζέρων σε κάποια θέματα να επέμβει στρατιωτικά υπέρ της Αρμενίας.

Η άποψη της Αρμενίας για το ναυάγιο των διαπραγματεύσεων στο Kazan ήταν ότι τα εμπλεκόμενα μέρη διαφώνησαν για τους όρους ενός ενδεχόμενου δημοψηφίσματος. Η Αρμενία και μετά τη Σύνοδο στο Kazan δήλωνε ότι ήταν έτοιμη να υπογράψει τη συμφωνία και κατηγορεί το Αζερμπαϊτζάν ότι με τη στάση του στο Kazan έφερε τις διαπραγματεύσεις τέσσερα χρόνια πίσω. Υπάρχει όμως και διάφορα ερωτήματα που προκύπτουν από τη στάση του Αζερμπαϊτζάν στο Kazan όπως γιατί δεν προσπάθησε να επιλύσει τα διάφορα θέματα πριν τη Διάσκεψη του Kazan αλλά τα έθεσε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης οδηγώντας την σε ναυάγιο. Μία πιθανή απάντηση είναι ότι οι Αζέροι με τον τρόπο αυτό προσπάθησαν να πιέσουν ΗΠΑ και Γαλλία να πάρουν στα χέρια τους τα ηνία της διαπραγμάτευσης δίνοντας εγγυήσεις ότι η ειρηνευτική δύναμη θα ήταν ευρωπαϊκή. Μία άλλη απάντηση είναι ότι το Baku προσπαθεί να κερδίσει χρόνο θεωρώντας ότι αυτό ευνοεί τη χώρα που προβλέπεται ότι θα έχει μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη που στη συγκεκριμένη περίπτωση λόγω των τεραστίων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου είναι το Αζερμπαϊτζάν. Πρέπει επίσης

να σημειωθεί ότι η Αρμενία στο Kazan συμφώνησε στο προσχέδιο της συμφωνίας υπό ένα όρο, να συμφωνήσει και η ηγεσία των Αρμενίων του Καραμπάχ.

Η αποτυχημένη Διάσκεψη του Kazan αποδεικνύει πόσο δίκιο έχουν οι σκεπτικιστές που υποστηρίζουν ότι τα εμπλεκόμενα μέρη δεν φροντίζουν τόσο για να βρεθεί μία αμοιβαία αποδεκτή λύση αλλά προσπαθούν να βρουν επιχειρήματα προκριμένου να κατηγορήσουν τον αντίπαλο για έλλειψη επικοινωνιακής στάσης.

(6) Τελευταίες Εξελίξεις

Η συνάντηση την 28 Ιανουαρίου 2013 μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας κατέληξε σε μία συμφωνία³⁶ για συνέχιση των διαπραγματεύσεων. Οι ηγέτες όλων των εμπλεκόμενων μερών βρίσκονται σε μία κατάσταση επανεκτίμησης της στάσης τους επί του θέματος. Επίσης και τα τρία μέρη αναγνωρίζουν το ανθρώπινο, οικονομικό και διπλωματικό της σύγκρουσης αλλά από την άλλη ο καθένας πιστεύει ότι με το πέρασμα του χρόνου η δυναμική των διαπραγματεύσεων είναι υπέρ του. Αναλυτικά για το Αζερμπαϊτζάν ο χρόνος φέρνει οικονομική ανάπτυξη, στρατιωτική αναβάθμιση, και η μη συμφωνία είναι πιθανόν να το οδηγήσει σε μία νίκη στο πεδίο. Αντίθετα για την Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ ο χρόνος επικυρώνει σταδιακά το υφιστάμενο status quo.

γ. Οι Αδυναμίες της Διαδικασίας του Minsk

Θα μπορούσε κάποιος πολύ εύκολα να κατηγορήσει την Διαδικασία του Minsk για το συνεχιζόμενο αδιέξοδο των διαπραγματεύσεων για το θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Αυτή όμως η μομφή δεν έχει ρεαλιστική βάση αν λάβει κανείς υπόψη του ότι οποιαδήποτε λύση και να προταθεί από την Ομάδα Minsk απορρίπτεται από τα εμπλεκόμενα μέρη. Βέβαια από την άλλη πλευρά υπάρχουν περιπτώσεις όπου η Ομάδα Minsk έχει θεωρηθεί αναποτελεσματική.

³⁶ <http://commonsplace.eu/eng/azerbaijan/6/id2553> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Το μεγαλύτερο εμπόδιο στην επιτυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων είναι η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Από το 1998 οι εκπρόσωποι του Καραμπάχ δεν έχουν λάβει μέρος στις διαπραγματεύσεις αν και η Ομάδα Minsk συζητάει μαζί τους κατά τις επισκέψεις της στην περιοχή. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ έχει εκφράσει την απροθυμία του να αποδεχτεί την οποιαδήποτε πρόοδο στις διαπραγματεύσεις αφού δεν συμμετέχουν σε αυτές οι εκλεγμένοι εκπρόσωποί του. Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει η οποιαδήποτε προσπάθεια από τους διαπραγματευτές ώστε να συμμετέχει στις διαδικασίες επίλυσης, το Ναγκόρνο Καραμπάχ ως ισότιμο μέλος κάτι βέβαια που από την άλλη πλευρά θα μπορούσε να τερπυλίσει την οποιαδήποτε προσπάθεια.

Μία άλλη αδυναμία της στρατηγικής της Ομάδας Minsk είναι ότι εστιάζει περιορισμένα στις υψηλού επιπέδου συνομιλίες. Δηλαδή ενώ συνομιλεί διαρκώς με τους Προέδρους και τους Υπουργούς Εξωτερικών των εμπλεκόμενων μερών, συνομιλίες που αδιαμφισβήτητα είναι σημαντικές για την επίλυση της διαμάχης δεν έχει καμία επαφή με τους πολιτικά αδύναμους σε όλες τις πλευρές. Η διαμάχη έχει «παγώσει» επειδή δεν έχουν βρεθεί λύσεις για τους πρόσφυγες, τα παρανόμως εκτοπισμένα άτομα και για τους στρατιώτες στην γραμμή επαφής οι οποίοι μαζί με τις αδύναμες κοινωνίες στην Αρμενία και στο Αζερμπαϊτζάν δεν έχουν δυνατότητα να κάνουν γνωστές τις απόψεις τους και τα συμφέροντά τους. Έτσι, ο περιορισμός των διαπραγματεύσεων μόνο στους υψηλά ιστάμενους των δύο χωρών ενέχει τον κίνδυνο στις συνομιλίες να εκφράζονται μόνο οι κομματικές γραμμές επί του θέματος των κυβερνόντων ή να καλλιεργείται για διάφορους λόγους η εχθρική ρητορεία. Η ομάδα του Minsk έχει κάνει ελάχιστα για να διευκολύνει την ένταξη άλλων ενδιαφερόμενων μερών στο ευρύτερο πλαίσιο διαμεσολάβησης.

Η ρίζα όμως του προβλήματος βρίσκεται στην έλλειψη πολιτικής βούλησης καθώς και στο ότι δεν έχει επέλθει η αναγκαία ωρίμανση για την επίλυση της διαμάχης. Τόσο η Αρμενία όσο και το Αζερμπαϊτζάν παρουσιάζουν έντονη απροθυμία να συνεργασθούν αφού και οι δύο υποστηρίζουν ότι τα αίτια του προβλήματος είναι πολύ βαθιά και αν δεν αλλάξουν οι συνθήκες στην άλλη πλευρά δεν υπάρχει καμία περίπτωση επικράτησης της ειρήνης. Η ομάδα Minsk έχει αποτύχει να συμβάλει στην ανάπτυξη πολιτικής βούλησης παρά του ότι μία από τις

βασικές της αποστολές είναι η οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο πλευρών.

Επιπλέον δεν έχουν γίνει οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου η κοινή γνώμη στις δύο χώρες να ενημερωθεί για τις ιδιαιτερότητες των διαπραγματεύσεων. Η πληροφόρηση από τον ΟΑΣΕ είναι περιορισμένη, ενώ τα τοπικά ΜΜΕ χαρακτηρίζονται από έλλειψη αντικειμενικής ενημέρωσης δυναμιτίζοντας κατά αυτό τον τρόπο το κλίμα μεταξύ των εμπλεκομένων. Οι νεότερες γενιές Αζέρων και Αρμενίων και ειδικότερα αυτοί που έχουν γεννηθεί μετά τη σύγκρουση δεν έχουν καμία επαφή με τους συνομήλικούς τους της άλλης εθνότητας γεγονός που θα επηρεάσει και τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις. Η Ομάδα Minsk δεν έχει επενδύσει χρόνο, ούτε έχει «πιέσει» τις αντιμαχόμενες κυβερνήσεις για να προσπαθήσουν να προετοιμάσουν την κοινή γνώμη της χώρας τους για την πραγματικότητα διευθέτησης της διαμάχης μέσω διαπραγματεύσεων.

Τέλος, εξακολουθεί να υπάρχει δυσπιστία για το Προεδρείο της Ομάδας Minsk και των κινήτρων τους. Πράγματι, στη δεκαετία του 1990 η ένταση των διαπραγματεύσεων ήταν άμεση συνάρτηση με το επίπεδο των σχέσεων Ρωσίας – Δύσης μετά το πέρας του ψυχρού πολέμου. Το Αζερμπαϊτζάν είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο σε οποιαδήποτε ρωσική συμμετοχή εξαιτίας των στενών πολιτικών και οικονομικών σχέσεων της με την Αρμενία όπως επίσης και η ισχυρή παρουσία της Αρμενικής Διασποράς στις ΗΠΑ και στη Γαλλία δημιουργούσε στο Baku ισχυρές αμφιβολίες για την ουδετερότητα των μελών του Προεδρείου της Ομάδας Minsk. Επίσης κυρίαρχη άποψη στο Αζερμπαϊτζάν είναι ότι οι ΗΠΑ δεν ασχολούνται όσο θα έπρεπε με τις δραστηριότητες της Ομάδας Minsk. Από την άλλη στο Ναγκόρνο Καραμπάχ υπάρχει η άποψη ότι τα προβλήματα στη διαδικασία δεν αφορά τις αντιμαχόμενες πλευρές, αλλά τις εσωτερικές διαφωνίες μεταξύ των μελών του Προεδρείου της Ομάδας Minsk. Αν και αυτό είναι σίγουρα μια υπερβολή, εκφράζει τον σκεπτικισμό που εξακολουθεί να υπάρχει όσον αφορά την επιλογή των κύριων μεσολαβητών.

δ. Ποιοι Ασχολούνται με την Ειρηνευτική Διαδικασία

Όπως προαναφέρθηκε ο Οργανισμός που έχει αναλάβει την ειρηνευτική διαδικασία για τη διαμάχη στο Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι ο ΟΑΣΕ, ο οποίος εξουσιοδοτήθηκε για το σκοπό αυτό με ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, το 1994. Για τον σκοπό αυτό στον ΟΑΣΕ υπάρχουν πέντε όργανα που ασχολούνται για την εξεύρεση λύσης για τη συγκεκριμένη διαμάχη, το Μόνιμο Συμβούλιο του ΟΑΣΕ, ο ετήσιος Προεδρεύων του ΟΑΣΕ και ο Υπουργός Εξωτερικών της Προεδρεύουσας χώρας, ο οποίος υποβοηθείται στο έργο του από τον Γενικό Γραμματέα και την Γραμματεία του ΟΑΣΕ, το Προεδρείο της Ομάδας Minsk, τρεις υψηλόβαθμοι διπλωμάτες διορισμένοι από τις ΗΠΑ, Γαλλία και Ρωσία, ο προσωπικός απεσταλμένος του Προεδρεύοντα του ΟΑΣΕ για το πρόβλημα που είναι εγκατεστημένος στην Τιφλίδα(Γεωργία) με γραφεία επίσης στο Έρεβαν, στο Baku αλλά και στο Stepanakert και η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού. Ας δούμε αναλυτικά τα όργανα αυτά.

(1) ΟΑΣΕ

Ο ΟΑΣΕ³⁷ είναι ο μεγαλύτερος διακρατικός οργανισμός για την διαφύλαξη της ασφαλείας στον κόσμο και έχει τις ρίζες του στις αρχές της δεκαετίας του 1970 σε μία φάση ύφεσης μεταξύ του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας την περίοδο του ψυχρού πολέμου, όταν δημιουργήθηκε η διάσκεψη για την ασφάλεια και συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), ως ένα πολυμερές φόρουμ για διάλογο και διαπραγμάτευση μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Ύστερα από δύο έτη συνεχών συναντήσεων στο Ελσίνκι και στη Γενεύη, η ΔΑΣΕ κατέληξε σε συμφωνία, γνωστή ως τελική πράξη του Ελσίνκι, η οποία υπογράφηκε την 1 Αυγούστου 1975 και περιείχε ορισμένες βασικές δεσμεύσεις σε πολιτικό-στρατιωτικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά θέματα καθώς και σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων γνωστές ως «Διαδικασία του Ελσίνκι». Επίσης εγκαθίδρυσε δέκα βασικές αρχές (ο «δεκάλογος») που διέπουν τη συμπεριφορά των Κρατών – μελών της προς τους πολίτες, καθώς και προς τα υπόλοιπα κράτη - μέλη.

Με το τέλος του ψυχρού πολέμου, στη σύνοδο κορυφής του Παρισιού τον Νοεμβρίου 1990, η ΔΑΣΕ όρισε σε μια νέα πορεία αφού κλήθηκε να

³⁷ <http://www.osce.org/who> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

παίξει τον ρόλο του διαχειριστή στην ιστορική αλλαγή που πραγματοποιείται στην Ευρώπη και να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις μετά τον ψυχρό πόλεμο, την κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και τη δημιουργία των νέων ανεξαρτήτων κρατών από τη διάλυση της τότε Σοβιετικής Ένωσης, που οδήγησε στην απόκτηση μόνιμων θεσμών και επιχειρησιακών δυνατοτήτων. Αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής ήταν και η αλλαγή του ονόματος από ΔΑΣΕ σε ΟΑΣΕ με απόφαση της Συνόδου Κορυφής στη Βουδαπέστη τον Δεκέμβριο του 1994.

Ο ΟΑΣΕ έχει μια ολιστική προσέγγιση στην ασφάλεια που περικλείει την πολιτικο-στρατιωτική, οικονομική, περιβαλλοντική και ανθρώπινη πτυχή. Ως εκ τούτου αντιμετωπίζει ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένων του έλεγχου των όπλων, των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ασφάλειας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των εθνικών μειονοτήτων, του εκδημοκρατισμού, της στρατηγικής αστυνόμευσης, της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και οικονομικών και περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων.

Στον Οργανισμό συμμετέχουν 57 κράτη που καλύπτουν τη γεωγραφική περιοχή από το Βανκούβερ έως το Βλαδιβοστόκ και περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο άτομα και έχει έδρα τη Βιέννη. Τα κράτη - μέλη απολαμβάνουν καθεστώς ισότητας και οι αποφάσεις λαμβάνονται ομόφωνα και έχουν πολιτικό χαρακτήρα χωρίς καμία νομικά δεσμευτική βάση. Επίσης ο Οργανισμός διατηρεί ένα τακτικό διάλογο και συνεργασία με 11 κράτη - εταίρους και πολλές άλλες διεθνείς, περιφερειακές και υποπεριφερειακές οργανώσεις. Τα κράτη εταίροι της Συνεργασίας της Μεσογείου και της Ασίας είναι η Αλγερία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Μαρόκο, Τυνησία, Αφγανιστάν, Αυστραλία, Ιαπωνία, Δημοκρατία της Κορέας και η Ταϊλάνδη. Οι βασικοί εταίροι - Οργανώσεις του ΟΑΣΕ είναι τα Ηνωμένα Έθνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το ΝΑΤΟ. Η Γραμματεία του ΟΑΣΕ είναι υπεύθυνη για τη διατήρηση της σχέσης με τους παραπάνω εταίρους. Η Γραμματεία οργανώνει επίσης τακτικές διμερείς και πολυμερείς συναντήσεις σε ανώτατο επίπεδο μεταξύ του ΟΑΣΕ και των Οργανώσεων - εταίρων καθώς και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, για να αναπτυχθούν συνεργασίες όπως επίσης και να αξιοποιήσει τις δυνατότητες και τα πλεονεκτήματα

του κάθε οργανισμού. Ως περιφερειακός Οργανισμός σύμφωνα με το κεφάλαιο VIII του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ο ΟΑΣΕ χρησιμεύει ως φόρουμ για τη συνεργασία με τις περιφερειακές και υποπεριφερειακές οργανώσεις και πρωτοβουλίες στην περιοχή του. Για να αντιμετωπισθούν επίσης και πιθανές δευτερογενείς επιπτώσεις των νέων απειλών ασφαλείας μεταξύ της περιοχής του ΟΑΣΕ και των γειτονικών περιφερειών, ο Οργανισμός συνεργάζεται επίσης με περιφερειακές οργανώσεις εκτός της περιοχής του. Ο ΟΑΣΕ χρηματοδοτείται από τις συνεισφορές των 57 κρατών – μελών του.

Η Προεδρεία του ΟΑΣΕ ασκείται για ένα ημερολογιακό έτος από ένα κράτος – μέλος του, κατόπιν απόφασης του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών των μελών του. Δίπλα στην χώρα που προοδεύει, τόσο για την υποβοήθηση του έργου της όσο και για την ομαλή μεταβίβαση της προεδρίας είναι θεσμοθετημένη η Τρόικα του ΟΑΣΕ που την αποτελούν η προεδρευούσα χώρα, η χώρα που προόδευε την προηγούμενη χρονιά και η χώρα που θα προοδεύσει την επόμενη. Ως Πρόεδρος του Συμβουλίου (CiO) ορίζεται ο Υπουργός Εξωτερικών του κράτους που προεδρεύει. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου αναλαμβάνει πρωτοβουλία για την πρόληψη των συγκρούσεων, την λύση διαφωνιών και την αποκατάσταση τους στην περιοχή του ΟΑΣΕ, την ανάληψη άμεσης επαφής με αντιμαχόμενα μέρη για ανεύρεση συμφωνίας ή την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων.

Προκειμένου να αντιμετωπίσει κρίσεις ή να εξασφαλίσει τον καλύτερο συντονισμό των προσπαθειών των συμμετεχόντων κρατών - μελών σε συγκεκριμένους τομείς, μπορεί να διορίσει αντιπροσώπους του προσωπικούς ή ειδικούς. Οι προσωπικοί αντιπρόσωποι έχουν μια σαφή και ακριβή εντολή η οποία περιγράφει τις εργασίες που πρόκειται να αναλάβουν. Οι αντιπρόσωποι αυτοί, την παρούσα χρονική περίοδο είναι ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του ΟΑΣΕ για τις αποστολές στην Ουκρανία, τον Νότιο Καύκασο, την Διαμάχη της Τραδνειστερίας, την Διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ, στην Ρωσολετονική επιτροπή για τους βετεράνους, για τον αντισημιτισμό, για τον Ρατσισμό - Ξενοφοβία – Διακρίσεις, για την Μισαλλοδοξία και το Ισλάμ, για θέματα γενοκτονιών, για νομικά θέματα, για το εμπόριο ανθρώπων και τα ανθρώπινα δικαιώματα, για την νεότητα και την ασφάλεια

(τρεις αντιπρόσωποι) και τέλος ο Διοικητής της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού.

Οι Σύνοδοι του ΟΑΣΕ είναι οι περιοδικές συναντήσεις των Αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων των κρατών – μελών του ΟΑΣΕ οι οποίοι θέτουν τις προτεραιότητες στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο. Μεταξύ των Συνόδων και για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων και επίλυση διοικητικών θεμάτων πραγματοποιούνται Συμβούλια Υπουργών Εξωτερικών των Κρατών- μελών. Τα Συμβούλια αυτά συγκαλούνται επίσης τα έτη που δεν πραγματοποιείται Σύνοδος για να επανεξετάσει δραστηριότητες του ΟΑΣΕ και να λάβει τις αντίστοιχες αποφάσεις όπως επίσης συνεδριάζει μία φορά το χρόνο προς το τέλος της κάθε περιόδου της Προεδρίας για να εξετάσει θέματα που σχετίζονται με τον ΟΑΣΕ και να λάβει τις κατάλληλες αποφάσεις.

Ένα από τα κύρια όργανα λήψης αποφάσεων του ΟΑΣΕ είναι το Μόνιμο Συμβούλιο το οποίο συγκαλείτε κάθε εβδομάδα στη Βιέννη για να συζητήσουν τις εξελίξεις στην περιοχή του ΟΑΣΕ και να λάβει τις αντίστοιχες αποφάσεις με τη Συμμετοχή των Μόνιμων Αντιπροσώπων των Κρατών – μελών του ΟΑΣΕ σε αυτόν.

Το Φόρουμ για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία έχει ως αποστολή να αυξήσει την στρατιωτική ασφάλεια και τη σταθερότητα στην Ευρώπη και καλύπτει μερικές από τις πιο θεμελιώδεις πολιτικο-στρατιωτικές συμφωνίες του ΟΑΣΕ. Βοηθά στην εφαρμογή μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ασφάλειας, στην ρύθμιση της ανταλλαγής στρατιωτικών πληροφοριών και την αμοιβαία επαλήθευση τους μεταξύ των μελών, καθώς και στην εφαρμογή του κώδικα δεοντολογίας, ένα πολύ σημαντικό έγγραφο για τον δημοκρατικό έλεγχο των δυνάμεων ασφαλείας. Το φόρουμ επίσης θεσπίζει κανόνες και παρέχει πρακτική βοήθεια για την αντιμετώπιση της διάδοσης παράνομων φορητών όπλων και ελαφρύ οπλισμού, ασχολείται με την μη-διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, επιβλέπει τη τακτική επαφή, συνεργασία και κοινή χρήση στρατιωτικών πληροφοριών μεταξύ των συμμετεχόντων μελών.

Αρκετοί διεθνείς φορείς επίσης συνδέονται με τον ΟΑΣΕ όπως η Συμβουλευτική Επιτροπή της Συνθήκης Open Skies η οποία υπεγράφη το 2002 από 34 χώρες και καθιέρωσε ένα καθεστώς άοπλων πτήσεων εναέριας παρατήρησης πάνω από το έδαφος τους. Η Επιτροπή τακτικά συναντάται στον ΟΑΣΕ στη Βιέννη και διατηρεί αρκετές ανεπίσημες ομάδες εργασίας εμπειρογνομόνων που ασχολούνται με τεχνικά θέματα που σχετίζονται με τη Συνθήκη. Άλλο όργανο είναι η Μεικτή Συμβουλευτική Ομάδα, που εδρεύει στην Βιέννη και ασχολείται με ζητήματα που συνδέονται με τη συμμόρφωση των μελών με τις διατάξεις της Συνθήκης για τις συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη που υπεγράφη το 1990.

Αναλυτικά τα πεδία δράσης του ΟΑΣΕ είναι ο έλεγχος όπλων, η διαχείριση των συνόρων, η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της τρομοκρατίας, η πρόληψη και επίλυση συγκρούσεων, ο εκδημοκρατισμός, οι οικονομικές δραστηριότητες, η εκπαίδευση, οι εκλογές, οι περιβαλλοντικές δραστηριότητες, η ισότητα των φύλων, η χρηστή διακυβέρνηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ελευθερία και η ανάπτυξη των μέσων ενημέρωσης, τα δικαιώματα μειοψηφίας, η αστυνόμευση, οι Ρομά και οι Σίντι, το κράτος δικαίου, οι μεταρρυθμίσεις και η συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας, η ανοχή και οι μη διακρίσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού και των πόρων του ΟΑΣΕ έχουν αναπτυχθεί σε επιχειρήσεις πεδίου στην νότια-ανατολική Ευρώπη, την Ανατολική Ευρώπη, το Νότιο Καύκασο και την Κεντρική Ασία. Αυτές οι λειτουργίες καθορίζονται μετά από πρόσκληση των χωρών - υποδοχής αντίστοιχα, και οι εντολές - αποστολές τους έχουν συμφωνήσει ομόφωνα από τα συμμετέχοντα μέλη. Προκειμένου να επιτύχει τους στόχους του, ο ΟΑΣΕ έχει αναπτύξει ένα ευρύ δίκτυο 15 επιτόπιων αποστολών και Γραφείων στα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, του Καυκάσου, της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας. Οι αποστολές του ΟΑΣΕ την παρούσα χρονική περίοδο είναι στην Αλβανία, στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, στο Κοσσυφοπέδιο, στο Μαυροβούνιο, στη Σερβία, στα Σκόπια, στη Μολδαβία, στην Ουκρανία (δύο αποστολές), στα Ρωσικά σημεία ελέγχου Gukono και Donetsk,

στο Yerevan, στην Ashgabat, στα Astana, στο Bishkek, στο Τατζικιστάν και στο Ουζμπεκιστάν.

Ο Οργανισμός έχει μια σειρά από θεσμούς και δομές που τον βοηθούν να εκτελέσει την αποστολή του. Οι Θεσμοί και οι Δομές του ΟΑΣΕ είναι η Κοινοβουλευτική Συνέλευση, ο Ύπατος Αρμοστής για τις Εθνικές Μειονότητες, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ο Εκπρόσωπος για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης, το Δικαστήριο Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας, η Ομάδα Minsk και η Γραμματεία.

(2) Ομάδα Minsk (Minsk Group)

Κατά τη διάρκεια της Συνάντησης στο Ελσίνκι το 1992 το Συμβούλιο της ΔΑΣΕ ζήτησε από τον Πρόεδρο να συγκαλέσει το συντομότερο δυνατό μία διάσκεψη για τη Διαμάχη στο Ναγκόρνο Καραμπάχ μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν. Η Διάσκεψη αυτή θα λάμβανε χώρα στο Minsk της Λευκορωσίας, δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, αλλά τα κράτη – μέλη της διάσκεψης χρησιμοποίησαν το όνομα της πόλης για ένα φόρουμ που δημιουργήθηκε για τις διαπραγματεύσεις για μία ειρηνική διευθέτηση τους θέματος. Το 1994 στη Σύνοδο της Βουδαπέστης δημιουργήθηκε η Ομάδα Minsk³⁸ (Minsk Group) η οποία συνέχισε να εργάζεται για να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες ώστε μία σύσκεψη να λάβει χώρα. Το Προεδρείο της Ομάδας Minsk είναι οι Πρέσβεις Igor Popov από τη Ρωσία, Pierre Andrieu από τη Γαλλία και ο James Warlick από τις ΗΠΑ. Τα μόνιμα μέλη της Ομάδας είναι η Λευκορωσία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Σουηδία, η Φινλανδία και η Τουρκία όπως επίσης η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Επίσης μέλη είναι και τα μέλη της τρόικας του ΟΑΣΕ.

Σύμφωνα με απόφαση της Συνόδου της Βουδαπέστης, την 23 Μαρτίου 1995, η αποστολή της Ομάδας Minsk είναι να παρέχει ένα κατάλληλο πλαίσιο για επίλυση της διαμάχης μέσα από μία διαδικασία διαπραγμάτευσης, να καταλήξει σε συμπεράσματα από τα εμπλεκόμενα μέρη προκειμένου να σταματήσει η ένοπλη σύγκρουση προκειμένου να γίνει η Διάσκεψη του Minsk και τέλος να

³⁸ <http://www.osce.org/mg> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

βοηθήσουν την ειρηνευτική διαδικασία με την ανάπτυξη πολυεθνικής ειρηνευτικής αποστολής του ΟΑΣΕ. Η Διαδικασία αυτή θα έχει πετύχει αν οι παραπάνω στόχοι ικανοποιηθούν.

Οι δραστηριότητες της Ομάδας Minsk οι οποίες είναι γνωστές ως Διαδικασία του Minsk αποτελούν την αιχμή του δόρατος του ΟΑΣΕ για την εξεύρεση μια ειρηνευτικής επίλυσης της διαμάχης του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το Προεδρείο της Ομάδας Minsk επισκέπτεται την περιοχή συχνά για επαφές με τα μέρη στο ανώτατο επίπεδο και στη συνέχεια ενημερώνουν τον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ και τις χώρες – μέλη της Ομάδας Minsk.

(3) Ο Ειδικός Εκπρόσωπος του Προέδρου του ΟΑΣΕ για τη Διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ. (Personal Representative of the OSCE CiO on the Conflict Dealt with by the OSCE Minsk Conference)

Την 10 Αυγούστου 1995 ο Πρόεδρος του ΟΑΣΕ διόρισε Προσωπικό του Εκπρόσωπο για τη Διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ³⁹. Ο Πρέσβης από την Πολωνία Andrzej Kasprzyk τοποθετήθηκε στην θέση αυτή το 1997 και παραμένει μέχρι σήμερα. Η δεκαεπταετής εμπειρία του είναι πολύτιμη στην διαδικασία εξεύρεσης ρεαλιστικής λύσης στην συγκεκριμένη διαμάχη. Ο Πρέσβης έχει έδρα την Τιφλίδα αλλά διατηρεί και γραφεία στο Yerevan, το Baku και το Stepanakert τα οποία επανδρώνει προσωπικό του ΟΑΣΕ. Ο Πρέσβης μαζί με το προσωπικό αυτό το οποίο κυρίως είναι στρατιωτικοί εκτελεί μία φορά το μήνα αποστολή παρατήρησης εκατέρωθεν της Γραμμής Επαφής των δύο πλευρών για τον έλεγχο της Συμφωνίας της Κατάπαυσης του Πυρός και αναφέρει σχετικά στον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ.

Η αποστολή του Πρέσβη είναι να αντιπροσωπεύει τον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ σε θέματα που σχετίζονται με τη σύγκρουση του Ναγκόρνο Καραμπάχ, να τον βοηθά στην επίτευξη συμφωνίας για την παύση της ένοπλης σύγκρουσης και για τη δημιουργία συνθηκών για την ανάπτυξη μιας επιχείρησης διατήρησης της ειρήνης του ΟΑΣΕ, προκειμένου να διευκολυνθεί μία ολοκληρωμένη πολιτική λύση

³⁹ <http://www.osce.org/cio/andrzej-kasprzy> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

σε όλες τις πτυχές της. Επιπλέον να υποβάλλει έκθεση στον Πρόεδρο με όλες τις δραστηριότητες του και στην συνέχεια αυτή να διαβιβάζεται στην Ομάδα Minsk για την ενημέρωσή της και να λαμβάνει οδηγίες από τον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ. Να βοηθάει το Προεδρείο της Ομάδας Minsk μετά από αίτηση του και την Ομάδα Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού στον σχεδιασμό μία ειρηνευτικής αποστολής του ΟΑΣΕ σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής της Βουδαπέστης. Να βοηθάει τα αντιμαχόμενα μέρη στην ανάπτυξη εμπιστοσύνης μεταξύ τους σε ανθρωπιστικά και άλλα θέματα για τη διευκόλυνση της ειρηνευτικής διαδικασίας ειδικά στις περιπτώσεις αναπάντεχων άμεσων επαφών. Να συνεργάζεται κατά περίπτωση με τους εκπροσώπους του ΟΗΕ και άλλων διεθνών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον χώρο της σύγκρουσης.

(4) Ομάδα Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού (High Level Planning Group – HLPG)

Από το 1992, κάτω από διαφορετικές ονομασίες και σύνθεση μία ομάδα στρατιωτικών έχει αναλάβει τα καθήκοντα να σχεδιάσει την πιθανή αποστολή και ανάπτυξη ειρηνευτικών δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Τον Μάιο του 1992, η Αρχική Ομάδα Σχεδιασμού (IOPG) δημιουργήθηκε στην Βιέννη αποτελούμενη από Στρατιωτικούς Συμβούλους των αντιπροσωπιών των κρατών - μελών της ΔΑΣΕ. Ένα χρόνο αργότερα ιδρύεται το Initial Operations Planning Group και τον Δεκέμβριο του 1994 στην Διάσκεψη Κορυφής της Βουδαπέστης, με την μετατροπή της ΔΑΣΕ σε ΟΑΣΕ αποφασίζεται η δημιουργία της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού (HLPG)⁴⁰, η οποία ιδρύεται τον Μάρτιο του 1995 και είχε αρχικά δύναμη τριάντα πέντε Αξιωματικούς.

Η Ομάδα Υψηλού Σχεδιασμού έχει λάβει την αποστολή της από τον Προδρευόντα του ΟΑΣΕ στον οποίο και υπάγεται διοικητικά. Επίσης ανά τακτά χρονικά διαστήματα και για την αντιμετώπιση των εξελίξεων στις διαπραγματεύσεις ο Προδρευών του Οργανισμού εκδίδει Οδηγίες προς τον Διοικητή της Ομάδας. Η αποστολή αναλυτικά είναι να υποβάλλει προτάσεις στον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ για την ανάπτυξη , αναγκαία υποδομή κλπ. μιας πολυεθνικής ειρηνευτικής δύναμης

⁴⁰ <http://www.osce.org/node/215536> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

στην ευρύτερη περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ειδικότερα δε να υποβάλλει προτάσεις που αφορούν το μέγεθος, σύνθεση και ειδικά χαρακτηριστικά, την διοίκηση και έλεγχο την διοικητική μέριμνα την κατανομή και στρατοπέδευση των Μονάδων, τους κανόνες εμπλοκής και τις ρυθμίσεις - διευθετήσεις με τα συμμετέχοντα κράτη.

Για να φέρει σε πέρας την αποστολή της, η Ομάδα είναι οργανωμένη σε μορφή επιτελείου δηλαδή, Διοικητής (ο οποίος προέρχεται από την χώρα που έχει την Προεδρεία του ΟΑΣΕ), Τμήμα Επιχειρήσεων αποτελούμενο από δύο Αξιωματικούς, Τμήμα Προσωπικού, Εκπαίδευσης, Επικοινωνιών και Πληροφοριών με ένα Αξιωματικό, Τμήμα Διοικητικής Μέριμνας με ένα Αξιωματικό, Οικονομικό τμήμα με ένα Αξιωματικό και δύο Αξιωματικούς από τη Ρωσία ως Ειδικούς Συμβούλους καθώς και Γραμματεία. Επίσης το Προσωπικό της Ομάδας συμμετέχει και στις αποστολές παρατήρησης του ΟΑΣΕ στην γραμμή επαφής στο Ναγκόρνο Καραμπάχ με κύριο στόχο να «εξοικειώνεται» με την περιοχή.

Μέχρι τώρα έχουν εκπονηθεί από την Ομάδα τέσσερα Σχέδια Επιχειρήσεων βασισμένα στο σχέδιο συμφωνίας ειρήνης της 4 Ιουλίου 1996 το οποίο όμως δεν έχει υπογραφεί από καμία από τις δύο πλευρές. Τα πρώτα δύο σχέδια συντάχθηκαν και ολοκληρώθηκαν αρχές του 1995 σαν αποτέλεσμα της Οδηγίας 1 του Προεδρεύοντα του ΟΑΣΕ. Αργότερα, τον Ιούνιο του 1995 και ύστερα από την Οδηγία 3 του ασκούντος εκείνη την χρονιά την προεδρία του Οργανισμού, συντάχθηκαν τα σχέδια υπ' αριθμ.3 και 4. Ύστερα από την συλλογή νέων στοιχείων, λήψη νέων κατευθυντήριων οδηγιών από τις εκάστοτε προεδρίες του ΟΑΣΕ αλλά και εκτέλεση αναγνωρίσεων στο έδαφος, όλες οι αρχικές εκδόσεις των σχεδίων αυτών επεξεργάστηκαν ξανά, επικαιροποιήθηκαν και αναθεωρήθηκαν. Τονίζεται ότι η προεδρία του ΟΑΣΕ είναι αυτή η οποία θα αποφασίσει συνεκτιμώντας τις διπλωματικές, πολιτικές και στρατιωτικές συνθήκες για το ποιο Σχέδιο Επιχειρήσεων θα εφαρμοστεί.

Τα τρία πρώτα σχέδια είναι κλασσικά σχέδια για υλοποίηση ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Η ειρηνευτική δύναμη αποτελείται από Χερσαίες Μονάδες και Στρατιωτικούς Παρατηρητές οι οποίοι θα ενεργήσουν ταυτόχρονα και

σε συνεργασία. Στο τέταρτο σχέδιο δεν προβλέπονται καθόλου Στρατιωτικές Μονάδες και η ειρηνευτική δύναμη αποτελείται μόνο από Στρατιωτικούς Παρατηρητές. Οι παραλλαγές των σχεδίων αυτών έχουν ως αποτέλεσμα την διαφορετική σύνθεση και μέγεθος της ειρηνευτικής δύναμης στο κάθε ένα από αυτά. Εάν η τελική Συμφωνία Ειρήνης διαφέρει από το προσχέδιο του 1996 ή η Ομάδα λάβει νέες κατευθυντήριες οδηγίες με καινούργια δεδομένα και καταστάσεις, τότε οποιοδήποτε από τα παραπάνω σχέδια μπορεί να αναθεωρηθεί και να προσαρμοστεί ανάλογα ανά πάσα στιγμή ή ακόμα και να συνδυαστούν κάποια από τα παραπάνω σχέδια.

Η προβλεπόμενη ειρηνευτική δύναμη για τα τρία πρώτα σχέδια είναι επιπέδου Μεραρχίας ενισχυμένης για το δεύτερο σχέδιο και Μεραρχίας και Ταξιαρχίας για τα πρώτο και τρίτο σχέδιο αντίστοιχα. Η Δύναμη στα τρία πρώτα σχέδια αποτελείται από Μονάδες Πεζικού, Μηχανικού, Αεροπορίας Στρατού, Υποστηρίξεως και Διοικητικής Μέριμνας καθώς και Στρατιωτικούς Παρατηρητές. Στο τέταρτο σχέδιο η ειρηνευτική δύναμη αποτελείται μόνο από Στρατιωτικούς Παρατηρητές και Μονάδες Μηχανικού, Αεροπορίας Στρατού, Υποστηρίξεως και Διοικητικής Μέριμνας και είναι επιπέδου Ταξιαρχίας.

Το δεύτερο σχέδιο και από καθαρά στρατιωτική πλευρά καλύπτει όλες τις επικίνδυνες και ευαίσθητες περιοχές με τα απαραίτητα στρατεύματα. Το σχέδιο αυτό παρέχει τις περισσότερες εγγυήσεις ασφαλείας, ιδιαίτερα στο δυτικό Ναγκόρνο Καραμπάχ. Στο πρώτο σχέδιο η ειρηνευτική δύναμη έχει μειωθεί σε κάποιες περιοχές, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της προεδρίας του ΟΑΣΕ, με την αποδοχή κάποιου κινδύνου ενώ στο τρίτο σχέδιο το μέγεθος της ειρηνευτικής δύναμης είναι ακόμα μικρότερο.

Ανάλογα με τα σχέδια κυμαίνεται και ο χρόνος ανάπτυξης της ειρηνευτικής δύναμης, από μία αργή ανάπτυξη (δεύτερο σχέδιο) μέχρι μία ταχεία (τέταρτο σχέδιο), η οποία θα βοηθήσει στη διατήρηση της καταπαύσεως του πυρός και στις αρχικές ενέργειες εφαρμογής μίας ενδεχόμενης Ειρηνευτικής Συμφωνίας μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Τονίζεται ότι πολλές φορές κατά το παρελθόν οι εκπρόσωποι της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν έχουν εκφράσει την επιθυμία

τους για την ανάπτυξη όσο το δυνατόν μεγαλύτερης σε μέγεθος και δύναμη ειρηνευτικής δύναμης στην περιοχή σε αντίθεση με την Προεδρεία της Ομάδας Minsk που επιθυμούν μία μικρή ειρηνευτική δύναμη χωρίς στρατεύματα, αποτελούμενη μόνο από Στρατιωτικούς Παρατηρητές (τέταρτο σχέδιο).

Η γενική ιδέα των επιχειρήσεων είναι ίδια και στα τέσσερα σχέδια, με την κυρία προσπάθεια να επικεντρώνεται στην παρούσα Γραμμή Επαφής. Σε όλα τα σχέδια προβλέπεται η δημιουργία μιας περιοχής διαχωρισμού με την ανάπτυξη και εγκατάσταση ειρηνευτικών δυνάμεων και Στρατιωτικών Παρατηρητών ή μόνο Στρατιωτικών Παρατηρητών αναλόγως του Σχεδίου. Επίσης η Ειρηνευτική Δύναμη και Στρατιωτικοί Παρατηρητές θα ελέγχουν τις περιοχές συγκεντρώσεως των βαρέων όπλων. Σε όλα τα σχέδια η Ειρηνευτική Αποστολή θα ελέγχει κάποιες ευαίσθητες περιοχές όπως το ορεινό πέρασμα του Omar και ο διάδρομος του Lachin, ενώ η περιοχή απαγόρευσης πτήσεων και κάποια συγκεκριμένα αεροδρόμια θα ελέγχονται μόνο από Στρατιωτικούς Παρατηρητές.

Αναλυτικά μέχρι την πλήρη ανάπτυξη της ειρηνευτικής δύναμης θα πρέπει τα αντιμαχόμενα κράτη να έχουν ολοκληρώσει την απόσυρση και συγκέντρωση των βαρέων όπλων σε συγκεκριμένες περιοχές. Επίσης τουλάχιστον ένας δρόμος σε κάθε πλευρά θα πρέπει να ανοίξει για να χρησιμοποιηθεί από την ειρηνευτική δύναμη.

Κατά την φάση απεμπλοκής και οι δύο πλευρές θα πρέπει αμοιβαία να απαγκιστρώσουν τα στρατεύματά τους μέχρι τα συμφωνημένα όρια κάτω από την επίβλεψη της ειρηνευτικής δύναμης ενώ τα σύνορα θα πρέπει να έχουν «σημαδευτεί» εκ των προτέρων υπό την επίβλεψη των Στρατιωτικών Παρατηρητών. Κατά την αποχώρηση και αναδιάταξη των δύο πλευρών, θεωρείται απαραίτητο ότι όλα τα χαρακώματα θα σκεπαστούν κατά μήκος της γραμμής επαφής από τις αντιμαχόμενες πλευρές. Η απόσταση από την παρούσα γραμμή επαφής μέχρι τα συμφωνημένα όρια που θα γίνει η αναδιάταξη θα πρέπει να είναι 4 με 6 χλμ.(εξαρτώμενη από τη μορφολογία του εδάφους, τα δρομολόγια και τις κατοικημένες περιοχές). Έτσι μία αρχική περιοχή διαχωρισμού (νεκρή ζώνη) θα δημιουργηθεί.

Στη συνέχεια θα ακολουθήσουν τα στάδια αποκατάστασης των περιοχών που έχει καταλάβει η Αρμενία τα οποία θα περιλαμβάνουν για κάθε επιμέρους περιοχή αποχώρηση των στρατευμάτων και συνέχιση εκκαθαρίσεως των ναρκοπεδίων, τροποποιήσεις και / ή διαπλάτυνση της νεκρής ζώνης, ανάπτυξη από τις αντιμαχόμενες πλευρές συνοριακών φρουρών και αστυνομίας στις εκκενωμένες από στρατεύματα περιοχές.

Η Περιοχή Επιχειρήσεων προβλέπεται να περιλαμβάνει την γεωγραφική περιοχή που περικλείεται βόρεια από τον ποταμό Kura, ανατολικά μέχρι τον E48° γεωγραφικό μεσημβρινό, νότια από τον ποταμό Arax και δυτικά 20 χλμ. εντός του εδάφους της Αρμενίας, στα ανατολικά της σύνορα.

Η πολιτικοστρατιωτική δομή της όλης επιχείρησης συνίσταται από τρία επίπεδα Διοικήσεως και ελέγχου, το πολιτικό-στρατιωτικό Στρατηγικό επίπεδο, το επιχειρησιακό επίπεδο και το τακτικό επίπεδο. Στο πολιτικό-στρατιωτικό Στρατηγικό επίπεδο, η διοίκηση και έλεγχος ασκούνται από το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών/Μόνιμο Συμβούλιο και Πρόεδρο του ΟΑΣΕ, στο επιχειρησιακό επίπεδο (το υψηλότερο στην περιοχή επιχειρήσεων) ασκούνται από τον Διοικητή της ειρηνευτικής αποστολής και τέλος στο τακτικό επίπεδο ασκούνται από τους Διοικητές των Μονάδων.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι επειδή στον ΟΑΣΕ δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τον ρόλο του στο πεδίο των Ειρηνευτικών Αποστολών, δεν υπάρχει διαδικασία προσφοράς δυνάμεων από τα κράτη μέλη θεσμοθετημένη, όπως στον ΟΗΕ και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς, βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη μία ανοιχτή διεργασία και συζήτηση για το πιο Στρατηγείο και Μονάδες θα διεξάγουν μία Ειρηνευτική Αποστολή υπό τον ΟΑΣΕ. Σε κάθε περίπτωση οι αρχές τυποποίησης και διαλειτουργικότητας να εφαρμοστούν και χωρίς αυτές όμως, οι δυνάμεις θα πρέπει να εκτελέσουν κοινές επιχειρήσεις.

Για την αντιμετώπιση του θέματος της Διοίκησης και Ελέγχου της επιχείρησης υπάρχουν κυρίως τρεις επιλογές, η δημιουργία ενός νέου

Στρατηγείου, το οποίο θεωρητικά είναι εφικτό αλλά πρακτικά αρκετά δύσκολο αφού ύστερα από την υπογραφή μίας ειρηνευτικής συμφωνίας, το να συγκεντρώσεις δυνάμεις, να ζητήσεις στελέχη από 57 διαφορετικές χώρες, να οργανώσεις συναντήσεις, να εκπονήσεις σχέδια, Βασικές Οδηγίες Επιχειρήσεων και τελικά να το καταστήσεις επιχειρησιακό δεν είναι τόσο εύκολο και συνεπώς εφικτό, την ανάθεση της αποστολής σε στρατηγείο, έθνους - μέλους του Οργανισμού το οποίο θα προσφερθεί εθελοντικά. Η επιλογή αυτή είναι καλύτερη αρκεί να βρεθεί το έθνος εθελοντής και τέλος η ανάθεση σε υφιστάμενο πολυεθνικό στρατηγείο πρόταση η οποία δεν έχει τα μειονεκτήματα της πρώτης επιλογής αλλά από την άλλη ο αριθμός αυτών των στρατηγείων είναι περιορισμένος. Για την περίπτωση εφαρμογής της τελευταίας επιλογής, η Ομάδα βρίσκεται σε επαφή και συνεργασία με τις Πολυεθνικές Ταξιαρχίες SEEBRIG και SHIBRIG καθώς και με την ΕΕ για πιθανή ενεργοποίηση των Σχηματισμών Μάχης της.

Υπεύθυνοι για την παροχή της Διοικητικής Μέριμνας προβλέπεται να είναι, κατά την διάρκεια της προκαταρκτικής φάσης αλλά και τις πρώτες ημέρες της κύριας φάσης οι συμμετέχουσες χώρες. Οι ΑΝΣΚ που αφορούν την Διοικητική Μέριμνα, τόσο σε εθνικό επίπεδο των συμμετεχουσών κρατών όσο και στο επίπεδο του ΟΑΣΕ είναι να αφιχθούν όλα τα ειρηνευτικά στρατεύματα στην περιοχή επιχειρήσεων με τον εξοπλισμό και τα μεταφορικά τους, να υποστηριχθεί η ειρηνευτική δύναμη καθ' όλη την διάρκεια της επιχείρησης, εξασφαλίζοντας την παραλαβή υλικών και την παροχή υπηρεσιών σ' αυτήν, για να φέρει σε πέρας την αποστολή της και τέλος με τον τερματισμό της ειρηνευτικής επιχείρησης να γυρίσουν τα στρατεύματα στις εθνικές τους βάσεις και να διατεθεί ο εξοπλισμός όπως προβλέπεται.

Τα συμμετέχοντα κράτη πρέπει επίσης να εξασφαλίσουν την διαρκή και σταθερή ροή των υλικών και εφοδίων για την συντήρηση του εξοπλισμού τους. Ο ΟΑΣΕ θα παρέχει συγκεντρωτική υποστήριξη για τρόφιμα, νερό, καύσιμα και υλικά διαβίωσης σε όση έκταση είναι δυνατόν. Επειδή όμως ο ΟΑΣΕ, σε αντίθεση με τα Ηνωμένα Έθνη, δεν έχει αποθέματα εξοπλισμών και έχοντας υπ' όψιν τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν σε θέματα ΔΜ στις επιχειρήσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία, έχει εξαχθεί το συμπέρασμα ότι θα πρέπει να

χρησιμοποιηθεί το σχέδιο κράτους - επικεφαλής αλλά και της εθνικής υποστήριξης. Επιπλέον, οι συμμετέχουσες χώρες θα προβούν σε διμερείς ή πολυμερείς διεθνείς συμφωνίες για την υποστήριξη των στρατευμάτων τους.

Οι δυσκολίες που παρουσιάζονται κατά την σχεδίαση της Διοικητικής Μέριμνας είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος του σχεδιασμού βασίζεται σε υποθέσεις. Αντίθετα με τα Ηνωμένα Έθνη(ΟΗΕ), ο ΟΑΣΕ δεν έχει αποθέματα υλικών και απόθεμα εξοπλισμών έτοιμα για την άμεση υποστήριξη μιας αποστολής κατά το ξεκίνημά της. Έτσι, οι διαδικασίες προμήθειας των υλικών αυτών πρέπει να αρχίσουν μόλις ληφθεί η απόφαση για να πραγματοποιηθεί η ειρηνευτική επιχείρηση. Επίσης ο ΟΑΣΕ δεν έχει καμία εμπειρία στην ανάπτυξη μιας μεγάλης ειρηνευτικής δύναμης με στρατιωτικά στοιχεία. Οι μέχρι τώρα αποστολές του ΟΑΣΕ (Κόσσοβο, Γεωργία κ.α.) είναι μικρές σε δύναμη και αποτελούνται από πολιτικό προσωπικό. Θα είναι η πρώτη φορά που ο ΟΑΣΕ θα αναπτύξει στρατιωτικές μονάδες στο έδαφος. Τέλος οι υποδομές στην περιοχή επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα φτωχές και είναι απαραίτητο να γίνουν κάποιες βελτιώσεις και κατασκευές.

Σίγουρα κατά τη διάρκεια της ειρηνευτικής αποστολής σε όλες τις φάσεις της θα πρέπει να διατεθούν όλες οι υφιστάμενες υποδομές στις δύο χώρες (αεροδρόμια – λιμάνια κλπ). Ειδικότερα θα απαιτηθεί η χρήση λιμένων στη Μεσόγειο, τη Μαύρη και την Κασπία Θάλασσα καθώς και η χρήση αεροδρομίων στη Γεωργία και πιθανότατα στη Τουρκία. Η υλοποίηση του ρεύματος ΔΜ θα αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα λόγω των μεγάλων αποστάσεων από τους λιμένες στις περιοχές ΔΜ, της σιδηροδρομική γραμμή η οποία αλλάζει πλάτος στα σύνορα Αρμενίας-Τουρκίας, του ανάγλυφου της περιοχής η οποία είναι ορεινή με μεγάλα υψόμετρα και του οδικού δικτύου το οποίο είναι πτωχό ιδιαίτερα στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και τέλος επειδή τα αεροδρόμια της περιοχής δεν είναι καλά εξοπλισμένα και ορισμένα προσφέρονται για χρήση για λίγες μόνο ώρες κατά την διάρκεια της ημέρας.

7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΗ ΔΙΑΜΑΧΗ

Μεγάλο μέρος της ρητορικής που χρησιμοποιείται από την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, και τη «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ αφορά την υπεράσπιση του νόμιμου δικαιώματος τους στην κυριαρχία της περιοχής του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Στη συνέχεια θα δούμε τα νομικά επιχειρήματα των αντιμαχόμενων πλευρών σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

Το Διεθνές Δίκαιο θα μπορούσε να αποτελέσει έναν άλλο τρόπο για την επίλυση της Διαμάχης. Βέβαια από την μέχρι σήμερα εμπειρία μπορούμε να πούμε με σχετική ασφάλεια ότι σε ελάχιστες περιπτώσεις έχουν βρεθεί λύσεις σε ανάλογες διαμάχες και συγκρούσεις με την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, συνήθως οι λύσεις είναι πολιτικές και μάλιστα επιβάλλονται από τους ισχυρούς, τις περισσότερες φορές για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους.

α. Εδαφική Ακεραιότητα

Τα επιχειρήματα του Αζερμπαϊτζάν εστιάζουν κυρίως στην Αρχή της Εδαφικής Ακεραιότητας. Η έννοια αυτή περιέχεται στο χάρτη των Ηνωμένων Εθνών σύμφωνα με τον οποίο τα μέλη του στις διεθνείς τους σχέσεις θα πρέπει να απέχουν από την απειλή ή την χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους. (άρθρο του ΟΗΕ 2(4))⁴¹.

Επίσης στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι περιέχονται δηλώσεις για την εδαφική ακεραιότητα και τον αυτοπροσδιορισμό. Βέβαια, η Τελική Πράξη του Ελσίνκι δεν είναι μία νομικά δεσμευτική συνθήκη αλλά αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη κείμενα του ΟΑΣΕ (χάρτης του Παρισιού). Υπό αυτό το πρίσμα το Κείμενο αυτό έχει σε κάποια βαθμό νομική ισχύ. Είναι σημαντικό ότι τόσο η Αρμενία, όσο και το Αζερμπαϊτζάν έχουν υπογράψει και το συγκεκριμένο Κείμενο αλλά και τον χάρτη του Παρισιού οπότε υπάρχει μία πολιτική δέσμευση των δύο χωρών όμως

⁴¹ <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-ii/index.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

κατά πόσο δεσμεύονται και νομικά είναι ένα ζήτημα το οποίο δεν υπάρχει μία εύκολη απάντηση.

Το Αζερμπαϊτζάν συνηθίζει να αναφέρεται στην Αρχή 4 της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι σύμφωνα με την οποία κατοχυρώνεται ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας του άλλου. Το κείμενο καταδικάζει ιδιαίτερα την απειλή ή χρήση βίας, αλλά επίσης απαγορεύει κάθε ενέργεια ασυμβίβαστη με τους σκοπούς και τις αρχές του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών κατά της ενότητας του κάθε κράτους. (άρθρο τελική πράξη του Ελσίνκι (α)(IV))⁴².

β. Αυτοδιάθεση

Τα επιχειρήματα της Αρμενίας και του Ναγκόρνο Καραμπάχ εστιάζουν στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Αυτό το δικαίωμα καλύπτεται πλήρως από όλα τα διεθνή συστήματα, τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, στον οποίον ορίζεται ο σκοπός των Ηνωμένων Εθνών που περιλαμβάνει τον σεβασμό της αυτοδιάθεσης των λαών. (άρθρο 1 1 παρ. 2)⁴³. Επίσης το ψήφισμα 1514 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ⁴⁴ την 14 Δεκεμβρίου 1960 αναφέρει ότι οι εποικισμένες χώρες και οι λαοί πρέπει να είναι ανεξάρτητοι. Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ενισχύεται περαιτέρω με την γλώσσα της Διεθνούς Συμφωνίας για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR άρθρο 1(1))⁴⁵.

Επίσης, η Τελική Πράξη του Ελσίνκι επιβεβαιώνει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, αφού αναφέρει την απαίτηση τα κράτη να ακολουθούν τους συναφείς κανόνες του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών με την εδαφική ακεραιότητα. (άρθρο τελική πράξη του Ελσίνκι (α) (VIII)).

Η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ μεταξύ άλλων υποστηρίζει ότι η αυτοδιάθεση περιλαμβάνει και το δικαίωμα στην ανεξαρτησία. Βέβαια, η

⁴² <http://www.osce.org/mc/39501?download=true> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁴³ <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁴⁴ <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁴⁵ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCCPR1.aspx> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

«Δημοκρατία» μετά τον πόλεμο δεν ελέγχει μόνο το Ναγκόρνο Καραμπάχ, αλλά και εδάφη που ανήκουν στο Αζερμπαϊτζάν. Η Αρμενία υποστηρίζει γενικά μία ενδεχόμενη επιστροφή αυτών των εδαφών, αφού πρώτα όμως δοθούν οι αναγκαίες εγγυήσεις για την ασφάλεια. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ βέβαια εκφράζει κάποιες επιφυλάξεις για την θέση αυτή της Αρμενίας όπως επίσης υπάρχουν και πιο φανατικές απόψεις εντός της «Δημοκρατίας» οι οποίες υποστηρίζουν ότι και τα εδάφη αυτά ανήκουν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Οι διαφορετικές αυτές απόψεις εντός του Ναγκόρνο Καραμπάχ δημιουργούν ανησυχία στο αίτημα του για αυτοδιάθεση, γιατί σε περίπτωση εξέτασης του αιτήματος αυτού υπό το πρίσμα της αρχής της αυτοδιάθεσης η ανεξαρτησία θα μπορούσε να δοθεί μόνο στο Ναγκόρνο Καραμπάχ χωρίς τα κατεχόμενα αζερικά εδάφη. Άρα μία αδιάλλακτη στάση του Καραμπάχ για το εδαφικό θα προκαλέσει δυσχέρειες στη νομική εξέταση του θέματος.

Η ανεξαρτησία είναι μια πιθανή μορφή εξωτερικής αυτοδιάθεσης. Συνολικά η αρχή της αυτοδιάθεσης, ωστόσο, δεν απαιτεί απαραίτητα και ανεξαρτησία. Η εσωτερική αυτοδιάθεση όμως μιας αυτόνομης περιοχής κάτω από την κυριαρχία ενός άλλου κράτους μπορεί να είναι αποδεκτή από το διεθνές δίκαιο. Οι Συνθήκες γενικά αποφεύγουν να αναφέρονται λεπτομερώς στα αποδεκτά είδη αυτοπροσδιορισμού ή πώς θα μπορούσαν αυτά να επιτευχθούν. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης δεν δεσμεύεται από προηγούμενο δεδικασμένο, προηγούμενες υποθέσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν ενδείξεις της συλλογιστικής του Δικαστηρίου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα υπάρξουν ανάλογες αποφάσεις για το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το Διεθνές Δίκαιο παραμένει κάπως ασαφές, ίσως εκ προθέσεως, σχετικά με τις ιδιαιτερότητες του αυτοπροσδιορισμού.

γ. Σοβιετικό Δίκαιο

Η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, και η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ αναφέρονται στην Σοβιετική νομοθεσία κάνοντας τις δικές τους υποθέσεις. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ ορίζεται ως μια αυτόνομη περιοχή από το

Σύνταγμα της ΕΣΣΔ του 1924 (άρθρο 15)⁴⁶. Το Σύνταγμα όμως του 1936 συμπεριλαμβάνει το Ναγκόρνο Καραμπάχ ως αυτόνομη περιοχή υπό την Σοβιετική Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν. (ΕΣΣΔ 1936 Σύνταγμα άρθρο 24)⁴⁷. Το ίδιο ίσχυε και σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1977 (1977 ΕΣΣΔ Σύνταγμα άρθρο 87)⁴⁸. Επίσης, το Σύνταγμα του 1977 προβλέπει ότι μόνον οι ανεξάρτητες δημοκρατίες της Ένωσης μπορούν να αποσχιστούν από την ΕΣΣΔ (άρθρο 72). Ο νόμος όμως περί Αποσχίσεων του 1990 οι αυτόνομες επαρχίες εξισώνονται με τις ανεξάρτητες δημοκρατίες. Για την απόσχιση μίας δημοκρατίας όμως απαιτείται δημοψήφισμα (1990 ΕΣΣΔ νόμος περί απόσχισης άρθρο 2)⁴⁹. Κάθε αυτόνομη οντότητα εντός της Δημοκρατίας έχει τη δυνατότητα για δημοψήφισμα προκειμένου να αποφασίσει αν θα παραμείνει στη Σοβιετική Ένωση ή στην αποσχισθείσα Δημοκρατία καθώς και να αποφασίσει σχετικά με το νομικό της καθεστώς. (άρθρο 3).

Το δίκαιο της Σοβιετικής Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν που αφορά την απόσχιση της αυτόνομης περιφέρειας του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι σε μεγάλο βαθμό αλυσιτελής, διότι το Σύνταγμα του 1977 παραχωρεί προτεραιότητα στο δίκαιο της ΕΣΣΔ έναντι της εσωτερικής νομοθεσίας των Δημοκρατιών (1977 ΕΣΣΔ Σύνταγμα άρθρο 74). Ο Νόμος της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν μπορεί να εξεταστεί μεμονωμένα, αλλά το χρονοδιάγραμμα των γεγονότων υποδηλώνει ότι το δίκαιο της ΕΣΣΔ τέθηκε σε ισχύ κατά την διάρκεια της προτεινόμενης ανεξαρτησίας του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Εάν ο νόμος της ΕΣΣΔ ήταν πράγματι σε ισχύ, το επιχείρημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ ότι νόμιμα αποσχίστηκε από το Αζερμπαϊτζάν είναι μάλλον ισχυρότερο. Σε τελική ανάλυση, το ζήτημα αν θα έπρεπε να ισχύσει το Σοβιετικό δίκαιο, και κατά πόσον θα έπρεπε να εφαρμοστεί, πρέπει να αφεθεί στα διεθνή δικαστήρια να αποφασίσουν.

δ. Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης – Υπόθεση Κοσσυφοπεδίου

⁴⁶ [https://faculty.unlv.edu/pwerth/Const-USSR-1924\(abridge\).pdf](https://faculty.unlv.edu/pwerth/Const-USSR-1924(abridge).pdf) (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁴⁷ <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/1936-en.pdf> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁴⁸ <http://www.constitution.org/cons/ussr77.txt> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁴⁹ <http://soviethistory.msu.edu/1991-2/shevardnadze-resigns/shevardnadze-resigns-texts/law-on-secession-from-the-ussr/> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Την 22 Ιουλίου 2010, το Διεθνές Δικαστήριο εξέδωσε την συμβουλευτική γνωμοδότησή⁵⁰ του για την μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου, κρίνοντας ότι δεν υπήρξε παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Ενώ, μόνο τα κράτη μέλη επιτρέπεται να συμμετέχουν σε αμφισβητούμενες υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, για συμβουλευτική γνωμοδότηση υπάρχουν μεγαλύτερα περιθώρια. Το Κοσσυφοπέδιο ήταν σε θέση να συμμετέχει στη συζήτηση για τη συμβουλευτική γνωμοδότηση σύμφωνα με τους συντάκτες της «Μονομερούς Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας» (ICJ αίτηση συμβουλευτικής γνώμης, Περίπτωση Κοσσυφοπέδιου).

Οι αντιδράσεις επί της απόφασης αυτής δεν ήταν αναμενόμενες αφού η Αρμενία, χαιρέτισε την απόφαση ως ένα βήμα για την ανεξαρτησία του Ναγκόρνο Καραμπάχ ενώ το Αζερμπαϊτζάν δήλωσε ότι η γνωμοδότηση δεν είναι νομικά δεσμευτική και εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση Κοσσυφοπέδιου - Σερβίας. Από την πλευρά του το Ναγκόρνο Καραμπάχ εξέδωσε μια δήλωση σύμφωνα με την οποία η απόφαση έχει μια εξαιρετικά σημαντική νομική, πολιτική και ηθική σημασία και θέτει ένα προηγούμενο που δεν μπορεί να περιορίζεται στο Κοσσυφοπέδιο.

Κατά την έκδοση της αποφάσεώς του, ωστόσο, το Δικαστήριο ρητά αρνήθηκε να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσον το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης επιτρέπει σε μία οντότητα να δηλώσει ανεξαρτησία «εκτός του πλαισίου των μη αυτοδιοικούμενων εδαφών και λαών, με την επιφύλαξη εξωτερικής υποταγή, κυριαρχίας και εκμετάλλευσης.» Το Δικαστήριο αποφάσισε να συμβουλευτεί μόνο για το αν η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου παραβίασε το διεθνές δίκαιο, και όχι αν το Κοσσυφοπέδιο είχε το δικαίωμα να αποσχιστεί από τη Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία.

ε. ΟΗΕ

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξέδωσε επί της διαμάχης τα Ψηφισμάτων 822, 853, 874, 884 τα οποία έχουν παρουσιασθεί νωρίτερα.

⁵⁰ <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/16010.pdf> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΟΗΕ 62/243⁵¹

Το Ψήφισμα αυτό που εκδόθηκε την 14 Μαρτίου 2008 έχει τίτλο «Η Κατάσταση στα Κατεχόμενα Εδάφη του Αζερμπαϊτζάν» και επαναβεβαιώνει την κυριαρχία του Αζερμπαϊτζάν στην περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ και κάνει έκκληση για απόσυρση των Αρμενικών δυνάμεων. Το Ψήφισμα αυτό δεν την ίδια βαρύτητα με τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας αφού τα έθνη που υπερψήφισαν ήταν κυρίως μουσουλμανικά υποστηρίζοντας το Αζερμπαϊτζάν. Οι Γαλλία, Ρωσική Ομοσπονδία και Ηνωμένες Πολιτείες (Προεδρείο Ομάδας Minsk) καταψήφισαν με την αιτιολογία ότι το ψήφισμα ήταν μονομερές και παράκαμπτε τη διαδικασία της Ομάδας Minsk. Το ψήφισμα που εγκρίθηκε τελικά με ψήφους 39 έναντι 7, και 100 αποχές.

στ. Πρωτόκολλο Bishkek

Υπάρχει εκτεταμένη αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο όπως επίσης και για το ψήφισμα 1416 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ευρώπης (PACE), που εκδόθηκε το 2005. Το άρθρο 7 του ψηφίσματος προτείνει σε περίπτωση αποτυχίας της Ομάδας Minsk κατά τις διαπραγματεύσεις, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν πρέπει να προσφύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

ζ. Διακήρυξη Συνόδου Κορυφής του NATO στη Λισαβόνα

Η Διακήρυξη της Διάσκεψης Κορυφής του NATO στη Λισαβόνα το 2010 επιβεβαιώνει τη δέσμευση του NATO στην υποστήριξη της εδαφική ακεραιότητα, ανεξαρτησίας και κυριαρχίας της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, και στηρίζει τις προσπάθειες για την ειρηνική επίλυση της συγκεκριμένης περιφερειακής σύγκρουσης, σύμφωνα με αυτές τις αρχές" (άρθρο 35 του Διακήρυξης της Διάσκεψης Κορυφής της Λισαβόνας). Το Αζερμπαϊτζάν γενικά θεώρησε ότι η παραπάνω δήλωση υποστηρίζει την κυριαρχία του στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το

⁵¹ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/62/243 (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

μη δεσμευτικό όμως αυτό κείμενο στην πραγματικότητα περιέχει μόνο ουδέτερη γλώσσα για την επίλυση της διαφοράς.

η. Τρόποι Επίλυσης στο πλαίσιο του Διεθνές Δικαίου

(1) Διεθνές Δικαστήριο Χάγης

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης είναι το κύριο Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών. Είναι το μόνο διεθνές Δικαστήριο το οποίο έχει εντολή ευρείας εμβέλειας και την αρμοδιότητα να εκδώσει απόφαση η οποία θα μπορούσε να επιβληθεί πλήρως. Η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν είναι υποχρεωμένες να αποδεχτούν την απόφαση του Δικαστηρίου αν προσφύγουν σε αυτό, για το ζήτημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Το καταστατικό του συγκεκριμένου Δικαστηρίου καθορίζει ότι μόνο χώρες – μέλη του μπορούν να παρίστανται ενώπιον του Δικαστηρίου (καταστατικό άρθρο 34). Όλα τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ είναι αυτόματα και μέλη του δικαστηρίου σύμφωνα με το καταστατικό του (άρθρο 93(1))⁵² χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Τα κράτη που δεν είναι μέλη του, έχουν τη δυνατότητα να παρασταθούν στο Δικαστήριο κατόπιν έγκρισης της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ κατόπιν πρότασης του Συμβουλίου Ασφαλείας (άρθρο 93(2)).

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν έχει αναγνωριστεί ως κράτος, δεν είναι μέλος του ΟΗΕ και ως εκ τούτου δεν μπορεί να παρασταθεί στο Δικαστήριο. Η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν είναι κράτη μέλη του ΟΗΕ και θα μπορούσαν να ασκήσουν ένσταση στο Δικαστήριο με συνέπεια τον αποκλεισμό του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Εάν η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν υπέβαλλαν από κοινού αίτημα προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο, η διαφορά θα μπορούσε να επιλυθεί νομικά σε σχετικά σύντομο διάστημα. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ βέβαια θα ήταν

⁵² <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-xiv/index.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

αποκλεισμένο, όπως είναι, και από τις διαπραγματεύσεις υπό την Ομάδα Minsk γεγονός που προκαλεί τις έντονες διαμαρτυρίες του και επίσης δεν είναι σίγουρο ότι η Αρμενία θα συναινούσε στην εκπροσώπησή του Καραμπάχ από αυτήν.

Το Κεφάλαιο IV του Καταστατικού του Δικαστηρίου και το άρθρο 96⁵³ του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών καθορίζει ότι το Δικαστήριο μπορεί να εκδώσει συμβουλευτική γνωμοδότηση επί νομικών ζητημάτων κατόπιν αιτήματος της Γενικής Συνέλευσης ή του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ή από άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών και σχετικής έγκρισης της Γενικής Συνέλευσης. Όπως είδαμε παραπάνω το Δικαστήριο έχει εκδώσει συμβουλευτική γνωμοδότηση σχετικά την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου.

Το νομικό ζήτημα της διαμάχης για το Ναγκόρνο Καραμπάχ μπορεί να παραπεμφθεί στο Δικαστήριο χωρίς τη συγκατάθεση της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν. Το γεγονός αυτό ίσως αποτελούσε μία πιθανή οδό για την επίλυση του καθεστώτος του Ναγκόρνο Καραμπάχ εάν η διεθνής κοινότητα ή μέρος αυτής το επιθυμούσε. Το Ψήφισμα 62/243 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί δείχνει ότι το Αζερμπαϊτζάν θα μπορούσε να έχει επαρκή πολιτική υποστήριξη ώστε η γενική Συνέλευση του ΟΗΕ να υποβάλλει το ζήτημα στο Δικαστήριο. Ομοίως και η Αρμενία εκτιμώ ότι θα μπορούσε να εξασφαλίσει την απαραίτητη υποστήριξη.

Σημαντικό επίσης είναι ότι η διαδικασία της συμβουλευτικής γνωμοδότησης θα μπορούσε να κινηθεί και χωρίς την υποστήριξη της Αρμενίας ή του Αζερμπαϊτζάν αρκεί η Ομάδα Minsk να το επεδίωκε αφού θα έβρισκε μεγάλη ανταπόκριση στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί ότι στη διαδικασία της συμβουλευτικής γνωμοδότησης προβλέπεται η συμμετοχή τρίτου μέρους, όπως ακριβώς συνέβη και με το Κοσσυφοπέδιο και ως εκ τούτου θα ήταν δυνατή και η συμμετοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ στην αντίστοιχη διαδικασία. Από την άλλη πλευρά η διαδικασία αυτή έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα και όχι νομικά δεσμευτικό, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι βαρύνουσα και είναι δυνατό να

⁵³ <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-xiv/index.html> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

οδηγήσει την υπόθεση ξανά στο δικαστήριο αλλά αυτή τη φορά για την έκδοση απόφασης δεσμευτικής με θετική προδιάθεση γι' αυτόν που η γνωμοδότηση ήταν υπέρ του.

(2) ΟΑΣΕ - Δικαστήριο Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας

Η Αρμενία είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση της Στοκχόλμης για τη Συνδιαλλαγή και τη Διαιτησία η οποία καθιέρωσε εντός του ΟΑΣΕ, το Δικαστήριο Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας, Το Αζερμπαϊτζάν είναι επίσης μέλος του ΟΑΣΕ, οπότε και οι δύο χώρες μπορούν να προσφύγουν για την υπόθεση του Ναγκόρνο Καραμπάχ στο Δικαστήριο αυτό. Όπως και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης έτσι και στο συγκεκριμένο Δικαστήριο μπορούν να εκπροσωπηθούν μόνο κράτη – μέλη του ΟΑΣΕ οπότε το Ναγκόρνο Καραμπάχ θα είναι εκτός της διαδικασίας (ΟΑΣΕ κανόνες του Δικαστηρίου, 1997)⁵⁴. Οπότε το δικαστήριο αυτό παραμένει μία εναλλακτική πρόταση για την εκδίκαση της Διαμάχης.

(3) Μόνιμο Διαιτητικό Δικαστήριο

Το μόνιμο διαιτητικό δικαστήριο, με έδρα τη Χάγη, ιδρύθηκε το 1989 από την Σύμβαση Επίλυση Διεθνών Διαφορών του Ειρηνικού. Ούτε Αρμενία αλλά ούτε και το Αζερμπαϊτζάν έχουν επικυρώσει τις Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και του 1907. Σύμφωνα με το άρθρο 26 της Σύμβαση του 1899 χώρες που δεν την έχουν υπογράψει μπορούν να συμφωνήσουν να καταθέσουν προσφυγή στο Δικαστήριο.(Χάγη, άρθρο 26)⁵⁵.

Το Δικαστήριο αυτό επιτρέπει σε κράτη - μη μέλη να συμμετέχουν στις διαδικασίες του όπως ακριβώς και τα μέλη του και οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές. Βέβαια, δεν είναι ένα κανονικό δικαστήριο αλλά δικαστήριο διαιτητικό και οι αποφάσεις του δεν έχουν συνέπειες επί μελλοντικών δικαστικών υποθέσεων.

⁵⁴ <http://www.osce.org/cca> (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

⁵⁵ https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&%20id=26252
(τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Η Ομάδα Minsk θα μπορούσε να ενθαρρύνει την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν να υποβάλουν αίτημα στο Δικαστήριο αυτό. Η ευελιξία που έχει για τη συμμετοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ στις διαδικασίες θα ικανοποιούσε τόσο το Καραμπάχ όσο και την Αρμενία η οποία θεωρεί ότι η διαφορά δεν είναι ανάμεσα σε αυτήν και το Αζερμπαϊτζάν αλλά ανάμεσα στο Καραμπάχ και το Αζερμπαϊτζάν. Το Δικαστήριο δεν έχει βέβαια την ίδια εμβέλεια με το διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και ούτε οι αποφάσεις του έχουν το ίδιο κύρος.

θ. Ιστορικά Δικαιώματα και Διεθνές Δίκαιο

Ιστορικά δικαιώματα⁵⁶ ορίζονται ως τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιστορική σύνδεση ατόμων ή μιας πολιτικής οντότητας με μια συγκεκριμένη περιοχή. Τα Ιστορικά δικαιώματα μπορεί να διαφέρουν από τα νομικά δικαιώματα. Στην πραγματικότητα, συχνά βρίσκονται σε αντίθεση με το διεθνές δίκαιο. Είναι αντιληπτό ότι τα ιστορικά δικαιώματα ενός ανθρώπου ή μιας πολιτικής οντότητας σε μία συγκεκριμένη περιοχή αποτελούν την πρωταρχική πηγή εσωτερικής νομιμότητας και σε κάποιες περιπτώσεις της διεθνούς νομιμότητας, κάθε πολιτικής που αποσκοπεί στην κατοχή και εκμετάλλευση της περιοχής αυτής. Βέβαια τα ιστορικά δικαιώματα είναι τις περισσότερες φορές υποκειμενικά και αντικρουόμενα.

Οι λαοί και οι πολιτικές οντότητες λοιπόν μπορούν, για ιστορικούς λόγους, να διεκδικήσουν εδάφη για τα οποία δεν διαθέτουν σαφείς «νομικούς τίτλους» και πιθανά να έχουν κάποια διεθνή υποστήριξη στις διεκδικήσεις αυτές. Οι διεκδικήσεις αυτές μπορεί να στηρίζονται σε τέσσερις πυλώνες το καθεστώς, την εθνικότητα, την καταγωγή και τη γειτνίαση - εγγύτητα.

Το δικαίωμα εδαφικής κατοχής λόγω του καθεστώτος μίας περιοχής στο παρελθόν, εμφανίζεται αρχικά στις εδαφικές διεκδικήσεις ενός κράτους από κάποιο άλλο. Το εδαφικό καθεστώς στο παρελθόν, είναι το σημαντικότερο επιχείρημα σήμερα από τα σύγχρονα κράτη. Έτσι λοιπόν υπάρχουν κράτη που σήμερα διεκδικούν εδάφη τα οποία κατείχαν κάποτε τυχαία ή επειδή κάποιος ισχυρός, τους τα είχε παραχωρήσει για τους δικούς του λόγους.

⁵⁶ <http://www.idis.gr/?p=3024>. (τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Η εθνικότητα έχει σχέση με το εδαφικό καθεστώς αφού το γεγονός ότι μία εθνοτική ομάδα ζει σε ένα συγκεκριμένο έδαφος αποτελεί μία πολύ ισχυρή πηγή ιστορικών δικαιωμάτων.

Η Προέλευση είναι μια πολύ ιδιαίτερη και αρκετά σπάνια πηγή ιστορικών δικαιωμάτων. Μπορεί μια ομάδα εθνοτική ή πολιτική να εντοπίζει την προέλευση της από ένα ορισμένο έδαφος το οποίο εγκατέλειψε αργότερα για διάφορους λόγους. Η Προέλευση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί ως ένα ιστορικό δικαίωμα μίας ομάδας πάνω σε συγκεκριμένο έδαφος, δηλαδή δικαίωμα να επιστρέψει εκεί και να αναλάβει τον πολιτικό έλεγχό του.

Η Εγγύτητα δεν δημιουργεί ιστορικά δικαιώματα αλλά στην πραγματικότητα διευκολύνει κάποιον να επικαλεστεί και να διεκδικήσει ιστορικά δικαιώματα σε μια συγκεκριμένη περιοχή.

Γενικότερα δεν υπάρχει όμως καμία εγγύηση ή διεθνής πρόθεση για ικανοποίηση της διεκδίκησης κάποιου που στηρίζεται μόνο στα ιστορικά δικαιώματα. Σε κάποιες περιπτώσεις, επικαλούμενος ιστορικά δικαιώματα μπορεί να κερδίσει την κοινή γνώμη τρίτων χωρών η οποία με τη σειρά της είναι δυνατόν να επηρεάσει, προσωρινά τις περισσότερες φορές, την πολιτικής της κυβέρνησης της. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να επιδιωχθεί με επιχειρήματα η διεθνής νομιμότητα, μετά την έγερση των ιστορικών δικαιωμάτων επί μίας συγκεκριμένης περιοχής. Και καλύτερος εγγυητής της διεθνούς νομιμότητας αποτελεί μια ισχυρή εθνοτική παρουσία σε συνδυασμό με μία σταθερή παρουσία στην συγκεκριμένη περιοχή κάποια στιγμή και για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, στο παρελθόν.

Στην περίπτωση του Ναγκόρνο Καραμπάχ μπορούμε αναλύοντας τους παραπάνω πυλώνες των ιστορικών δικαιωμάτων να πούμε ότι στο έδαφός του, η συντριπτική πλειοψηφία πάντα ήταν αρμενικής καταγωγής. Η παραχώρηση όμως της συγκεκριμένης επαρχίας κάποια στιγμή από τη Σοβιετική Ένωση στο Αζερμπαϊτζάν δίνει το δικαίωμα στους Αζέρους επίσης να το διεκδικούν επικαλούμενοι ιστορικά δικαιώματα. Σε ότι αφορά την εθνικότητα όπως επίσης και την προέλευση, θεωρώ ότι είναι αδιαμφισβήτητα τα δικαιώματα των Αρμενίων στην

περιοχή. Τέλος η εγγύτητα αφορά τόσο τους Αζέρους όσο και τους Αρμένιους αφού το Καραμπάχ «έχει σύνορα» και με τις δύο χώρες.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η έννοια των ιστορικών δικαιωμάτων είναι υπαρκτή βέβαια αλλά ασαφής γιατί δεν είναι δυνατόν να περιγράψουν εξ ολοκλήρου μία διεθνή διαμάχη αφού δεν «συνυπολογίζονται» και οι νομικές της πτυχές. Έτσι λοιπόν για να επιτύχει ένα άτομο ή μία εθνότητα τις επιδιώξεις της που στηρίζονται αρχικά στα ιστορικά δικαιώματα θα πρέπει στη συνέχεια να «κερδίσουν» την εσωτερική και φυσικά την διεθνή νομιμότητα. Επιπλέον, οι απαιτήσεις του Ναγκόρνο Καραμπάχ για κρατική υπόσταση με βάση τα ιστορικά δικαιώματα και όχι το διεθνές δίκαιο είναι μία ανεπιθύμητη εξέλιξη για τη διεθνή διότι θα δημιουργήσει «κακό» προηγούμενο για πολλές άλλες ανάλογες διαμάχες.

8. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ

α. Εσωτερική Πολιτική Κατάσταση Εμπλεκομένων

Για την ανάλυση κάθε σύγκρουσης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πολιτικοί περιορισμοί του κάθε μέρους της σύγκρουσης. Βέβαια υπάρχουν περιπτώσεις που ηγέτες είναι πρόθυμοι να κάνουν παραχωρήσεις κατά τις διαπραγματεύσεις προκειμένου είτε να επιτευχθεί η ειρήνη, είτε επειδή εξυπηρετούνται μακροπρόθεσμα στρατηγικά συμφέροντα της χώρας τους, οι οποίες όμως δεν είναι δημοφιλείς στο εσωτερικό των χωρών τους και θα επιφέρουν το ανάλογο πολιτικό κόστος. Έτσι λοιπόν και η σύγκρουση για το Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση.

Η κορύφωση της υπόψη σύγκρουσης πραγματοποιήθηκε με την παρακμή και την πτώση της ΕΣΣΔ και την ταυτόχρονη ανάπτυξη μίας νέας πολιτικής κατάστασης περισσότερο δημοκρατικής στην Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν. Επιπροσθέτως οι δύο χώρες χρησιμοποιούν την συγκεκριμένη σύγκρουση για να ενισχύσουν την πολιτική τους δύναμη και να διευρύνουν την λαϊκή τους υποστήριξη. Βέβαια αυτό είναι γνωστό και στις δύο πλευρές που λαμβάνουν μέρος στις κατά καιρούς διαπραγματεύσεις. Ας δούμε πως διαμορφώνεται η εσωτερική πολιτική κατάσταση στα μέρη της σύγκρουσης αυτής.

(1) Αζερμπαϊτζάν

Οι περιορισμοί στον χώρο της πολιτικής και στην ελευθερία στα μέσα ενημέρωσης στο Αζερμπαϊτζάν σε συνδυασμό με την επικράτηση πολιτικών κομμάτων με ασαφείς θέσεις αποτελούν πρόκληση για την ειρηνευτική διαδικασία αφού οι μηχανισμοί ανάδρασης μεταξύ του λαού της χώρας και της πολιτικής ελίτ είναι αδύναμοι και ως εκ τούτου δεν είναι προβλέψιμες οι λαϊκές αντιδράσεις σε πιθανές υποχωρήσεις στο θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Παράδειγμα αποτελούν οι αντικυβερνητικές διαδηλώσεις (Great People's Day) τον Μάρτιο του 2011 οι οποίες αναμφισβήτητα αιφνιδίασαν την αζερική Κυβέρνηση. Η Αστυνομία χρησιμοποίησε βία για να διαλύσει τις διαδηλώσεις και προχώρησε σε συλλήψεις εκατοντάδων διαδηλωτών. Σε καμία περίπτωση βέβαια δεν απειλήθηκε η δύναμη του Προέδρου İlham Aliyev αλλά έγινε φανερή η λαϊκή δυσαρέσκεια για τις κινήσεις της Κυβέρνησης η οποία από τη μία αποτελεί ισχυρό αντικίνητρο για να συνεχίσουν οι πολιτικοί να υποστηρίζουν επιλογές που προκάλεσαν τις αντιδράσεις της, από την άλλη όμως αποτελούν ένα εμπειριστατωμένο και σαφές δείγμα για τις επικρατούσες τάσεις στην κοινή γνώμη της χώρας.

Η κυβέρνηση και γενικότερα ο πολιτικός κόσμος του Αζερμπαϊτζάν γνωρίζει ότι το θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι εξαιρετικά σημαντικό, αν όχι το πιο σημαντικό για τους Αζέρους. Η διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ και η αρμενική επιθετικότητα αποτέλεσαν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες τόσο της εθνικής συνοχής της χώρας μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ όσο και της ανέλιξης του Heydar Aliyev (πατέρα του σημερινού Προέδρου της Χώρας) στην εξουσία το 1993 μετά από πραξικόπημα κατά του προκάτοχού του Ayaz Mütəllibov. Βέβαια το 1995 ο Heydar Aliyev προχώρησε σε νέο πραξικόπημα προκειμένου να σταθεροποιήσει την εξουσία του και να δημιουργήσει ένα συνεκτικό εθνικά κράτος. Στην προσπάθεια αυτή καταλυτικός ήταν ο «ρόλος» της διαμάχης του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Σήμερα υπάρχει φαινομενικά πλήρης συναίνεση σε ότι αφορά τις κινήσεις της Κυβέρνησης στο θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ και αυτό λόγω των περιορισμών στην πολιτική έκφραση των αντιφρονούντων αλλά και των μέσων ενημέρωσης της χώρας. Η ενίσχυση των πολιτικών ελευθεριών στη χώρα αποτελεί κομβικό σημείο και στο θέμα των διαπραγματεύσεων για το Ναγκόρνο Καραμπάχ αφού ο πολιτικός πλουραλισμός και η από κοινού διαμόρφωση της στρατηγικής της χώρας από τα πολιτικά κόμματα, κατά τις διαπραγματεύσεις δίνουν τη δυνατότητα στην Κυβέρνηση για ελιγμούς, οι οποίοι δεν θα επιφέρουν μεγάλες λαϊκές αντιδράσεις.

Στο Αζερμπαϊτζάν αν και υπάρχουν περισσότερα από 50 κόμματα, ο Πρόεδρος της Χώρας και το κόμμα του, το New Azerbaijan Party (NAP) ασκούν έναν ηγεμονικό ρόλο στο πολιτικό σκηνικό του Αζερμπαϊτζάν. Το NAP διαθέτει ισχυρή πλειοψηφία στο αζερικό κοινοβούλιο ιδιαίτερα μέσα από μία άριστη οργάνωση που διαθέτει αλλά και σημαντικούς οικονομικούς πόρους. Έτσι το πολιτικό σκηνικό της χώρας στο σύνολο του προσδιορίζεται σε σχέση με το NAP και τις συχνά ακραίες πολιτικές επιλογές του ενώ η αντιπολίτευση έχει αποτύχει να παρουσιάσει μία σοβαρή εναλλακτική πρόταση.

Η επικράτηση του NAP επίσης οφείλεται και στην λογική που επικράτησε αρχικά, ότι «ο νικητής τα παίρνει όλα» κατά την εκλογή των αντιπροσώπων των Αζέρων στο νομοθετικό σώμα της χώρας, γεγονός το οποίο ευνοεί τα μεγάλα κόμματα. Επίσης το NAP κυριαρχεί και στην Εκλογική Επιτροπή με αποτέλεσμα εκτός των προεκλογικών περιόδων να μην επιτρέπεται στα αντιπολιτευόμενα κόμματα να πραγματοποιήσουν διαδηλώσεις ή δημόσιες συγκεντρώσεις

Αυτοί οι περιορισμοί καθώς και οι διαπιστώσεις των διεθνών παρατηρητών που αποστέλλονται στο Αζερμπαϊτζάν για εκτεταμένες παρατυπίες στις εκλογικές διαδικασίες οδήγησαν ένα μεγάλο μέρος των δυνάμεων της αντιπολίτευσης να απέχουν από εκλογές το 2008 και το 2009. Επίσης το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη έχει επικρίνει τις εκλογές στο Αζερμπαϊτζάν για αποτυχία να τηρήσει τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα.

Γεγονός πάντως είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού του Αζερμπαϊτζάν δεν συμμετέχει στις εκλογικές διαδικασίες όπως για παράδειγμα στις βουλευτικές εκλογές του 2010 μόνο το 50,14% του πληθυσμού προσήλθε για να ψηφίσει. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η μη ολοκληρωμένη καταγραφή των απόψεων του συνόλου των Αζέρων για την «πολιτική Aliyev» γενικότερα αλλά και στο θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Για παράδειγμα θα είχε ενδιαφέρον να καταγραφεί η άποψη επί των κυβερνητικών προτεραιοτήτων και των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων της κυβέρνησης του Baku για το Ναγκόρνο Καραμπάχ, από τους κατοίκους της επαρχίας του Nakhichevan οι οποίοι είναι αναγκασμένοι να πραγματοποιούν όλες τις μεταφορές ανθρώπων, αγαθών και υπηρεσιών, μέσω αερογέφυρας από το Αζερμπαϊτζάν, λόγω της μη ύπαρξης σχέσεων με την Αρμενία.

Το Αζερμπαϊτζάν, μετά την ανεξαρτησία, έχει ξεπεράσει πολλές εσωτερικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων πολιτικά πραξικοπήματα, κατάρρευση κοινωνικών και οικονομικών θεσμών και έναν μακρύ πόλεμο με την Αρμενία. Από την άλλη πλευρά έχει έναν μεγάλο πληθυσμό με φιλοδυτικές τάσεις, ανεκτικό και με αρκετά υψηλό επίπεδο μόρφωσης όπως επίσης η χώρα έχει προχωρήσει σε ένα μεγάλο αριθμό ιδιωτικοποιήσεων αποσπώντας τα ευμενή σχόλια του ΔΝΤ.

Από την άλλη πλευρά το κράτος εξακολουθεί να έχει πολλά εσωτερικά κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα όπως οι αδύναμοι θεσμοί, τα αργά βήματα προς τον εκδημοκρατισμό και οι άσχημες κοινωνικές – οικονομικές συνθήκες . Επίσης όπως έχει ήδη αναφερθεί η διαφθορά είναι παρούσα σε όλες τις κρατικές λειτουργίες αφού όπως άλλωστε σε όλες σχεδόν τις πρώην Σοβιετικές δημοκρατίες το κράτος λειτουργεί μέσα από την οικογενειοκρατία ή την επικρατούσα φυλή.

Ο εκσυγχρονισμός του κράτους υπονομεύεται από την πολιτικοποίηση του θέματος του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η έλλειψη μίας εσωτερικής πολιτικής και κοινωνικής δομής στο Αζερμπαϊτζάν μετά την ανεξαρτησία του επέτρεψε την επικράτηση εθνικιστών ηγετών που χρησιμοποίησαν τη σύγκρουση για το Ναγκόρνο Καραμπάχ για να συσπειρώσουν τους Αζέρους. Ακόμα και για τον σημερινό Πρόεδρο Ilham Aliyev, το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί μια ισχυρή βάση για την εξουσία του και σε περίπτωση επίλυσης του ίσως δημιουργήσει στον Πρόεδρο προβλήματα νομιμοποίησης.

Έτσι λοιπόν το θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ χρησιμοποιείται ως πολιτικό εργαλείο για να αποφευχθούν μέτρα που απαιτούνται για την αναδιάρθρωση της χώρας αφού κυριαρχεί στην πολιτική ατζέντα σε βάρος άλλων θεμάτων που άπτονται σε πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά θέματα.

Το Αζερμπαϊτζάν θεωρείται «ημι-αυταρχικό κράτος» γιατί διατηρεί μια προσεκτική ισορροπία μεταξύ διακυβέρνησης με δημοκρατικό τρόπο και διατήρηση του αυταρχικού ελέγχου. Ως ένα ημι-αυταρχικό κράτος, το Αζερμπαϊτζάν είναι πολύ αδύναμο για να επιτρέψει οποιαδήποτε κριτική για την θέση της κυβέρνησης σε σχέση με την Αρμενία και το Καραμπάχ. Πράγματι, χάνοντας το Ναγκόρνο Καραμπάχ θα ήταν μια ταπείνωση για το Αζερμπαϊτζάν και αυτό είναι ένας λόγος που το θέμα παραμένει ψηλά στην πολιτική επικαιρότητα. Το Μπακού είναι απρόθυμο να παραδεχθεί ότι έχει χάσει μόνιμα τον πόλεμο ή να θεωρηθεί ότι είναι πρόθυμο να συμβιβασθεί με την Αρμενία. Επιπλέον, κανένα σημαντικό πολιτικό κόμμα στο Αζερμπαϊτζάν είναι πρόθυμο να πάει δημόσια ενάντια στην επίσημη εθνικιστική πολιτική της κυβέρνησης στο Καραμπάχ.

Δεν θα ήταν δυνατό στην παρούσα εργασία να μην αναφερθούμε στο πετρέλαιο και τους υδρογονάνθρακες που παράγει το Αζερμπαϊτζάν και φυσικά να δούμε τις επιπτώσεις τους στη διένεξη του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το Αζερμπαϊτζάν ως μία χώρα πλούσια σε υδρογονάνθρακες είναι σε ιδιαίτερη δύσκολη θέση σε ότι αφορά την μετάβασή του από το καθεστώς μίας Σοβιετικής Δημοκρατίας σε μία χώρα ειρηνική, δημοκρατική και υπεύθυνη.

Η Αζερική Κυβέρνηση στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων που υλοποιεί τα τελευταία χρονιά, έχει συστήσει ένα κρατικό Ταμείο Πετρελαίου με βάση το νορβηγικό μοντέλο, για να διαχειριστεί τον πετρελαϊκό της πλούτο περισσότερο δίκαια. Ωστόσο, τα έσοδα από το πετρέλαιο παραμένουν στα χέρια της ελίτ της χώρας και ένα πολύ μικρό ποσοστό καταλήγει στον υπόλοιπο λαό.

Το Αζερμπαϊτζάν είναι ένα κράτος που τα έσοδα του κυρίως προέρχονται από τις εξαγωγές πετρελαίου. Συγκεκριμένα το 90% των εσόδων της χώρας προέρχεται από τις εξαγωγές στον τομέα του πετρελαίου. Η εξάρτηση των

εσόδων μίας χώρας κυρίως από τις εξαγωγές παρά από τη φορολογία ενισχύει σημαντικά τη θέση της χωρίς να είναι ανάγκη να λογοδοτεί στους πολίτες για τα περισσότερα θέματα. Αυτό επίσης έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει δυσχέρεια στην δημιουργία νέων ισχυρών κομμάτων τα οποία να έχουν συγκεκριμένες πολιτικές θέσεις και πρόγραμμα και όχι εθνικιστικά ενδιαφέροντα και επιδιώξεις.

Για τον Πρόεδρο Aliyev ο οποίος ουσιαστικά δεν έχει καμία δημοκρατική νομιμοποίηση είναι ευκολότερο και πιο αποτελεσματικό να χρησιμοποιεί την διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ για να κερδίσει την λαϊκή υποστήριξη γιατί οι Αζέροι πιστεύουν ότι τα έσοδα από το πετρέλαιο θα χρησιμοποιηθούν για έναν νέο πόλεμο προκειμένου να ανακαταλάβουν το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Αυτό βέβαια δεν είναι εύκολο αφού το Καραμπάχ αποτελεί μια άριστα κυρίως λόγω μορφολογίας του εδάφους οχυρωμένη περιοχή και ο αζερικός στρατός απέχει κατά πολύ σε ικανότητα από τον αντίστοιχο αρμενικό.

Η αζέρικη πεποίθηση ότι θα επικρατήσουν σε ένα νέο πόλεμο λόγω της οικονομικής τους δύναμης, δυσχεραίνει τις διαπραγματεύσεις υπό τον ΟΑΣΕ για μία ειρηνική επίλυση της συγκεκριμένης διαμάχης.

(2) Αρμενία

Η σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικής συνείδησης και εθνικής ταυτότητας στην Αρμενία. Η Επιτροπή Καραμπάχ της Αρμενίας που αργότερα μετονομάστηκε σε Αρμενικό Εθνικό Κίνημα κινητοποιήθηκε για το αίτημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ το 1988 προς την ΕΣΣΔ ώστε να επανασχεδιαστούν τα σύνορα μεταξύ των Σοβιετικών Δημοκρατιών Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν.

Η Επιτροπή Καραμπάχ υποστήριξε την ανεξαρτησία των Αρμενίων με το επιχείρημα ότι η Σοβιετική Ένωση την περίοδο 1988 – 90 και ειδικά μετά τα επεισόδια στο Sumqayıt, δεν ήταν σε θέση να προστατεύσει τους Αρμένιους από την εθνοτική βία των ιστορικών τους εχθρών, των «Τούρκων», στο Αζερμπαϊτζάν. Έτσι λοιπόν ο αγώνας για ανεξαρτησία της Αρμενίας συνδέθηκε με

το Ναγκόρνο Καραμπάχ με αποτέλεσμα την ενίσχυση της εθνικής αρμενικής ταυτότητας που στηρίχθηκε κυρίως σε μία ιδεολογία θυματοποίησης και ενός διαρκούς αισθήματος απειλής και πολιορκίας.

Στην πρώτη μετασοβιετική περίοδο ασκείται μια πολιτική από την Κυβέρνηση της Αρμενίας διορισμού σε σημαντικές κυβερνητικές θέσεις ατόμων από το Ναγκόρνο Καραμπάχ για να κρατήσει τη σύγκρουση στο προσκήνιο και να εδραιώσει την εξουσία της. Οι δύο επόμενοι Πρόεδροι της Αρμενίας Kocharian και Sargsyan με καταγωγή από το Ναγκόρνο Καραμπάχ «χρησιμοποίησαν» το θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ για να ενισχύσουν την αξιοπιστία τους.

Η υπεροχή του «lobby» του Καραμπάχ στην πολιτική σκηνή της Αρμενίας συμβάλλει στην δυσπιστία του Αζερμπαϊτζάν στις διαπραγματεύσεις που πραγματοποιούνται για το θέμα. Η Αρμενία έχει τη δυνατότητα να ακολουθεί μία πιο ήπια και συγκαταβατική στάση στο θέμα αφού έχει κερδίσει εδαφικά αυτό που ήθελε ενώ από την άλλη πλευρά το Αζερμπαϊτζάν πιστεύει ότι οι επαφές με την Αρμενία νομιμοποιούν το υφιστάμενό καθεστώς κατάληψης αζερικού εδάφους από τους Αρμένιους.

Οι πολιτικές επιλογές των Αρμενίων σε πρόσωπα τα οποία κατάγονται από το Ναγκόρνο Καραμπάχ για τη θέση του Προέδρου της χώρας είναι ένα δείγμα ότι το θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ έχει μεγάλο ενδιαφέρον για τους Αρμένιους ψηφοφόρους χωρίς να παραγνωρίζουμε όμως ότι δεν υπήρχε και κάποια άλλη πιο ισχυρή και αξιόλογη εναλλακτική πολιτική πρόταση για το αξίωμα. Βέβαια δεν πρέπει να θεωρείται απίθανο λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης της χώρας κυρίως εξαιτίας του αποκλεισμού που της έχει επιβληθεί από τις όμορες χώρες (Αζερμπαϊτζάν, Τουρκία) οι Αρμένιοι να αποδεχόντουσαν μια διευθέτηση της υπόψη διαμάχης ακόμα κι αν πραγματοποιηθούν κάποιες δυσάρεστες παραχωρήσεις ιδιαίτερα αν αυτές θα είχαν ως αποτέλεσμα το άνοιγμα των συνόρων με το Αζερμπαϊτζάν και τη Τουρκία. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει όμως να παραγνωρίζονται τα αισθήματα των Αρμενίων για την Τουρκία.

Ένα γεγονός που θα μπορούσε να αλλάξει τελείως την εικόνα στην περιοχή και να δώσει μία νέα ώθηση στις διαπραγματεύσεις για την επίλυση της υπόψη διαμάχης ήταν η προσπάθεια προσέγγισης Αρμενίας – Τουρκίας με την υπογραφή των δύο Πρωτοκόλλων για σύναψη διπλωματικών σχέσεων και ανάπτυξη των σχέσεων γενικότερα των δύο χωρών το 2010. Τα δύο πρωτόκολλα αυτά όμως δεν επικυρώθηκαν από το κοινοβούλιο της Τουρκίας λόγω της πίεσης που ασκήθηκε από τους «αδελφούς» Αζέρους προκειμένου να τεθεί ως προϋπόθεση επικύρωσης η απόσυρση των αρμενικών στρατευμάτων από τις επαρχίες του Αζερμπαϊτζάν γύρω από το Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Η Αρμενία, όπως και το Αζερμπαϊτζάν, παρουσιάζει πολλά από τα προβλήματα που συναντώνται στις πρώην Σοβιετικές δημοκρατίες όπως η έλλειψη διαφάνειας, τα προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η διαφθορά, και η έλλειψη δημοκρατίας. Επίσης μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια ημι-αυταρχική χώρα. Βέβαια οι πολιτικοί στην Αρμενία υποστηρίζουν συχνά ότι το Αζερμπαϊτζάν είναι μία αυταρχική χώρα σε αντίθεση με την Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Από την κατάπαυση του πυρός, ωστόσο, ο πόλεμος του Καραμπάχ έχει πολιτικοποιηθεί, χρησιμοποιείται από την πολιτική εξουσία για να διατηρεί τη δύναμή της σε βάρος των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων και εμποδίζει την ανάπτυξη της χώρας. Η αρμενική Κυβέρνηση πολλές φορές για να πετύχει τους πολιτικούς της στόχους στο εσωτερικό χρησιμοποιεί την τουρκική απειλή ιστορικά και τον κίνδυνο μίας νέας τουρκικής επίθεσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να έχει σταματήσει κάθε προσπάθεια οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Ο τερματισμός της χρήσης σε πολιτικό επίπεδο από την Αρμενία του γεγονότος ότι αποτέλεσε θύμα της Τουρκίας στο παρελθόν ίσως συντελέσει στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας αλλά και την αποκατάσταση των σχέσεων με Τουρκία και Αζερμπαϊτζάν.

Οι Αρμένιοι θεωρούν τους εαυτούς τους ως ανθρώπους που έχουν επιβιώσει από την καταπίεση και την δυστυχία, αποτέλεσμα της γενοκτονίας του 1915 από τους Οθωμανούς, του γεγονότος ότι είναι περιτριγυρισμένοι από Τούρκους και τέλος από τη σύγκρουση στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η διεθνής

αναγνώριση της γενοκτονίας και της ανεξαρτησίας του Ναγκόρνο Καραμπάχ αποτελούν τους δύο πυλώνες της Αρμενικής εξωτερικής πολιτικής. Η Αρμενία είναι μία μικρή και φτωχή χώρα με περιορισμένους φυσικούς πόρους με αποτέλεσμα η επιβίωση της να εξαρτάται από εξωτερικούς παράγοντες γεγονός που είναι σε βάρος των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων και μιας ανεξάρτητης Αρμενίας.

Για αυτό οι Αρμένιοι θεωρούν ότι θα μπορούσαν να επιβιώσουν μόνο υπό την προστασία ισχυρών κρατών. Έτσι λοιπόν από τη μία θεωρούν την Αρμενία ένα «φυλάκιο» του δυτικού πολιτισμού η οποία περιτριγυρίζεται από οπισθοδρομικές χώρες και από την άλλη ο εκφραστής των συμφερόντων της Ρωσίας στον Καύκασο. Πράγματι, η Αρμενία είναι εξαρτημένη από τη Ρωσία σε ότι αφορά πολιτική και στρατιωτική βοήθεια ενώ για οικονομική στήριξη προσβλέπει στην Αρμενική Διασπορά. Η μη επίτευξη συμφωνίας για το Ναγκόρνο Καραμπάχ παρατείνει την οικονομική απομόνωση της χώρας, την διατηρεί αποκλεισμένη από τις επενδύσεις στην περιοχή για την εκμετάλλευση πετρελαίου και φυσικού αερίου αφού τα έργα εκτελούνται από το Αζερμπαϊτζάν μέσω Γεωργίας προς την Τουρκία. Η Αρμενία, όπως το Αζερμπαϊτζάν δεν έχει κάνει σχεδόν τίποτα για την προετοιμασία των πολιτών για την αποδοχή μίας βιώσιμης ειρηνευτικής συμφωνίας στο Καραμπάχ.

(3) Ναγκόρνο-Καραμπάχ

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ ασκεί μία ντε φάκτο αυτοδιοίκηση για σχεδόν 25 χρόνια. Τα συμφέροντα της «Κυβέρνησης» του Καραμπάχ δεν ταυτίζονται με αυτά της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, βασική τους επιδίωξη όπως φαίνεται από τις κινήσεις της, είναι η δημιουργία ενός κράτους και όχι απλώς η απελευθέρωση της Επαρχίας τους. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μία νέα κατάσταση στις σχέσεις Αρμενίας – Ναγκόρνο Καραμπάχ με αποτέλεσμα η «Κυβέρνηση» του Καραμπάχ να επιθυμεί περισσότερο να ενταθούν οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της ειρηνευτικής διαδικασίας, με τους Αζέρους από ότι οι Αρμένιοι.

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ θεωρεί ότι έτσι θα κερδίσει την πολυπόθητη διεθνή αναγνώριση σε αντίθεση με την Αρμενία που φαίνεται να είναι η πιο ικανοποιημένη από τα υπόλοιπα μέρη της σύγκρουσης με το υφιστάμενο στάτους κβο. Αν και το Καραμπάχ δεν έχει ακόμη αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητη κρατική οντότητα από κανένα κράτος, ούτε καν από την Αρμενία η οποία αποτελεί βέβαια τον κύριο χρηματοδότη της Επαρχίας με συνεχή δάνεια, η «Κυβέρνηση» του δεν έχει αναπτύξει μόνο ανεξάρτητους θεσμούς όπως Αστυνομία, Εκλογική Επιτροπή και Πολιτικές Οργανώσεις αλλά και μία αίσθηση ανεξάρτητης ταυτότητας και συμφερόντων που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για μία επιτυχή ειρηνευτική συμφωνία.

Βέβαια στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι στο Καραμπάχ υπάρχει και μία σημαντική μερίδα του πληθυσμού που επιθυμεί την ένωση με την Αρμενία. Οι Αρχές της Επαρχίας όμως θα προτιμούσαν να αναγνωριστούν ως τρίτο μέρος στην υπόψη σύγκρουση και να συμμετέχουν ανεξάρτητα στη Διαδικασία του Μινσκ, γεγονός που σίγουρα δεν επιθυμούν οι Αζέροι αφού θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτό θα αναγνωρισθεί το Ναγκόρνο Καραμπάχ ως οντότητα.

Η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν συμμετέχει στις διαπραγματεύσεις του ΟΑΣΕ αλλά «παίζει» σημαντικό ρόλο στην εσωτερική πολιτική κατάσταση της Αρμενίας. Σε κάθε περίπτωση όμως είναι φανερό ότι η διατήρηση της σημερινής κατάστασης έχει εξυπηρετήσει τις Αρχές του Καραμπάχ γιατί ενώ όλοι έχουν επικεντρωθεί στις διαπραγματεύσεις υπό τον ΟΑΣΕ, αυτές συνεχίζουν να οικοδομούν δομές και θεσμούς ενός κανονικού κράτους όπως δικαστική εξουσία, διεξαγωγή Προεδρικών εκλογών, ίδρυση Γραφείων στην Αρμενία, Αυστραλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και μία για τις χώρες της Μέσης Ανατολής με έδρα τη Βηρυτό και τέλος απόκτηση Συντάγματος.

Η Αρμενία από την πλευρά της έχει εποικίσει τις πρώην αζερικές περιοχές γύρω από το Ναγκόρνο Καραμπάχ παγιώνοντας την κατοχή της ενώ το Αζερμπαϊτζάν απαιτεί την επιστροφή σε αυτό, των περιοχών αυτών και την επιστροφή σε αυτές των εκτοπισμένων Αζέρων. Γεγονός του οποίου η ειρηνική

διευθέτηση, με το πέρασμα του χρόνου φαντάζει όλο και δυσκολότερη. Στην πραγματικότητα όσο πιο πολύ διαρκεί η διατήρηση του de facto κράτους, του Ναγκόρνο Καραμπάχ και συνεχίζεται η οικοδόμηση κρατικού μηχανισμού, το πιθανότερο είναι να υπάρξει κάποια στιγμή αποδοχή από τη διεθνή κοινότητα ως μία de jure κατάσταση.

Αυτό όμως που έχει μεγάλη σημασία είναι να προσδιορίσουμε ποια πραγματικά είναι η σχέση Αρμενίας – Ναγκόρνο Καραμπάχ. Από τη μία φαίνεται ότι το Καραμπάχ ελέγχει την πολιτική της Αρμενίας αφού οι δύο τελευταίοι Πρόεδροι της Αρμενίας προέρχονται από αυτό. Βέβαια κάποιοι μπορούν εύκολα να πουν, λόγω της ουσιαστικής στήριξης της Αρμενίας στο Καραμπάχ, ότι αυτό αποτελεί ένα «κράτος» μαριονέτα της Αρμενίας, άποψη που αποτελεί πεποίθηση και του Αζερμπαϊτζάν. Τέλος υπάρχει και η άποψη ότι Αρμενία και Καραμπάχ τα ενώνει η κοινή εθνική ταυτότητα και είναι μία σχέση ανάλογη αυτής Αζερμπαϊτζάν με την επαρχία του Nakhichevan αφού ο πρώην Πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν Abulfaz Elchibey αλλά και η οικογένεια Aliyev προέρχονται από το Nakhichevan.

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ αν και έχει δική του πολιτική στο επίμαχο θέμα δεν είναι πραγματικά ανεξάρτητο αφού υποστηρίζεται οικονομικά και στρατιωτικά από την Αρμενία. Οι Αρμένιοι του Καραμπάχ έχουν αρμενικό διαβατήριο και χρησιμοποιούν το ίδιο νόμισμα ενώ ο στρατός του Καραμπάχ στην ουσία αποτελεί μέρος των Αρμενικών Ενόπλων Δυνάμεων αν λάβει κανείς υπόψη του ότι η εκπαίδευση και ο εξοπλισμός του παρέχεται από την Αρμενία και ότι στο έδαφος του Καραμπάχ εδρεύουν μόνιμα περί των 10.000 στρατιωτών από την Αρμενία. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι μία ιδιαίτερα στρατιωτικοποιημένη περιοχή αφού 65 άτομα ανά χίλιους κατοίκους υπηρετούν στο στρατό⁵⁷. Στις δυνάμεις αυτές δεν υπολογίζονται τα αρμενικά στρατεύματα που σταθμεύουν στις περιοχές που έχει καταλάβει η Αρμενία εκτός των εδαφών του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Η πολύπλοκη αυτή σχέση μεταξύ του Ναγκόρνο Καραμπάχ και της Αρμενίας εξυπηρετεί τα συμφέροντα και των δύο. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ

⁵⁷ <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/publications/publication.html/13594>
(τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

λαμβάνει προστασία και οικονομική υποστήριξη από την Αρμενία και την Αρμενική διασπορά ενώ η Αρμενία ακολουθεί την πολιτική επίρριψης των ευθυνών στην «Κυβέρνηση» του Καραμπάχ για τις ενέργειες της που προκαλούν αντιδράσεις στην διεθνή κοινότητα. Έτσι ουσιαστικά η υποστήριξη της Αρμενίας και της αρμενικής διασποράς στις Αρχές του Καραμπάχ φαίνεται ότι ευνοεί την διατήρηση της διαμάχης.

β. ΟΙ Ένοπλες Δυνάμεις των Αντιμαχομένων.

(1) Αζερμπαϊτζάν

Το Αζερμπαϊτζάν κατατάσσεται στην εξηκοστή θέση μεταξύ 126 χωρών σε στρατιωτική ισχύ σύμφωνα με την ιστοσελίδα [global firepower](http://www.globalfirepower.com)⁵⁸. Το συνολικό ενεργό διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό στο Αζερμπαϊτζάν είναι 5.000.000, κατάλληλοι για στράτευση 3.750.000 άτομα, κάθε χρόνο κατατάσσονται 150.000 άτομα, ενώ το ενεργό στρατιωτικό προσωπικό πρώτης γραμμής φτάνει στα 70.000 άτομα. Η επιστρατευόμενη δύναμη του Αζερικού Στρατού είναι 300.000 άτομα.

Στις χερσαίες δυνάμεις τα χώρας υπάρχουν 314 άρματα μάχης, 1.590 τεθωρακισμένα οχήματα μάχης, 119 αυτοκινούμενα πυροβόλα, 240 ρυμουλκούμενα πυροβόλα και 191 πολλαπλοί εκτοξευτές πυραύλων. Η αεροπορία του διαθέτει 127 αεροσκάφη από τα οποία 18 μαχητικά, 29 καταδιωκτικά, 64 μεταφορικά και 19 εκπαιδευτικά. Επίσης διαθέτει 85 ελικόπτερα από τα οποία τα 18 επιθετικά. Στο ναυτικό υπάρχουν 31 πλοία από τα οποία 1 φρεγάτα, 4 υποβρύχια, 12 παράκτιας άμυνας και 7 ναρκαλιευτικά.

Η χώρα έχει παραγωγή πετρελαίου, 845.900 βαρέλια ημερησίως ενώ για τις ανάγκες της καταναλώνει 93.000 βαρέλια ημερησίως και διαθέτει αποθέματα 7.000.000.000 βαρέλια. Το εργατικό δυναμικό του Αζερμπαϊτζάν ανέρχεται σε 4.841.000 άτομα, το εμπορικό του ναυτικό αριθμεί 90

⁵⁸ http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=azerbaijan
(τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

πλοία, διαθέτει 1 κύριο λιμάνι και η χώρα καλύπτεται από 52.942 χιλιόμετρα οδικού δικτύου, 2.918 σιδηροδρομικού και διαθέτει 37 αεροδρόμια ενεργά.

Ο αμυντικός του προϋπολογισμός είναι 3.185.000.000 δολάρια, το εξωτερικό του χρέος 9.833.000.000 δολάρια, τα αποθέματα συναλλάγματος και χρυσού 8.513.000.000 δολάρια και η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης 165.900.000.000 δολάρια.

Η έκταση του Αζερμπαϊτζάν είναι 86.600 τετραγωνικά χιλιόμετρα με 713 χιλιόμετρα ακτογραμμής και τα κοινά του σύνορα 2.468 χιλιόμετρα.

(2) Αρμενία

Η Αρμενία κατατάσσεται στην εννεηκοστή τέταρτη θέση μεταξύ 126 χωρών σε στρατιωτική ισχύ σύμφωνα με την ιστοσελίδα [global firepower](http://www.globalfirepower.com)⁵⁹. Το συνολικό ενεργό διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό στην Αρμενία είναι 1.700.000 άτομα, κατάλληλοι για στράτευση 1.400.000 άτομα, κάθε χρόνο κατατάσσονται 45.000 άτομα, ενώ το ενεργό στρατιωτικό προσωπικό πρώτης γραμμής φτάνει στα 70.000 άτομα. Η επιστρατευόμενη δύναμη του Αρμενικού Στρατού είναι 210.000 άτομα.

Στις χερσαίες δυνάμεις τα χώρας υπάρχουν 166 άρματα μάχης, 636 τεθωρακισμένα οχήματα μάχης, 38 αυτοκινούμενα πυροβόλα, 150 ρυμουλκούμενα πυροβόλα και 150 πολλαπλοί εκτοξευτές πυραύλων. Η αεροπορία της διαθέτει 63 αεροσκάφη από τα οποία τα 11 καταδιωκτικά, 18 μεταφορικά και 12 εκπαιδευτικά. Επίσης διαθέτει 41 ελικόπτερα από τα οποία τα 15 επιθετικά.

Η χώρα δεν έχει παραγωγή πετρελαίου ενώ για τις ανάγκες της καταναλώνει ημερησίως 49.280 βαρέλια ημερησίως. Το εργατικό δυναμικό της

⁵⁹ http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=armenia
(τελευταία προσπέλαση 7 Ιαν 17)

Αρμενίας ανέρχεται σε 1.506.000 άτομα και η χώρα καλύπτεται από 7.705 χιλιόμετρα οδικού δικτύου και 869 σιδηροδρομικού.

Ο αμυντικός της προϋπολογισμός είναι 225.000.000 δολάρια, το εξωτερικό της χρέος 8.537.000.000 δολάρια, τα αποθέματα συναλλάγματος και χρυσού 1.209.000.000 δολάρια και η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης 24.370.000.000 δολάρια.

Η έκταση της Αρμενίας είναι 29.473 τετραγωνικά χιλιόμετρα και τα κοινά της σύνορα 1.570 χιλιόμετρα.

(3) Ναγκόρνο Καραμπάχ⁶⁰

Η στρατιωτική ηλικία στον στρατό του Καραμπάχ είναι τα 18 χρόνια και η θητεία διαρκεί 2 χρόνια. Το ενεργό στρατιωτικό προσωπικό είναι 18.500 – 25.000 άτομα και η επιστρατευόμενη δύναμη 20.000 – 30.000 άτομα.

Ο στρατός ξηράς αποτελείται από πεζικό, τεθωρακισμένα, πυροβολικό και αντιαεροπορικά συστήματα. Αναλυτικά περιλαμβάνει 316 – 371 άρματα μάχης, 224 – 459 τεθωρακισμένα οχήματα, 322 – 479 πυροβόλα διαμετρήματος μεγαλύτερου από 122 χιλιοστά, 44 πολλαπλούς εκτοξευτές ρουκετών και 4 εκτοξευτές πυραύλων. Το ατομικό όπλο που χρησιμοποιείται είναι το AK-74 και το MAKAROV ενώ διαθέτει και αντιαρματικούς εκτοξευτές RPG-7. Ο στρατός του Ναγκόρνο Καραμπάχ στην ουσία είναι εντεταγμένος στο αρμενικό στρατό.

Η πολεμική αεροπορία του Καραμπάχ έχει 250 άτομα και διαθέτει 2 καταδιωκτικά αεροπλάνα και 5 επιθετικά ελικόπτερα από τα οποία μάλλον το ένα καταρρίφθηκε από το Αζερμπαϊτζάν την 12 Νοεμβρίου 2014. Επίσης διαθέτει 5 ελικόπτερα έρευνας και άλλα 5 μεταφορικά όπως επίσης και 4 μη επανδρωμένα αεροσκάφη.

⁶⁰ Τα στοιχεία προέρχονται από το προσωπικό αρχείο του συντάκτη όταν υπηρετούσε στον OSCE

γ. Ο Ρόλος της Διασποράς

Ο ρόλος της διασποράς στη διαμάχη αλλά και στην οικοδόμηση της ειρήνης δεν μπορεί να υποτιμηθεί. Βέβαια η διασπορά δεν είναι σίγουρο πάντα ότι υπηρετεί τα ίδια συμφέροντά με αυτά της Κυβέρνησης της μητέρας – πατρίδας από την άλλη η δραστηριότητα της διασποράς, οικονομική και πολιτική είναι δυνατόν να φέρει άμεσα οφέλη στις πατρίδες τους. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να είναι είτε πίεση στις κυβερνήσεις των χωρών υποδοχής, είτε επηρεασμός των ΜΜΕ και της δημόσιας συζήτησης υπέρ της πατρίδας τους, είτε επενδύσεις αλλά και διαμόρφωση πολιτικού λόγου και γενικότερα πολιτικών στην πατρίδα τους.

Για την συγκεκριμένη Διαμάχη που εξετάζουμε, θα αναφερθούμε τόσο στην γνωστή Αρμενική Διασπορά όσο και στην ανερχόμενη Διασπορά του Αζερμπαϊτζάν. Με τον όρο «Διασπορά» εννοούμε τις κινητοποιημένες εθνοτικές ομάδες της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν που ζουν έξω από τις αντίστοιχες χώρες.

(1) Η Διασπορά του Αζερμπαϊτζάν

Σε σύγκριση με την Αρμενική Διασπορά, η αντίστοιχη του Αζερμπαϊτζάν μπορεί να θεωρηθεί «νεοσσός». Ωστόσο η Αζερική Διασπορά δεν μένει άπραγη, αντιθέτως και αυτή με τη σειρά της έχει πετύχει εντυπωσιακά αποτελέσματα στο σύντομο χρονικό διάστημα της ύπαρξης της.

Σε σύγκριση με τους Αρμενίους, δεν υπάρχουν πολλοί Αζέροι που ζουν στις ΗΠΑ, τη Γαλλία και τη Ρωσία. Για το λόγο αυτό το Αζερμπαϊτζάν δεν επικεντρώνει τις προσπάθειες του στον διπλωματικό ρόλο της Διασποράς αλλά απευθείας στην άσκηση πίεσης στις Κυβερνήσεις των χωρών υποδοχής, στην οργάνωση διαμαρτυριών και στη συλλογή υπογραφών. Η επιλογή αυτή είναι σωστή για την προοπτική επίλυσης της Διαμάχης δεδομένου του μεγέθους της Αζερικής Διασποράς η οποία είναι σε ευθεία γραμμή με την Κυβέρνηση του Ilham Aliyev.

Σε αντίθεση με τους Αρμένιους, η Αζερική Διασπορά έχει μία μόνο οργάνωση το Δίκτυο Αζέρων της Αμερικής η οποία την παρούσα χρονική περίοδο ασχολείται με τη συλλογή υπογραφών για την αναγνώριση από τις ΗΠΑ της σφαγής των Αζέρων στο Khojaly το 1992 από τους Αρμένιους του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Σημαντικό είναι ότι η παραπάνω κίνηση αναφέρεται και στην επίσημη ιστοσελίδα του Λευκού Οίκου. Αυτό είναι δείγμα ενός ανερχόμενου παίκτη στην εσωτερική πολιτική σκηνή των ΗΠΑ. Τέλος, σημαντικό γεγονός είναι και κατάργηση του Τμήματος 907 του Νόμου περί Υποστήριξης της Ελευθερίας σε αντάλλαγμα της συμμετοχής αζερικών στρατευμάτων υπό τις ΗΠΑ στο πόλεμο του Αφγανιστάν.

(2) Η Αρμενική Διασπορά

Κάποιος μπορεί να αισθανθεί αμέσως τη δύναμη της Αρμενικής διασποράς απλά συγκρίνοντας το μέγεθος της με τον πληθυσμό της Αρμενίας: τέσσερα εκατομμύρια Αρμενίων στη διασπορά εναντίον τριών εκατομμυρίων στην πατρίδα. Στην πραγματικότητα, χωρίς την παροχή της στρατιωτικής τεχνογνωσίας της Αρμενικής διασποράς, το Αζερμπαϊτζάν με καλύτερα χρηματοδοτούμενες ένοπλες δυνάμεις μπορεί να είχε κερδίσει τον πόλεμο στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η αρμενική διασπορά παίζει σημαντικό ρόλο τόσο στις διεθνείς υποθέσεις, καθώς και στην εσωτερική πολιτική της Αρμενίας.

Στην πραγματικότητα, περισσότερο από το ήμισυ της διασποράς σήμερα αποτελείται από απόγονους εκείνων που επέζησαν της γενοκτονίας. Αυτή είναι ουσιαστικά η «Δυτική Αρμενική» διασπορά και έρχεται από την πάλαι ποτέ Δυτική Αρμενία και εγκαταστάθηκαν στην Συρία, Λίβανο, Κύπρο, Αργεντινή, και Ηνωμένες Πολιτείες. Η γενοκτονία είναι μία συλλογική πληγή για τους Αρμένιους και ένας σημαντικός παράγοντας στην κατανόηση της φύσης της σύγκρουσης του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Και αυτό γιατί οι Αζέροι είναι τουρκικής καταγωγής οπότε η συγκεκριμένη σύγκρουση προβάλλεται ως επέκταση των αισθημάτων των Τούρκων εναντίον τους. Η σύγκρουση στο Ναγκόρνο Καραμπάχ θεωρείται ως μία παράταση της γενοκτονίας του 1915. Η Δυτική Αρμενική Διασπορά ασχολείται περισσότερο από την υπόλοιπη Διασπορά οικονομικά και πολιτικά με

την μητέρα πατρίδα με κύριο άξονα τις επενδύσεις σε υποδομές τόσο στην Αρμενία όσο και στο Καραμπάχ.

Το ένα τέταρτο της Αρμενικής Διασποράς αποτελείται από οικονομικούς πρόσφυγες που άφησαν την Αρμενία μετά το 1991, μετά τη σοβιετική κατάρρευση και ονομάζεται «Ανατολική Αρμενική Διασπορά». Η Ανατολική Διασπορά χωρίζεται σε μία ομάδα ολιγαρχών που πλούτισαν την εποχή του Boris Yelstin και είναι πολύ ισχυρή στην Ρωσία σήμερα. Ενώ η άλλη ομάδα αποτελείται από απλούς Αρμένιους οι οποίοι είναι φτωχότεροι, και μεταναστεύουν στη Ρωσία και σε άλλες γειτονικές χώρες της πρώην ΕΣΣΔ προς αναζήτηση εργασίας.

Εκμεταλλεούμενη την έλλειψη αζέρικης διασποράς, η Αρμενική Διασπορά στις ΗΠΑ είναι ένας ισχυρός «παίχτης» στις εξελίξεις και επηρεάζει την λήψη αποφάσεων στην Αμερική. Τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Αρμενικής Διασποράς ήταν το πέρασμα δύο πράξεων το 1992 από το Κογκρέσο – της Κίνησης για τον Διάδρομο Ανθρωπιστικής Βοήθειας και του Τμήματος 907 του Νόμου περί Υποστήριξης της Ελευθερίας – οι οποίες εμποδίζουν τις Ηνωμένες Πολιτείες να αποστείλουν βοήθεια στο Αζερμπαϊτζάν λόγω του αποκλεισμού που έχει επιβάλλει στην Αρμενία και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ (Κοινονα 2011). Τα επιτεύγματα αυτά τα οποία είναι καίρια χτυπήματα για την ανάπτυξη των Αζέρων, γίνονται ακόμα πιο σημαντικά αν σκεφτεί κανένας τα συμφέροντα των ΗΠΑ σχετικά με τους υδρογονάνθρακες του Αζερμπαϊτζάν. Φυσικά, είναι περιττό να αναφερθούμε στην τεράστια οικονομική βοήθεια της Αρμενικής Διασποράς των ΗΠΑ στην μητέρα πατρίδα.

Επίσης το κόμμα Dashnak ασκεί μεγάλης σημασίας πίεση για τα αρμενικά συμφέροντα στις Ηνωμένες Πολιτείες ενώ έχει ξεκινήσει και έντονη πολιτική δραστηριότητα στις Βρυξέλλες σε μία προσπάθεια επιρροής στις αποφάσεις της ΕΕ. Όπως ήδη έχει αναφερθεί το Baku κοιτάζει με καχυποψία την Ομάδα Minsk αφού το Προεδρείο της προέρχεται από χώρες που η Αρμενική Διασπορά είναι ισχυρή και ίσως θα υπήρχε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε ένα διαφορετικής εθνικής προέλευσης Προεδρείο.

Η Αρμενική Διασπορά δραστηριοποιείται πολιτικά περισσότερο στο εξωτερικό και πολύ λιγότερο στο εσωτερικό της χώρας. Αυτό έχει αρνητικές συνέπειες στην ειρηνευτική διαδικασία για το Καραμπάχ. Μέχρι το 1991 η Αρμενική Διασπορά δεν ασχολείτο με το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Τα τελευταία χρόνια της Σοβιετικής Ένωσης (1988-1991) μάλιστα, η διασπορά δεν υποστήριζε αποσχιστικές προσπάθειες, διότι πίστευε ότι η Μόσχα είναι ένας σημαντικός και χρήσιμος διαιτητής στις διαφορές του Yerevan με το Baku και κατ' επέκταση με την Άγκυρα και δεν ήθελε να χαθεί η υποστήριξη της Μόσχας στη Αρμενία λόγω του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Αυτή είναι η πρώτη περίπτωση αποκλινουσών απόψεων Αρμενική Διασποράς και τοπικής κοινωνίας.

Μόλις το 1991 όταν το Καραμπάχ διακήρυξε την ανεξαρτησία του η Αρμενική Διασπορά κινητοποιήθηκε για αυτό το θέμα. Μέχρι τότε δραστηριοποιούνταν στο θέμα της αναγνώρισης της Αρμένικης Γενοκτονίας. Από τότε η Διασπορά ενεπλάκη ολοένα και περισσότερο στην εσωτερική πολιτική κυρίως μέσω του κόμματος Dashnak. Σε κάθε περίπτωση ο συνδυασμός την έντονης δραστηριότητάς της Διασποράς με τις αποκλίνουσες απόψεις που παρουσιάζει σε σχέση με την τοπική άρχουσα τάξη δεν βοηθάει την διαπραγματευτική διαδικασία.

9. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' Ο ΞΕΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Ένα κρίσιμο ζήτημα σχετικά με την Διαμάχη που εξετάζουμε είναι ο ρόλος του ξένου παράγοντα στον Καύκασο και ειδικότερα στο θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Από όλες τις συγκρούσεις που έλαβαν χώρα μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ στο έδαφος της (Απχαζία, Νότια Οσσετία, Τραδνειστερία κλπ) αυτή του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι η περισσότερο γνωστή και αυτή που έχει τύχει της μεγαλύτερης προσοχής από τη διεθνή κοινότητα.

Πολλές τοπικές αλλά και δυτικές δυνάμεις έχουν εμπλακεί με διάφορους τρόπους στην συγκεκριμένη σύγκρουση, η ανάλυση μας όμως θα επικεντρωθεί στις σπουδαιότερες κατά την άποψή μου, που είναι η Ρωσία, το Ιράν, η Τουρκία και τέλος οι ΗΠΑ. Η κατανόηση των συμφερόντων και των κινήτρων των παραπάνω χωρών είναι χρήσιμη και ίσως μας οδηγήσει σε κάποιους από τους λόγους που η συγκεκριμένη σύγκρουση συνεχίζεται για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς να έχει βρεθεί μέχρι σήμερα κάποια λύση.

Η περιοχή του Νότιου Καύκασου προσελκύει το ενδιαφέρον του εξωτερικού παράγοντα για πολλούς λόγους, οι κυριότεροι των οποίων είναι η κρίσιμη γεωγραφική θέση της Αρμενίας αλλά ιδιαίτερα του Αζερμπαϊτζάν, βρίσκονται ανάμεσα στην Ευρώπη και την Ασία, αλλά το Αζερμπαϊτζάν επιπλέον είναι κάτοχος μεγάλων ενεργειακών αποθεμάτων των οποίων ο έλεγχος αποτελεί στόχο και κατά συνέπεια προκαλεί τον ανταγωνισμό Τουρκίας, Ιράν, Ρωσίας και ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ ειδικότερα επιδιώκουν ένα σταθερό και ασφαλές περιβάλλον στην περιοχή προκειμένου να επωφεληθούν από την εκμετάλλευση των πετρελαίων της Κασπίας.

Για το σκοπό αυτό κινούνται επιδιώκοντας τον εκδημοκρατισμό και τη στρατιωτικοποίηση της περιοχής τα οποία θα οδηγήσουν στην ειρηνική διευθέτηση της διαμάχης για το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η επιτυχία του σχεδίου αυτού των ΗΠΑ που δεν είναι η πρώτη φορά που το εφαρμόζουν δεν είναι βέβαιο ότι θα φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Από την άλλη πλευρά το Ιράν και η Τουρκία έχουν εθνοτική ή θρησκευτική σύνδεση με τις αντιμαχόμενες πλευρές ενώ η Ρωσία θεωρεί την περιοχή ως έδαφος επιρροής της, αποικιακού χαρακτήρα.

α. Ιράν

Το Ιράν έχει μία μακρά ιστορία στην περιοχή του Νότιου Καυκάσου. Η περιοχή κατά τον 1ο αιώνα π.χ. προκάλεσε την αντιπαλότητα Περσίας και Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας για τον έλεγχο του. Το Ιράν από τότε παραμένει ένας ισχυρός παίκτης στην περιοχή, αν και η παρουσία του σήμερα δεν είναι τόσο έντονη. Η Τεχεράνη διατηρεί χαμηλό προφίλ, κυρίως για να αποφευχθούν τυχόν διενέξεις με τη Ρωσία από την οποία εξαρτάται σε στρατιωτικό υλικό, εμπόριο και τεχνολογία και δεν επιθυμεί να διαταράξει τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών.

Πολλοί αναλυτές προέβλεπαν ότι με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, Ιράν και Τουρκία θα ανταγωνιστούν για τον έλεγχο της περιοχής του Νοτίου Καυκάσου, αλλά η Ρωσία παραμένει ο δυνατότερος «παίχτης» στην περιοχή όποτε δεν επέτρεψε να στεφθούν με επιτυχία τα σχέδια Ιράν και Τουρκίας. Ωστόσο το Ιράν συνέχισε κινούμενο κυρίως αθόρυβα και μεθοδικά να διευρύνει την επιρροή του στην Κεντρική Ασία και στο Καύκασο.

Για το σκοπό αυτό το Ιράν υπέβαλε αίτημα να συμμετέχει ως Παρατηρητής στον Οργανισμό της Συνεργασίας της Σαγκάης (ένας Οργανισμός κυρίως της Κεντρικής Ασίας με έδρα το Πεκίνο και επικεφαλής την Κίνα) και προσπαθεί συνεχώς να οικοδομήσει οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς με τα κράτη στο Νότιο Καύκασο. Ειδικότερα, το Ιράν έχει ενισχύσει σημαντικά τις σχέσεις του με την Αρμενία. Μέσα από αυτές τις συμμαχίες, η Ισλαμική Δημοκρατία έχει ως στόχο να περιορίσει την επιρροή των άλλων μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή.

Η ιστορία των συγκρούσεων μεταξύ Περσίας και Ανατολίας για θέματα ελέγχου και επιρροής είναι μακρά και φυσικά αφορά και το νότιο Καύκασο. Για διάφορους λόγους, το Ιράν «φοβάται» την εμπλοκή της Τουρκίας στα μουσουλμανικά κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Έτσι λοιπόν στην περίπτωση

του Αζερμπαϊτζάν, το Ιράν αγωνίζεται για να επηρεάσει το κυβερνητικό μοντέλο του, το οποίο πρέπει να είναι συμβατό με τα άλλα μουσουλμανικά κράτη της πρώην ΕΣΣΔ. Επιπλέον το Ιράν θεωρεί ότι η εμπλοκή της Τουρκίας η οποία είναι ένα δυτικό - κοσμικό κράτος στα σύνορά της στον Καύκασο, εξυπηρετεί τα συμφέροντα της Δύσης στην περιοχή. Τέλος, το Ιράν επιθυμεί να έχει το πλεονέκτημα σε σχέση με την Τουρκία σε οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες στον Καύκασο. Το Ιράν αισθάνεται παραγκωνισμένο με την μη συμμετοχή του στις πρόσφατες ενεργειακές συμφωνίες μεταξύ Τουρκίας, Αζερμπαϊτζάν και Δύσης.

Σε ότι αφορά τον πόλεμο στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, το Ιράν ήταν από τις πρώτες χώρες που προσπάθησαν να μεσολαβήσουν για μία ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης όπως ήδη έχουμε αναφέρει. Ανησυχούσε για την βία στην περιοχή όπως επίσης και για τις προσφυγικές ροές από τα σύνορα του Αζερμπαϊτζάν στην επικράτειά του.

Οι σχέσεις του Ιράν με την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν είναι πολύπλοκες και αυτό αντικατοπτρίζεται τόσο στην εξωτερική πολιτική όσο και την στάση του στο θέμα Καραμπάχ. Και ενώ δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο ότι η Τεχεράνη είναι ενεργά εμπλεκόμενη στη σύγκρουση και επωφελείται από το γεγονός ότι λόγω της σύγκρουσης, το Αζερμπαϊτζάν παραμένει αδύναμο και επίσης δεν είναι εύκολη η εμπλοκή ΗΠΑ στον Νότιο Καύκασο.

Το Ιράν έχει κοινούς θρησκευτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με το Αζερμπαϊτζάν. Είναι και οι δύο σιιτικές χώρες και οι Αζέροι που κατοικούν στο Ιράν αγγίζουν το 24% του πληθυσμού του Ιράν. Παρά αυτές τις ομοιότητες, Ιράν και Αζερμπαϊτζάν δεν έχουν ισχυρές διπλωματικές σχέσεις και το Ιράν προσπαθεί να κρατήσει αδύναμο το Αζερμπαϊτζάν. Μια ισχυρή μουσουλμανική χώρα στα σύνορά του Ιράν, θα ανταγωνιστεί την κυριαρχία του στην περιοχή και μπορεί να ξεσηκώσει τα εθνικιστικά συναισθήματα του Αζερικού πληθυσμού στο έδαφός της για ένωση με το Αζερμπαϊτζάν. Αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει ανάλογες κινήσεις και από άλλες μειονότητες που ζουν στο έδαφος του Ιράν.

Ανησυχία προκαλούν στο Ιράν και οι ισχυρές σχέσεις του Αζερμπαϊτζάν με τη Δύση και ιδιαίτερα με τις ΗΠΑ. Τέλος, η αύξηση του διεθνούς κύρους και η οικονομική ανάπτυξη του Αζερμπαϊτζάν λόγω των αυξανόμενων εσόδων από το πετρέλαιο απειλεί το Ιρανικό καθεστώς. Το Ιράν, ως εκ τούτου, έχει αποφασίσει να μην εμπλακεί φανερά ξανά στην διαμάχη του Καραμπάχ και δεν συμμετέχει στις τρέχουσες διαπραγματεύσεις υπό την Ομάδα Minsk του ΟΑΣΕ. Ωστόσο στηρίζει τη θέση του Αζερμπαϊτζάν στη διαφορά και ειδικά την προσπάθεια του για την εδαφική ακεραιότητα υπό τον φόβο απόσχισης των μειονοτήτων που υπάρχουν στο έδαφός της Ισλαμικής Δημοκρατίας.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, παρουσιάστηκε σημαντικές και δυναμικές γεωπολιτικές αλλαγές στον Καύκασο. Ιράν και η Αρμενία άρχισαν να αναπτύξουν στενότερες σχέσεις λόγω αναγκαιότητας αφού τα δύο κράτη ήταν απομονωμένα από τη Δύση και είχαν μια κοινή εθνική ινδοευρωπαϊκή κληρονομιά και μία πολιτιστική και ιστορική παράδοση καταπιεσμένης εθνότητας. Το Ιράν νιώθει καταπιεσμένο σιπικό έθνος και η Αρμενία αισθάνεται ομοίως ως ένα Χριστιανικό κράτος που περιβάλλεται από Σουνίτες Τούρκους. Υπάρχει επίσης και μια σημαντική αρμενική κοινότητα στο Ιράν που έχει κάποια επιρροή στα εσωτερικά της χώρας. Αυτή η διασπορά σε αντίθεση με τον αζερικό πληθυσμό, δεν είναι τόσο ενωμένη για να απειλήσει την Ιρανική ενότητα. Ιράν και Αρμενία είναι κατά συνέπεια σύμμαχοι λόγω κοινού πολιτισμού, εθνικής συγγένειας και κοινής επιθυμίας να σταματήσει η εξάπλωση της τουρκικής επιρροής στον Καύκασο.

Τα Ιρανικά και Αρμενικά συμφέροντα συγκλίνουν όμως και στον οικονομικό τομέα. Για το σκοπό αυτό, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η ηγεσία του Yeghayan έκανε μια συντονισμένη προσπάθεια να προσεγγίσει το γειτονικό Ιράν. Η Αρμενία είναι αποκλεισμένη γεωγραφικά και πολιτικά και το Ιράν της προσφέρει πολύτιμες εμπορικές ευκαιρίες και ενεργειακούς πόρους, καθώς και ένα τρόπο για να μειώσει την ενεργειακή της εξάρτηση από τη Μόσχα. Το Ιράν, είναι στη μαύρη λίστα επιχειρηματικής δραστηριότητας από τις ΗΠΑ με αποτέλεσμα να χάσει μεγάλες ενεργειακές συμφωνίες όποτε το ενδιαφέρει να κερδίσει την αγορά της Αρμενίας στο εμπόριο και την ενέργεια. Η συνεργασία των δύο χωρών στο τομέα της ενέργειας έχει επεκταθεί με τη συμφωνία κατασκευής αγωγού φυσικού αερίου

μεταξύ των δύο χωρών καθώς και ενός υδροηλεκτρικού εργοστασίου στον ποταμό Arah, στα σύνορα τους.

Η προσέγγιση του Ιράν προς την Αρμενία αποσκοπεί σαφώς στην προώθηση των δικών της συμφερόντων στον Καύκασο. Το γεγονός αυτό μετατοπίζει την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή και είναι πιθανό να συμβάλλει στην περαιτέρω απομόνωση της Αρμενίας. Με την ανάπτυξη οικονομικών και διπλωματικών σχέσεων με την Αρμενία, το Ιράν υπονομεύει διακριτικά την παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή και ταυτόχρονα έχει υπό έλεγχο το γειτονικό Αζερμπαϊτζάν. Σε κάθε περίπτωση η διατήρηση του υφιστάμενου status quo είναι προς το συμφέρον της Τεχεράνης.

β. Τουρκία

Η Τουρκία είναι το γεωπολιτικό αντίβαρο του Ιράν στον Νότιο Καύκασο. Ιράν και Τουρκία είναι περιφερειακές δυνάμεις της περιοχής και σκοπεύουν να αυξάνουν συνεχώς την επιρροή τους σε αυτήν. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Τουρκία διέκρινε μια ευκαιρία να αποκτήσει περιφερειακή δύναμη με την ανάπτυξη σχέσεων με τους Τούρκους «Αδελφούς» στην Κεντρική Ασία και το Αζερμπαϊτζάν. Το 1990 η Άγκυρα επιδιώκει μια πολιτική παντουρκισμού που οραματίστηκε η ίδια ως ηγέτιδα των μουσουλμανικών δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Οι λόγοι της πολιτικής αυτής ήταν κυρίως οικονομικοί. Η Τουρκία ήλπιζε να αξιοποιήσει τη αγορά πετρελαίου και φυσικού αερίου της περιοχής και να αποτελέσει το νέο εμπορικό κέντρο της Κεντρικής Ασίας.

Σε σχέση με τις υπόλοιπες πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, η Τουρκία είναι πιο κοντά γλωσσικά και εθνοτικά με το Αζερμπαϊτζάν. Το Αζερμπαϊτζάν είναι επίσης ένας σημαντικός σύμμαχος για την Τουρκία λόγω των αποθεμάτων πετρελαίου και της συμμετοχής της Τουρκίας στο έργο του Baku – Tbilisi – Ceyhan (BTC). Η Τουρκία έτσι υποστηρίζει ενεργά το δικαίωμα του Αζερμπαϊτζάν για εδαφική ακεραιότητα στο θέμα του Καραμπάχ και διατηρεί έναν οικονομικό αποκλεισμό στην Αρμενία σε ένδειξη αλληλεγγύης. Αυτός ο αποκλεισμός αποτελεί ένα δίλημμα για την Τουρκία. Η Τουρκία είναι διχασμένη μεταξύ της στήριξης του

στενού σύμμαχου της, Αζερμπαϊτζάν και της αυξανόμενης πίεσης από εσωτερικές και εξωτερικές δυνάμεις να ανοίξει τα σύνορα της με την Αρμενία. Αν ανοίξει όμως τα σύνορα θα προκληθεί ένταση με το Baku. Η Τουρκία αντιμετωπίζει πίεση επίσης από την ΕΕ να αποκαταστήσει τις διπλωματικές σχέσεις της με την Αρμενία. Επιπλέον, πολλοί άνθρωποι στην Τουρκία, ιδίως στις συνοριακές πόλεις, με την Αρμενία είναι επίσης υπέρ του ανοίγματος των συνόρων, για οικονομικούς λόγους.

Ο ρόλος της Τουρκίας στη διαφορά του Καραμπάχ έχει επίσης μειωθεί, γιατί, παρά τις προθέσεις της, το σχέδιό της να γίνει ηγέτιδα μιας μεγάλης παντουρκικής ένωσης της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου δεν έγινε ποτέ πραγματικότητα. Αυτό ήταν αναμενόμενο αφού οι φιλοδοξίες της Τουρκίας στην περιοχή ελέγχθηκαν ενεργά από το Ιράν και τη Ρωσία, που ήταν αντίθετες στην ιδέα της τουρκικής επιρροής στη γειτονιά τους όπως επίσης η Τουρκία έριξε το βάρος των προσπάθειών της σε εσωτερικές μεταρρυθμίσεις και πολιτικές στην προσπάθεια της να ενταχθεί στην ΕΕ.

Επιπλέον, η Τουρκία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μεγαλύτερη εμπλοκή της, στη σύγκρουση του Καραμπάχ θα έβλαπτε οποιαδήποτε μελλοντική προσπάθεια συμφιλίωσης με την Αρμενία και θα έθετε σε κίνδυνο τα δικά της συμφέροντα ασφαλείας. Ήδη αντιμετώπισε το κουρδικό πρόβλημα στα νοτιοανατολικά της και συνεπώς η αναζωπύρωση της σύγκρουσης Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν θα μπορούσε λόγω κοινών συνόρων να την οδηγήσει σε μία εμπλοκή την οποία φυσικά δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση. Για τους λόγους που περιγράφονται παραπάνω, η Τουρκία συμμετέχει διακριτικά στην ειρηνευτική διαδικασία υπό την Ομάδα Minsk αφού δεν είναι αποδεκτή ως μεσολαβητής από την Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Οι Αρμένιοι θεωρούν την Τουρκία αντίπαλό τους και προκατειλημμένη υπέρ του Αζερμπαϊτζάν και ως εχθρική λόγω της γενοκτονία του 1915. Η Τουρκία όμως διαδραματίζει καίριο ρόλο σε περιφερειακό επίπεδο, και κατά συνέπεια οι ενέργειές της έχουν αντίκτυπο στην ειρηνευτική διαδικασία του Καραμπάχ. Συμμετοχή της Άγκυρας στο πρόγραμμα του αγωγού Baku – Tbilisi – Ceyhan εμβαθύνει τις περιφερειακές εντάσεις λόγω της απομόνωσης της Αρμενίας. Η σχέση

μεταξύ Τουρκίας και Αρμενίας είναι ένα βασικός παράγοντας που παρεμποδίζει την ειρηνευτική διαδικασία.

Οι κακές σχέσεις της Τουρκίας με την Αρμενία λόγω των σφαγών του 1915 μαζί με την υποστήριξη της Τουρκίας στο Αζερμπαϊτζάν, εμποδίζει την οποιαδήποτε βελτίωση των δεσμών μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας. Επιπλέον, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τους Τούρκους το 1915 συνδέονται συμβολικά με τον πόλεμο των Αρμένιων του Καραμπάχ. Αν δεν βελτιωθούν οι σχέσεις Τουρκίας – Αρμενίας είναι απίθανο να μειωθεί η ένταση στο Καραμπάχ.

γ. Ρωσία και ΗΠΑ

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσία έχει επιδιώξει έναν κυρίαρχο ρόλο στον Καύκασο και είναι η πιο παρεμβατική δύναμη στις συγκρούσεις που έχουν εξαπλωθεί σε όλη την περιοχή. Ο Καύκασος είναι στο υπογάστριο της Ρωσίας και ο έλεγχος του είναι ζωτικής σημασίας για την εθνική της ασφάλεια. Επιπλέον, ήταν δύσκολο για τη Ρωσία να εγκαταλείψει την εικόνα της μεγαλύτερης δύναμης στην περιοχή, ακόμη και δεκαπέντε χρόνια μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.

Η επιρροή της Ρωσίας έγινε αισθητή στις αποσχιστικές συγκρούσεις στη Γεωργία για τη Νότια Οσσετία και την Αμπχαζία και στις συγκρούσεις Τσετσένων και Νταγκεστανών στον Βόρειο Καύκασο. Επίσης έχει παίξει και συνεχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σύγκρουση του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η αντιφατική πολιτική της Ρωσίας, δηλαδή αυτής της επιλεκτικής υποστήριξης της στην Αρμενία, ενώ ταυτόχρονα συμμετέχει στο Προεδρείο της Ομάδας Minsk είναι επιζήμια για την επίλυση της σύγκρουσης.

Οι ενέργειες της Ρωσίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 προς την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν φαίνεται την πρόθεση της να υποστηρίξει την διαιώνιση της σύγκρουσης προκειμένου να διατηρεί τον έλεγχο της περιοχής. Η Ρωσία είναι ένθερμος υποστηρικτής της Αρμενίας, τόσο στρατιωτικά όσο και

διπλωματικά. Το 1998, οι δύο χώρες υπέγραψαν μια συνθήκη φιλίας και αμοιβαίας συνεργασίας που περιλαμβάνει σημαντική στρατιωτική βοήθεια για την Αρμενία. Επίσης είναι γνωστή η στρατιωτική βοήθεια της Ρωσίας στην Αρμενία με όπλα στον πόλεμο του Καραμπάχ. Βέβαια, τόσο οι Άζεροι όσο και οι Αρμένιοι μαχητές χρησιμοποίησαν κατά τις συγκρούσεις τα σοβιετικά όπλα που βρισκόντουσαν σε εγκαταλελειμμένες αποθήκες στα εδάφη τους. Η Ρωσία όμως απέστειλε στην Αρμενία κυρίως πυραύλους, άρματα μάχης και ελαφρύ οπλισμό.

Η Αρμενία, από την πλευρά της, έχει χαιρετίσει τη ρωσική στήριξη για την αντιμετώπιση των απειλών από το Αζερμπαϊτζάν και την Τουρκία και θεωρεί τη Ρωσία παραδοσιακό προστάτη της στην περιοχή. Βέβαια η κατάσταση δεν είναι τόσο απλή αφού η Ρωσία παρά τους δεσμούς της με την Αρμενία, υποστηρίζει, επίσης και το Αζερμπαϊτζάν. Η Μόσχα δεν έχει απομακρυνθεί εντελώς από το Baku λόγω των ενεργειακών πόρων.

Επιθυμία της Ρωσίας είναι να διατηρήσει τη θέση της ως ηγεμόνας στον Καύκασο και σύμφωνα με απόφαση του Πρόεδρου Yeltsin επιδιώκει να γίνει ο κύριος μεσολαβητής και θεματοφύλακας μίας ειρηνευτικής λύσης στη σύγκρουση του Καραμπάχ. Η Ρωσία επιθυμεί να έχει στρατιωτικές βάσεις στο Αζερμπαϊτζάν και να τοποθετήσει φρουρά στα σύνορα Ιράν-Αζερμπαϊτζάν. Ο επιδιωκόμενος ρόλος της Ρωσίας στον Καύκασο δεν βρίσκει σύμφωνο το Baku. Όταν οι Αζέροι προσπάθησαν να στραφούν προς τη Δύση, υπέγραψαν τη συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού Baku – Tbilisi – Ceyhan και αρνήθηκε να επιτρέψει τις ρωσικές βάσεις στο Αζερμπαϊτζάν πιθανολογείται ότι η Ρωσία ήταν πίσω από το πραξικόπημα που επέφερε κυβερνητικές αλλαγές στο Αζερμπαϊτζάν.

Η συμμετοχή της Ρωσίας στην Ομάδα Minsk ενώ αρχικά είχε ανοίξει νέες ευκαιρίες για τον επηρεασμό της ειρηνευτικής διαδικασίας, τελικά, οδήγησε σε περαιτέρω αδιέξοδο. Ένα παράδειγμα αυτού είναι η πρόταση της Ρωσίας για την δημιουργία κοινού κράτους Αζερμπαϊτζάν – Ναγκόρνο Καραμπάχ, πρόταση αποσταθεροποίησης, ανάλογη με αυτές που συζητήθηκαν στις συγκρούσεις Αμπχαζίας και Υπερδνειστερίας. Η Γεωργιανή κυβέρνηση απείλησε να μποϊκοτάρει οποιαδήποτε πρόταση του ΟΑΣΕ για το Ναγκόρνο Καραμπάχ σύμφωνα με το

μοντέλο αυτό επειδή θα αύξανε την επιρροή της Ρωσίας στο Νότιο Καύκασο. Η Μόσχα ήταν ύποπτη για παρόμοια κίνητρα στη Γεωργία για την προώθηση της αστάθειας, προκειμένου να τορπιλίσει την κατασκευή του αγωγού Baku – Tbilisi – Ceyhan.

Η Ρωσία επί του παρόντος φαίνεται να υιοθετεί μια πιο διφορούμενη στάση απέναντι στην σύγκρουση αφού αν και δεν είναι αντίθετη στην ειρηνική διευθέτηση του Καραμπάχ, η συνέχιση της σύγκρουσης είναι ευνοϊκή για αυτή, επειδή πρόκειται για μια σοβαρή αιτιολόγηση για την παραμονή μιας ρωσικής δύναμης στον Καύκασο. Επιπλέον, ο πόλεμος είναι επωφελής για τη Ρωσία αφού διατηρεί Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν αδύναμες, χωρίς πραγματική ανεξαρτησία και πλήρη οικονομική δυνατότητα. Αυτό επιτρέπει στη Ρωσία να έχει τον έλεγχο του πετρελαίου της περιοχής.

Η Ρωσία είναι επίσης σε πολύ ισχυρότερη οικονομική κατάσταση από ό,τι στις αρχές της δεκαετίας 1990, όταν ξέσπασε ο πόλεμος του Καραμπάχ. Από το 1999, η οικονομία της είναι σε μια σταθερή ανάκαμψη κυρίως λόγω της υψηλής τιμής του πετρελαίου και φυσικού αερίου που εξάγει και της αστάθειας στη Μέση Ανατολή. Επίσης, διακρίνεται για μία μεγάλη αυτοπεποίθηση στην εξωτερική της πολιτική και στο πλαίσιο αυτό στην Κεντρική Ασία και τον Καύκασο, τη Ρωσία έχει στόχο να προβάλλει και να εντείνει την επιρροή της στην περιοχή μέσω ενός «εθνικού μαγνητισμού».

Η Μόσχα χρησιμοποιεί μια πολιτική ήπιας δύναμης στην Κεντρική Ασία και τον Καύκασο. Από το 2000, έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό η μετανάστευση πληθυσμών από την περιοχή στη Ρωσία αναζητώντας καλύτερες οικονομικές προοπτικές. Η Ρωσία εμβαθύνει την διείσδυσή της στον Καύκασο με την προώθηση του πολιτισμού και της γλώσσα της σε συνδυασμό με ευκαιρίες απασχόλησης.

Η ενέργεια όμως παραμένει το βασικό μέσο της διατήρησης της ισχύος και ελέγχου της Ρωσίας στον Καύκασο. Η Ρωσία είναι ο κύριος προμηθευτής αερίου σε πολλά από τα πρώην Σοβιετικά κράτη. Η Κρατική εταιρεία αερίου Gazprom έχει μια σημαντική παρουσία σε πολλές χώρες του Καυκάσου. Ακόμη και το

Αζερμπαϊτζάν που παράγει αέριο, εισάγει αέριο για να καλύψει τις ανάγκες του. Η Ρωσία με αυτόν τον τρόπο συνεχίζει να ελέγχει την περιοχή και αν κρίνουμε από τις περιπτώσεις της Ουκρανίας και της Γεωργίας, η Ρωσία δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει τους ενεργειακούς της πόρους ως πολιτικό όπλο. Βέβαια, οι κινήσεις της Ρωσίας στην Ουκρανία ειδικά στον ενεργειακό τομέα, είχαν ως αποτέλεσμα την υποστήριξη της Ουκρανίας στο Αζερμπαϊτζάν για τη διαμάχη του Καραμπάχ.

Σημαντική επίδραση στη σύγκρουση του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι η αντιπαλότητα μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας για τον έλεγχο των ενεργειακών πόρων της Κασπίας. Για το σκοπό αυτό, οι δύο χώρες προσπαθούν συστηματικά για την ενίσχυση των στρατιωτικών τους θέσεων στην περιοχή. Η Ρωσία και οι ΗΠΑ εξοπλίζουν αντίστοιχα τους συμμάχους τους (οι Ηνωμένες Πολιτείες το Αζερμπαϊτζάν και τη Γεωργίας και η Ρωσίας την Αρμενία). Η Ρωσία, έχοντας το πλεονέκτημα της Σοβιετική υποδομής, έχει δημιουργήσει μία σημαντική στρατιωτική παρουσία στον Καύκασο. Ο Κόκκινος Στρατός έχει μια μεγάλη παρουσία στην Αρμενία. Διατηρεί την 102η στρατιωτική βάση στη χώρα, στην οποία υπάρχουν ρωσικά άρματα μάχης, πεζικό, οχήματα μάχης, τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού και πυροβολικό. Από την πλευρά της η Αρμενία συμμετέχει ενεργά στον νέο αμυντικό οργανισμό της ΚΑΚ δείχνοντας τους ισχυρούς στρατιωτικούς δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών.

Στο Αζερμπαϊτζάν, η Ρωσία δεν έχει ανάλογη στρατιωτική παρουσία, διατηρεί μία μικρή φρουρά και στρατιωτικά αποσπάσματα και έναν σταθμό ραντάρ για την παρακολούθηση βαλλιστικών πυραύλων στην Gabala. Πρόσφατα η Ρωσία προσέφερε στρατιωτικό εξοπλισμό στο Baku για την στρατιωτική του ενίσχυση με αποτέλεσμα την επανεκκίνηση της στρατιωτικής συνεργασίας των δύο χωρών. Η Μόσχα επίσης κινείται για την δημιουργία ενός Οργανισμού Ασφαλείας στην Κασπία με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της παράνομης διακίνησης στην Κασπία όμοιο με αυτόν της Φρουράς ΗΠΑ στην Κασπία.

Η αυξανόμενη στρατιωτικοποίηση του Καυκάσου έχει εξαιρετικά αρνητικές συνέπειες για την ειρηνευτική διαδικασία. Η στρατιωτική συσσώρευση

στον Καύκασο οδήγησε Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν προς μία στρατιωτική λύση ως τον μόνο τρόπο επίλυσης της σύγκρουσης του Καραμπάχ. Για παράδειγμα, πολλοί Αζέροι, πιστεύουν ότι η στρατιωτική εκπαίδευση που έλαβαν από το ΝΑΤΟ μέσω των Ηνωμένων Πολιτειών, τους έχει καταστήσει πιο ικανούς ώστε να ανακαταλάβουν το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Αντίθετα οι Αρμένιοι πιστεύουν με τη σειρά τους ότι με τα Ρωσικά όπλα και μία πιθανή Ρωσική στρατιωτική βοήθεια θα πρέπει να συνεχίσουν τον πόλεμο για να υπερισχύσουν στο Καραμπάχ. Το γεγονός αυτό δημιούργησε ένα αυξημένο επίπεδο επιθετικότητας και έχει μειώσει το κίνητρο για διάλογο και συμβιβασμό και από τις δύο πλευρές.

Από όλες τις μεγάλες δυνάμεις, η Ρωσία έχει τα περισσότερα συμφέροντα στον Καύκασο. Αν και το Καραμπάχ δεν είναι αρκετά καθοριστικής σημασίας για την Μόσχα όπως οι συγκρούσεις στη Γεωργία, η Μόσχα εξακολουθεί να θέλει να διατηρήσει τον έλεγχο στον Νότιο Καύκασο, να παραμένουν αδύναμες Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν και να ελέγξει τις φιλοδοξίες των ΗΠΑ στην περιοχή. Η τακτική της Ρωσίας προσομοιάζει με αυτή του Ιράν στο θέμα, αντίθετα όμως η Μόσχα είναι υπεύθυνη για την διαιώνιση της σύγκρουσης προσπαθώντας να χειραγωγήσει τους λαούς του Καυκάσου και να περιορίσει τις κινήσεις των ΗΠΑ στην περιοχή.

Η εμφάνιση της ισχυρής παρουσίας των ΗΠΑ στον Καύκασο είναι από τις πιο σημαντικές εξελίξεις στην περιοχή στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία ανταγωνίζονται για την Κεντρική Ασία και τον Καύκασο λόγω της γεωπολιτικής τους σημασίας.

Η επιθυμία των ΗΠΑ για τον έλεγχο των ενεργειακών πόρων της Κασπίας, ακολουθεί την συνήθη τακτική της προώθησης της Δημοκρατίας στην περιοχή και την ανάγκη για συνεργασία στον παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Ο Καύκασος είναι ο διάδρομος μεταξύ της Κεντρικής Ασίας και της Ευρώπης και ως εκ τούτου η ασφάλεια και η σταθερότητα του είναι ζωτικής σημασίας για την Δύση. Η Αμερική επίσης επιδιώκει να περιορίσει τη δύναμη της Ρωσίας και του Ιράν στην περιοχή με την ενίσχυση των δεσμών της με τα τρία κράτη

του Καυκάσου. Ο στόχος είναι η οικοδόμηση δημοκρατιών στις χώρες αυτές ώστε να αυξηθεί η ανεξαρτησία τους και να μειωθεί η επιρροή της Ρωσίας.

Οι επιδιώξεις των ΗΠΑ στον Καύκασο είναι η ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της ευημερίας των νέων μελών της Κασπίας, η ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας, η ενίσχυση της παγκόσμιας ενεργειακής ασφάλειας μέσα από την ελεύθερη ροή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου της Κασπίας στις παγκόσμιες αγορές καθώς και η αύξηση των επενδυτικών ευκαιριών για εταιρείες από τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες χώρες. Η διασφάλιση του αγωγού Baku – Tbilisi – Ceyhan είναι μια άλλη σημαντική προτεραιότητα και γι' αυτό οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εμπλακεί ενεργά στις διαδικασίες επίλυσης της σύγκρουσης στο Καραμπάχ.

Το πιο σημαντικό είναι ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται να έχουν συνειδητοποιήσει την καθοριστική σημασία του Αζερμπαϊτζάν ιδιαίτερα λόγω των ενεργειακών πόρων που οι ΗΠΑ δεν θέλουν να ελέγχονται από την Ρωσία. Οι ΗΠΑ φοβούνται ότι αν το Αζερμπαϊτζάν πέσει και πάλι στη Ρωσική επιρροή, θα ακολουθήσει και η Κεντρική Ασία.

Στο πλαίσιο αυτό προφανώς έγινε και η άρση του τμήματος 907 του νόμου περί Υποστήριξης της Ελευθερίας, που απαγόρευε την αμερικανική βοήθεια προς το Αζερμπαϊτζάν με εξαίρεση την ενίσχυση για ανθρωπιστικούς σκοπούς μέχρι αυτό να διακόψει τον οικονομικό αποκλεισμό της Αρμενίας. Επίσης οι ΗΠΑ επένδυσαν μεγάλα χρηματικά ποσά στην περιοχή για την οικοδόμηση της Δημοκρατίας, ασφάλειας και ανθρωπιστικής βοήθειας.

Στην Αρμενία, οι Ηνωμένες Πολιτείες εκτελούν ένα παρόμοιο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων για να αυξήσουν την σταθερότητα και την ασφάλεια της περιοχής. Η επίδραση των κινήσεων αυτών μακροπρόθεσμα δεν μπορεί να προβλεφθεί. Βραχυπρόθεσμα όμως προκαλούν περιφερειακή αστάθεια που μπορούν να οδηγήσουν σε νέες συγκρούσεις στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Πάντα είναι επίκαιρη η συζήτηση για το αν η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης δηλαδή ότι δύο δημοκρατίες δεν έχουν πολεμήσεις ποτέ κατά πόσο ισχύει. Εκείνοι που υποστηρίζουν αυτή την άποψη πιστεύουν ότι μια πολιτική εκδημοκρατισμού σε όλο τον κόσμο είναι το κλειδί για την παγκόσμια ειρήνη. Μετά την 9/11 οι ΗΠΑ ακολούθησαν πολιτική βίαιου εκδημοκρατισμού χωρών ως ουσιαστικό στοιχείο της πολιτικής εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ.

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, ο εκδημοκρατισμός του Καυκάσου και ο ενεργό ρόλο του ΟΑΣΕ στις διαπραγματεύσεις αποτελούν προτεραιότητες των ΗΠΑ. Έτσι οι ΗΠΑ άρχισαν ένα πρόγραμμα μεγάλων επενδύσεων στην περιοχή. Η Δημοκρατία βέβαια είναι ένας σχετικά μακροπρόθεσμος στόχος, αλλά είναι ο τρόπος που ακολουθούν οι ΗΠΑ και είναι αναποτελεσματικός και επιζήμιος για χώρες που έχει προσπαθήσει να «εκδημοκρατίσει». Το πρόβλημα είναι ότι η προσέγγιση των ΗΠΑ απαιτεί πολύ γρήγορα αποτελέσματα και χρησιμοποιεί ένα μοντέλο για όλες τις κοινωνίες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν επιδείξει επαρκή προσοχή στο χρονοδιάγραμμα των μεταρρυθμίσεων και δεν λαμβάνουν υπόψιν την επισφαλή φύση των χωρών αυτών που πρόκειται να εκδημοκρατιστούν.

Στοιχεία ώριμων δημοκρατιών όπως οι ελεύθερες εκλογές, η ενεργός κοινωνία των πολιτών, καθώς και ένας ελεύθερος και ανεξάρτητος τύπος που αναπτύσσονται ταυτόχρονα χωρίς καμία πραγματική στρατηγική. Και ενώ αυτά τα στοιχεία είναι αναγκαία σε μια δημοκρατία, δεν αρκούν. Κανένας δεν ασχολείται με τους απαραίτητους θεσμούς για ένα πληροφορημένο και δημοκρατικό πληθυσμό όπως η εκπαίδευση. Αυτό καθιστά τα τρέχοντα προγράμματα των ΗΠΑ απίθανο να είναι αποτελεσματικά σε μακροπρόθεσμη βάση. Στο Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία η αστάθεια που συνοδεύει τέτοιες αλλαγές έχει οδηγήσει σε αύξηση της αυταρχικότητας και οι ενέργειες αυτές των ΗΠΑ δυσαρέσκεια σε όλο τον κόσμο.

Οι φιλοδοξίες της Αμερικής για την προαγωγή της Δημοκρατίας δεν έχουν καμία σχέση με τις με τις ενέργειές της και την πραγματικότητα στις χώρες αυτές. Μία από τις κύριες αιτίες για αυτό είναι η αποτυχία των ΗΠΑ να εξασφαλίσει το Ιράκ από τη βία και το χάος στη Μέση Ανατολή. Έτσι συνεχώς αυξάνονται οι άνθρωποι που είναι δύσπιστοι για την προώθηση της Δημοκρατίας από τις ΗΠΑ. Η

κατάσταση στο Ιράκ έχει γίνει γνωστή στον Καύκασο και ιδιαίτερα στο Αζερμπαϊτζάν, μια ισλαμική χώρα που είναι γεωγραφικά κοντά στην Μέση Ανατολή.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η Δημοκρατία δεν πρέπει να είναι ένας απαραίτητος στόχος για τον Καύκασο. Η σύγκρουση στο Καραμπάχ είναι πολύ πιο πιθανό να λυθεί, όταν αυτές οι χώρες γίνουν περισσότερο δημοκρατικές. Ωστόσο, αυτό θα πάρει χρόνο και η υπομονή και επιμονή για αυτό από την πλευρά των ΗΠΑ είναι ζωτικής σημασίας.

Οι ΗΠΑ θα πρέπει να προωθήσουν λοιπόν την Δημοκρατία, αλλά πρέπει να είστε προσεκτικοί στο τρόπο που θα ακολουθήσουν. Στον Καύκασο, πέρα από τον πόλεμο στο Καραμπάχ είναι σημαντικό και ο εκδημοκρατισμός στην Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Η Αμερική πρέπει προσεγγίσει με προσοχή το θέμα, να αποφύγει τη δημιουργία αστάθειας, έτσι ώστε οι χώρες αυτές να οικοδομήσουν τα απαραίτητα όργανά για συμμετοχική διακυβέρνηση και να είναι λιγότερο εξαρτημένες από εξωτερικές παρεμβολές. Με τον τρόπο αυτό η συνέχιση των συγκρούσεων στο Καραμπάχ θα παύσει αφού το κόστος τους θα θεωρηθεί υπερβολικά υψηλό σε σχέση με το διακύβευμα.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, τα πετρέλαια της Κασπίας ήταν μία στρατηγική προτεραιότητα για τις ΗΠΑ οι οποίες προσπάθησαν να αποκτήσουν τον έλεγχο των οδών εφοδιασμού από την Κασπία προκειμένου να μειωθεί η εξάρτησή τους από τη Μέση Ανατολή. Στο πλαίσιο αυτό ξεκίνησε ένας ανταγωνισμός κυρίως με την Ρωσία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί μία σειρά από μεγάλες επενδύσεις στο Καύκασο, αλλά ιδιαίτερα στη Γεωργία και στο Αζερμπαϊτζάν. Οι επιχειρήσεις λοιπόν πετρελαίου απέκτησαν ενδιαφέρον και επιδρούν στην Διαμάχη του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Η μεγαλύτερη διεθνής επένδυση στην περιοχή η οποία είχε και τεράστιο περιφερειακό αντίκτυπο είναι η κατασκευή του αγωγού Baku – Tbilisi – Ceyhan που μεταφέρει το πετρέλαιο της Κασπίας στις αγορές ενέργειας της Ευρώπης. Ο αγωγός αυτός αποτελεί μια σημαντική επιλογή των ΗΠΑ. Ο αγωγός αυτός επίσης θα παρακάμψει τη Ρωσία και το Ιράν και θα ενισχύσει τη θέση της

Αμερικής στο νότιο Καύκασο. Ενώ αρχικά το έργο αυτό προβλήθηκε ως μία συμβολή στην ειρηνευτική διαδικασία Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν, το αποτέλεσμα ήταν ακριβώς το αντίθετο.

Κατά το σχεδιασμό της διαδρομής του αγωγού, η πιο αποτελεσματική και λογική επιλογή θα ήταν μετά το Baku να περάσει από την Αρμενία και να καταλήξει στο Ceyhan. Οι ΗΠΑ επέμειναν για τη διαδρομή αυτή αφού πίστευε ότι θα βοηθήσει σημαντικά στην ειρηνική επίλυση του θέματος του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε, αφού οι δύο χώρες δεν ήταν σε θέση να βάλουν στην άκρη τις διαφορές τους για το οικονομικό όφελος. Οι Αρμένιοι δεν θέλησαν να ανταλλάξουν – ξεπουλήσουν το Καραμπάχ για έναν αγωγό. Δεδομένου ότι η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν βρίσκονται ακόμα σε πόλεμο, αποφασίστηκε η αναδρομολόγηση του αγωγού σύμφωνα με την οποία θα περνούσε από την Γεωργία με αποτέλεσμα την οικονομική και πολιτική απομόνωση της Αρμενίας.

Η απομόνωση αυτή έχει αρνητικές συνέπειες και στην ειρηνευτική διαδικασία. Η Αρμενία τώρα έχει κίνητρο να αυξήσει πραγματικά τις εντάσεις στο Καραμπάχ προκειμένου να αποσταθεροποιήσει τους γείτονές της. Υπάρχει μια αυξανόμενη αίσθηση στην Αρμενία ότι σκόπιμα απομονώνεται από την Τουρκία, το Αζερμπαϊτζάν και τη Γεωργία. Η ηγεσία της Αρμενίας προσπάθησε να υποβαθμίσει την απομόνωση αυτή αναφερόμενη στη συνεργασία τους με τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Ρωσία και το Ιράν. Αποτέλεσμα ήταν ότι τα εθνικιστικά στοιχεία στην Αρμενία κέρδισαν δύναμη.

Ο αποκλεισμός από τον αγωγό αυτό οδήγησε την Αρμενία πιο κοντά στη Ρωσία και το Ιράν. Από αναγκαιότητα πλέον η Αρμενία έχει συνάψει μεγάλες ενεργειακές συμφωνίες με τις δύο χώρες. Η περαιτέρω ανάπτυξη από την Αρμενία των σχέσεων της με Ρωσία και Ιράν είναι επιζήμια για τις φιλοδοξίες της για ανεξαρτησία και μπορεί να την απομακρύνει από τη Δύση. Είναι επίσης πιθανό να πολώσει την κατάσταση στο Νότιο Καύκασο, καθώς το Αζερμπαϊτζάν και η Γεωργία αναπτύσσονται συνέχεια και είναι κοντά στη Δύση και η Αρμενία αναγκάζεται να συμμαχήσει με το Ιράν και τη Ρωσία.

Τέλος το πιο άσχημο αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι ότι τα χρήματα που θα κερδίσουν η Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν από το πετρέλαιο δεν θα χρησιμοποιηθεί κυρίως για την βελτίωση των κοινωνιών τους ή για τον διάλογο στο Καραμπάχ. Τα κέρδη από το πετρέλαιο θα χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων τους.

Ο αγωγός φυσικά είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την ασφάλεια του Καυκάσου και θα φέρει νέες επενδύσεις λόγω των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην περιοχή αλλά από την άλλη πλευρά ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και η προστασία των πετρελαϊκών αποθεμάτων της Κασπίας οδήγησε επίσης και σε μια συσσώρευση στρατιωτικής δραστηριότητας. Ανησυχία προκαλεί η θεαματική στρατιωτική ανάπτυξη των Αζέρων λόγω της εκπαίδευσης και του πολεμικού υλικού που έχει λάβει από δυτικά προγράμματα η οποία καλλιεργεί την προσδοκία για επανάκτηση με στρατιωτικά μέσα του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Μία σύγκρουση Ρωσίας – ΗΠΑ στην περιοχή δεν θεωρείται καθόλου πιθανή, είναι όμως πολύ πιθανό να ξεσπάσει κάποιος πόλεμος μεταξύ των χωρών της περιοχής οι οποίες εξοπλίζονται όμως από τη Ρωσία και τις ΗΠΑ.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, βέβαια, δεν έχουν ιστορικά την ίδια στρατιωτική παρουσία στον Καύκασο με τη Ρωσία. Ωστόσο, οι ΗΠΑ γρήγορα θα καλύψουν το κενό μέσω του του Αζερμπαϊτζάν. Ένας συνδυασμός διπλωματικής προσέγγισης, στρατιωτικών συμφωνιών και ξένης βοήθειας θα εδραιώσει τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή. Οι στρατιωτικές συμφωνίες που είναι σε εξέλιξη περιλαμβάνουν πώληση ή μεταβίβαση στρατιωτικού εξοπλισμού, εκπαίδευση και κοινές στρατιωτικές ασκήσεις. Ο βασικός στρατιωτικός εταίρος για την Αρμενία είναι φυσικά η Ρωσία. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ωστόσο, τρέχουν τα δικά τους προγράμματα στρατιωτικής βοήθειας προς την Αρμενία που αφορούν κυρίως στρατιωτική εκπαίδευση. Αντί για διασφάλιση της ειρήνης, αυτές οι προσπάθειες των Ηνωμένων Πολιτειών έχουν ως αποτέλεσμα την στρατιωτική αναβάθμιση της περιοχής που είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ένοπλες συγκρούσεις.

Οι ηγεσίες στην Αρμενία και στο Αζερμπαϊτζάν κρατούν σε στασιμότητα τη διευθέτηση του ζητήματος του Καραμπάχ ώστε να βρουν την

κατάλληλη στιγμή χρήσης στρατιωτικών μέσων για επιλύσουν τις διαφορές τους στο Καραμπάχ. Τελικά, με την παροχή όπλων και στρατιωτικής εκπαίδευσης στις τοπικές κυβερνήσεις στο όνομα της ασφαλείας, οι ΗΠΑ είναι στην επικαιρότητα, συμβάλλοντας στο αδιέξοδο του Καραμπάχ και στην πιθανότητα επανέναρξης του πολέμου.

10. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σύγκρουση για το Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι αναμφίβολα μία από τις πιο δύσκολες συγκρούσεις που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα σήμερα. Τόσο η Αρμενία όσο και το Αζερμπαϊτζάν πιστεύουν ότι ο χρόνος τους ευνοεί όποτε και οι δύο περιμένουν από τον άλλο να δείξει υποχωρητικότητα, αυτή είναι η βασική στρατηγική τους. Αυτό όμως είναι μία ψευδαίσθηση και η αποτυχία επίλυσης της σύγκρουσης στο εγγύς μέλλον θα μπορούσε να οδηγήσει σε μία σημαντική επιδείνωση και τελικά σε μία καταστροφική κατάσταση για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Η καθυστέρηση επίλυσης της διαμάχης σίγουρα όμως συνεπάγεται χαμένες ευκαιρίες για όλα τα μέρη τόσο στον οικονομικό όσο και στον πολιτικό τομέα που θα μπορούσαν να προκύψουν μετά από μία συμφωνία.

Ο πόλεμος στο Ναγκόρνο Καραμπάχ ξεκίνησε σχεδόν ταυτόχρονα με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Εντός της Σοβιετικής Ένωσης το Ναγκόρνο Καραμπάχ αποτελούσε μία αυτόνομη επαρχία εντός του Σοβιετικού Αζερμπαϊτζάν. Το Καραμπάχ όμως ως αυτόνομη οντότητα όπως και άλλες τέτοιες περιοχές στην πρώην ΕΣΣΔ δεν κατάφεραν να αποκτήσουν κρατική υπόσταση. Ο πληθυσμός του Ναγκόρνο Καραμπάχ εθνοτικά στην πλειοψηφία του ήταν Αρμένιοι και την αυτονομία του εγγυόταν η Μόσχα. Μετά όμως την ανεξαρτησία του Αζερμπαϊτζάν οι χριστιανοί Αρμένιοι κάτοικοι του Ναγκόρνο Καραμπάχ φοβήθηκαν την υπαγωγή τους σε μία κυρίως μουσουλμανική χώρα. Είναι σημαντικό να τονισθεί ότι δεν πρόκειται για μία θρησκευτική σύγκρουση αλλά για μία σύγκρουση εθνικής ταυτότητας στην οποία η θρησκευτική παράδοση αποτελεί μόνο ένα χαρακτηριστικό της ταυτότητας. Έτσι το αίτημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ στη Μόσχα για ένωση με

την Αρμενία είναι συνεχές. Ακόμη και σήμερα, πολλοί πολιτικοί αρχηγοί δηλώνουν την προτίμησή τους για την επανένωση με την Αρμενία και βλέπουν την προσπάθεια ανεξαρτησίας ως ένα απαραίτητο πρώτο βήμα προς την ενοποίηση.

Η σύγκρουση κορυφώθηκε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ οπότε και το Αζερμπαϊτζάν κήρυξε την ανεξαρτησία του. Το Ναγκόρνο Καραμπάχ άμεσα δηλώσει την επιθυμία του να αποσχιστεί από το Αζερμπαϊτζάν σύμφωνα με την Σοβιετική νομοθεσία. Στην επιθυμία αυτή αντιτάχθηκε το Αζερμπαϊτζάν λέγοντας ότι είναι δυνατό να αποσχιστεί το Ναγκόρνο Καραμπάχ μόνο όμως μετά από δημοψήφισμα σε όλη την επικράτεια της χώρας. Έτσι το Αζερμπαϊτζάν αντιστάθηκε σθεναρά τις προσπάθειες του Ναγκόρνο Καραμπάχ για απόσχιση με αποτέλεσμα στις αρχές του 1991 οι Αζέροι να προσπαθήσουν να διακόψουν την εξωτερική βοήθεια που έφτανε στο Καραμπάχ. Έτσι ξεκίνησαν εκτεταμένες συγκρούσεις στις οποίες αρχικά φάνηκε ότι οι Αζέροι θα κέρδιζαν. Αλλά την επόμενη χρονιά η Αρμενία με την βοήθεια της Ρωσίας άλλαξε την πορεία των συγκρούσεων. Ο πόλεμος κράτησε δύο χρόνια μέχρι την κατάπαυση του πυρός που επιτεύχθηκε μετά από προσπάθεια της Ρωσικής Ομοσπονδίας το 1994. Στο τέλος των εχθροπραξιών, οι Αρμένιοι βρέθηκαν να έχουν όχι μόνο τον έλεγχο του Ναγκόρνο Καραμπάχ αλλά και σχεδόν το 10% της επικράτειας του Αζερμπαϊτζάν. Αποτέλεσμα της κατάληξης των συγκρούσεων ήταν η δημιουργία περίπου 750.000 Αζέρων εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων που εγκαταλείψανε τα εδάφη που είχαν επέλθει στον έλεγχο της Αρμενίας και 350.000 Αρμενίων προσφύγων που έφυγαν από το Αζερμπαϊτζάν με προορισμό την Αρμενία, το Ναγκόρνο Καραμπάχ ή την Ρωσία. Στη συνέχεια, σε συνεργασία με την κυβέρνηση της Αρμενίας, δημιουργήθηκε η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ χωρίς όμως μέχρι σήμερα να έχει αναγνωριστεί επίσημα από κράτος του ΟΗΕ αλλά ούτε και από την Αρμενία.

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης είχε ως αποτέλεσμα την ευκολότερη είσοδο της παγκοσμιοποίησης στις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Οι εξωτερικές πιέσεις της παγκοσμιοποίησης όπως ο εκδημοκρατισμός, η παγκόσμια αγορά πετρελαίου και τα συμφέροντα κρατικών και μη δρώντων προκαλούν αστάθεια στην περιοχή του Νοτίου Καυκάσου και ως εκ τούτου και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Το 1992 ο ΟΑΣΕ κατά την πρώτη Σύνοδος Κορυφής στο Ελσίνκι, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, προχώρησε στη σύσταση μιας ομάδα διεθνών μεσολαβητών, γνωστή ως η ομάδα του Μίνσκ, η οποία είχε ως αποστολή την προετοιμασία σύσκεψης για την ειρήνη στην πρωτεύουσα της Λευκορωσίας, η οποία ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε. Η ομάδα, ωστόσο, επί του παρόντος έχει ένα Προεδρείο με μέλη την Γαλλία, τη Ρωσία και τις Ηνωμένες Πολιτείες και συνεχίζει τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών.

Ο ΟΑΣΕ δημιούργησε επίσης μία Ομάδα Υψηλού Επιπέδου Σχεδιασμού για την προετοιμασία μίας ειρηνευτικής αποστολής κατόπιν εντολής του ΟΑΣΕ στην περιοχή και φυσικά μετά από την υπογραφή ειρηνευτικής συμφωνίας. Ο ΟΑΣΕ δημιούργησε επίσης γραφεία για την προώθηση της χρηστής διακυβέρνησης και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο στο Baku όσο και στο Yerevan.

Η ομάδα του Μίνσκ συλλογικά πρότεινε διάφορες πιθανές λύσεις σύμφωνες με τις θεμελιώδεις Αρχές του ΟΑΣΕ που διατυπωνόταν στην τελική πράξη του Ελσίνκι το 1975. Οι αρχές αυτές υπεραμύνονται των αρχών της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών, της μη χρήσης βίας και αναγνωρίζει αλλαγές στα σύνορα με βάση αποκλειστικά την συγκατάθεση των εμπλεκομένων μερών. Όμως την ίδια στιγμή, αναγνωρίζει το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού των λαών και επιτρέπει την εφαρμογή της μέσω μίας σειράς από επιλογές όπως ανεξαρτησία, αυτονομία συχνότερα ή με συμφωνίες κατανομής της εξουσίας.

Δεν αποτελεί έκπληξη που η κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν χρησιμοποιούσε αρχικά συνεχώς το επιχείρημα της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών αλλά τώρα αποδέχεται μία σημαντική αυτονομία για το Ναγκόρνο Καραμπάχ ενώ κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων προσπαθούσε για τον πλήρη έλεγχο της περιοχής. Από την άλλη πλευρά οι Αρμένιοι του Καραμπάχ είχαν δύο επιλογές ή την αποδοχή της κυριαρχίας του Αζερμπαϊτζάν ή την διεξαγωγή ενός πολέμου για την ανεξαρτησία, και τελικά επέλεξαν τη δεύτερη λύση που τους πρόσφερε τη μοναδική πραγματική ελπίδα για την επίτευξη του αυτοπροσδιορισμού τους. Την ίδια στιγμή οι πολιτικοί ηγέτες στο Stepanakert αρνήθηκαν να αποδεχτούν ότι η αρχή της αυτοδιάθεσης

εφαρμόζεται σε συνδυασμό με τη συνακόλουθη αρχή διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών. Άρα το πρόβλημα για όσους ασχολήθηκαν για την εξεύρεση μίας λύσης στο πρόβλημα ήταν ο συνδυασμός της αυτοδιάθεσης με την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας. Τα σημαντικότερα θέματα όμως που χαρίζουν τα αντιμαχόμενα μέρη είναι τα παρακάτω :

Το καθεστώς του Ναγκόρνο Καραμπάχ : Το Baku πρόσφερε απόλυτη αυτονομία εντός του κράτους του Αζερμπαϊτζάν, ενώ οι Αρμένιοι ζητούσαν ανεξαρτησία ή ένωση με την Αρμενία. Οι κάτοικοι του Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν μπορούσαν να διανοηθούν μετά τις συγκρούσεις ιδίως ότι θα ζούσαν εντός του Αζερμπαϊτζάν ανεξάρτητα με τον βαθμό αυτονομίας.

Το καθεστώς των 7 επαρχιών του Αζερμπαϊτζάν εκτός του Ναγκόρνο Καραμπάχ που βρίσκονται στην κατοχή των Αρμενίων : Το Αζερμπαϊτζάν απαιτεί την άμεση επιστροφή τους στον έλεγχό του και το δικαίωμα όλων των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων να επιστρέψουν στις εστίες τους με ασφάλεια. Οι Αρμένιοι στην αρχή υποστήριξαν ότι απαιτείται η διατήρηση υπό τον έλεγχό τους των περιοχών αυτών ως εγγυήσεις ασφαλείας για το Ναγκόρνο Καραμπάχ στη συνέχεια όμως ισχυρίζονται ότι τα εδάφη αυτά ανήκουν στη Δημοκρατία του Artsakh μέρος της οποίας είναι και το Ναγκόρνο Καραμπάχ και τα απελευθέρωσαν. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις έχουν προχωρήσει και σε διαδικασίες εποίκησης των περιοχών αυτών με Αρμένιους γεγονός που είναι ωμή παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου.

Το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων και των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων: οι δύο πλευρές γενικά συμφωνούν σε αυτό αλλά διατηρούν διαφορετικές θέσεις σχετικά με τις λεπτομέρειες εφαρμογής της επιστροφής, ειδικά για τα ζητήματα των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και των μέτρων για τη διασφάλιση των επαναπατριζομένων.

Εγγυήσεις ασφαλείας: επί του παρόντος υπάρχει μία στρατοκρατούμενη «γραμμή επαφής» που προέκυψε από την ανακωχή του 1994,

και οι δύο πλευρές θέλουν κάποια μορφή εγγυήσεων, κατά προτίμηση από διεθνής αρχή, πριν την αποστρατικοποίηση της ζώνης αυτής.

Εγγυημένη πρόσβαση ανάμεσα στην Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ και μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και Nakhichevan: προς το παρόν η μόνη πρόσβαση ανάμεσα στην Αρμενία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι από τον στενό ορεινό διάδρομο του Lachin που τώρα βρίσκεται υπό τον έλεγχο των Αρμενικών δυνάμεων. Οι Αρμένιοι θέλουν να διατηρήσουν τον έλεγχο του Lachin συνολικά ή κατ' ελάχιστο μόνο του διαδρόμου και των γύρω βουνών που τον ελέγχουν. Επιπλέον θα ήθελαν να λειτουργήσει το αεροδρόμιο στο Stepanakert για να αποκατασταθεί η αεροπορική σύνδεση με το Yerevan χωρίς κίνδυνο από αζερικά πυρά όπως επίσης να επαναλειτουργήσει η σιδηροδρομική γραμμή προς το Baku που έκλεισε λόγω των συγκρούσεων. Το Αζερμπαϊτζάν θα ήθελα την επιστροφή της επαρχίας του Lachin και θα επέτρεπαν την εγκατάσταση διεθνούς δύναμης για την εγγύηση του δικαιώματος διέλευσης των Αρμενίων. Επιμένει ότι ο εναέριος χώρος πάνω από το Ναγκόρνο Καραμπάχ ανήκει στο Αζερμπαϊτζάν και έτσι διατηρεί το δικαίωμα να εποπτεύει όλη την εναέρια κυκλοφορία πάνω από τη περιοχή. Επιπλέον το Αζερμπαϊτζάν θέλει μια εγγυημένα ασφαλής πρόσβαση μέσα από την Αρμενία ώστε να συνδεθεί με την γεωγραφικά απομονωμένη αζερική περιοχή του Nakhichevan.

Ο ΟΑΣΕ έχει προτείνει πολλά σχέδια (Αρχές Μαδρίτης) για να γεφυρωθούν οι διαφωνίες αυτές αλλά ενώ στην αρχή υπάρχει μία γενική συμφωνία, στις λεπτομέρειες διαφωνούν και η μία χώρα κατηγορεί την άλλη για την απόρριψή τους. Οι αρχές αυτές που ενισχύουν τις θεμελιώδεις αρχές του Ελσίνκι για μη χρήσης βίας, για αναγνώριση της εδαφικής ακεραιότητας των μελών, για την αποδοχή αλλαγής των συνόρων μόνο με τη συγκατάθεση των μερών και αυτοδιάθεση των λαών είναι:

Απόσυρση της Αρμενίας και του Ναγκόρνο Καραμπάχ και από τις επτά επαρχίες του Αζερμπαϊτζάν. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί σε στάδια με τα εδάφη που βρίσκονται μεταξύ Αρμενίας και Ναγκόρνο Καραμπάχ να επιστραφούν σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας.

Στο Ναγκόρνο Καραμπάχ θα χορηγηθεί ένα ενδιάμεσο καθεστώς με διεθνείς εγγυήσεις ασφαλείας και με το τελικό καθεστώς να καθορίζεται από ένα δεσμευτικό υπό διεθνή παρακολούθηση δημοψήφισμα του πληθυσμού της περιοχής, με τη συμμετοχή και εκείνων που εγκατέλειψαν την περιοχή.

Έναν διεθνώς εγγυημένο διάδρομο επικοινωνίας μεταξύ Ναγκόρνο Καραμπάχ και Αρμενίας.

Θα εξασφαλιστεί το δικαίωμά για ασφαλή επιστροφή όλων των προσφύγων και εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων στην περιοχή.

Όλες οι διατάξεις θα διασφαλίζονται μέσω διεθνών εγγυήσεων, συμπεριλαμβανομένης πιθανόν και μια ειρηνευτικής δύναμης υπό τον ΟΑΣΕ ή υπό τα Ηνωμένα Έθνη.

Οι αρχές αυτές φαίνεται να προσφέρουν μια εύλογη φόρμουλα για την επίλυση της σύγκρουσης, και τόσο η Αρμενία όσο και το Αζερμπαϊτζάν ισχυρίζονται ότι αποδέχονται τις αρχές αυτές και κατηγορούν τους άλλους ότι τις απορρίπτουν. Αξιωματούχοι της «Δημοκρατίας» του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι λιγότερο πρόθυμοι να δεχθούν αυτές τις αρχές, πριν από μία τελική και συνολική συμφωνία και χωρίς την άμεση συμμετοχή τους στις διαπραγματεύσεις υπό την Ομάδα Minsk. Ίσως γι' αυτό να είναι προς όφελος της διαπραγμάτευσης η συμμετοχή σε αυτές του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Οι σημαντικότεροι λόγοι που δεν έχουμε περαιτέρω πρόοδο στις διαπραγματεύσεις σύμφωνα πάντα με τις αρχές της Μαδρίτης είναι η εσωτερική πολιτική κατάσταση στις δύο χώρες αφού οι ηγεσίες τους είναι παγιδευμένες σε μία εχθρική ρητορική, μηχανισμοί που χρησιμοποιούν κάθε μέσο, ακόμα και δολοφονίες, κλιμάκωση απαιτήσεων από το Ναγκόρνο Καραμπάχ προς κέρδος χρόνου προκειμένου να πετύχουν την μετατροπή του καθεστώτος της de facto ανεξαρτησίας σε de jure , έλλειψη εμπιστοσύνης για την πρόθεση και τη δυνατότητα της διεθνούς κοινότητας να εγγυηθεί την ασφάλεια μετά από μία συμφωνία, μετατόπιση των πολιτικών σχέσεων μεταξύ των μεγάλων διεθνών πρωταγωνιστών,

ειδικά των τριών που αποτελούν το Προεδρείο της Ομάδας Minsk καθώς και άλλων περιφερειακών δυνάμεων όπως η Τουρκία και το Ιράν που παρέχουν υποστήριξη στις αντιτιθέμενες πλευρές σε αυτή τη σύγκρουση και τέλος ότι ο «διάβολος» κρύβεται στις λεπτομέρειες που αφορά την διαφορετική οπτική σχετικά με το πώς οι αρχές Μαδρίτης θα πρέπει να εφαρμοστούν στην πράξη. Ακόμα κι αν όλα τα μέρη επικρίνουν την Ομάδα Minsk, κανένας δεν θέλει να αντικατασταθεί από έναν άλλο θεσμό όπως επίσης όλοι έχουν απορρίψει την ιδέα για την υποβολή της διαμάχης σε κάποιο διεθνές δικαστήριο.

Οι ανώριμες πολιτικές δομές τόσο στην Αρμενία όσο και στο Αζερμπαϊτζάν έχουν ταυτόχρονα παρεμποδίσει την ανάπτυξη αποτελεσματικών δημοκρατικών διαδικασιών ενώ ταυτόχρονα υπάρχει φόβος από τις πολιτικές ηγεσίες για την λαϊκή οργή αν συμβιβαστούν στο ζήτημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Η Αρμενία και ειδικά το Ναγκόρνο Καραμπάχ έχουν λάβει εκτενή βοήθεια, οικονομική, πολιτική και στρατιωτική από την παγκόσμια Αρμενική Διασπορά, κυρίως στη Ρωσία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, ενισχύοντας ταυτόχρονα και την αποφασιστικότητά τους να αντέξουν και να αντισταθμίσουν εν μέρει τις οικονομικές δυσκολίες που προκαλούνται από την φυσική απομόνωσή τους που οφείλεται στα κλειστά σύνορα με την Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν.

Η εξωτερική πίεση για επίλυση της Διαμάχης είναι πολύ περιορισμένη και πολλές φορές έχει συμβάλει σε αδιέξοδο και όχι σε συμφωνία. Η Ομάδα Minsk δεν έχει την ικανότητα να πείσει τα μέρη να συμφωνήσουν επίσημα στις Αρχές της Μαδρίτης και στη συνέχεια να ξεκινήσουν σοβαρές διαπραγματεύσεις για τις απαραίτητες λεπτομέρειες της εφαρμογής των αρχών αυτών.

Σε αρκετές περιπτώσεις τα τελευταία χρόνια η Ομάδα Minsk, έχει συναντηθεί με τους αρχηγούς των δύο μερών προσπαθώντας να βρεθεί μία κοινά αποδεκτή λύση χωρίς όμως επιτυχία. Η Ρωσία φαίνεται να αντιστρατεύεται την επίτευξη ολοκληρωμένης πολιτικής λύσης, ενώ την ίδια στιγμή προσπαθεί να αποτρέψει μία ανεξέλεγκτη κλιμάκωση της σύγκρουσης. Αστάθεια και αβεβαιότητα στην περιοχή φαίνεται να εξυπηρετούν τα συμφέροντά τους περισσότερο από μια

μακροπρόθεσμη λύση. Με άλλα λόγια η Ρωσία παραμένει απλά ένας πρωταρχικός παράγοντας σταθερότητας μέσω της ικανότητάς για αποτροπή μιας στρατιωτικής κλιμάκωσης της διαμάχης από οποιαδήποτε πλευρά.

Η Τουρκία και το Ιράν έχουν σημαντικά συμφέροντα στην περιοχή, αλλά και πάλι, αυτές φαίνεται να πιέζουν ενάντια σε μία γρήγορη συμφωνία. Η Αρμενία θεωρεί την σύγκρουση με το Αζερμπαϊτζάν μέρος της μακροχρόνιας σύγκρουση της με την Τουρκία στην οποία εντάσσεται και η γενοκτονία οπότε οι Αρμένιοι είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί σε οποιαδήποτε τουρκική κίνηση στο θέμα της επίλυσης της διαμάχης ή οποιασδήποτε σύνδεσης του Ναγκόρνο Καραμπάχ με μία πολιτική επίλυση των διαφωνιών τους σχετικά με τα θέματα γενοκτονίας και συνόρων. Ομοίως, παρά τις κοινές θρησκευτικές παραδόσεις μεταξύ σιιτών Μουσουλμάνων στο Αζερμπαϊτζάν και το Ιράν, η σχέση αυτή είναι τεταμένη και η ιρανική ενίσχυση και το εμπόριο με την Αρμενία έχει κάνει το Baku να είναι αντίθετο με τον οποιοδήποτε ρόλο της Τεχεράνης στη διαδικασία διευθέτησης της σύγκρουσης. Ως εκ τούτου, οι συγκρούσεις στον Νότιο Καύκασο είναι με πολλούς τρόπους, ενταγμένες στις μεγάλες ιστορικές αντιπαλότητες μεταξύ Ρωσίας, Περσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και στους σύγχρονους περιφερειακούς ανταγωνισμούς με αποτέλεσμα να περιπλέκονται οι διαδικασίες για την επίτευξη πολιτικής διευθέτησης της σύγκρουσης.

Οι σημαντικότερες χώρες που εμπλέκονται στην περιοχή, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία, έχουν επιδοθεί σε μία τεράστια κούρσα εξοπλισμών στην περιοχή προκειμένου να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον ασφάλειας απαραίτητο για την εκμετάλλευση των πετρελαίων της Κασπίας αλλά και της λειτουργίας των αγωγών μεταφοράς πετρελαίου και αερίου. Η στρατιωτικοποίηση των χωρών της περιοχής έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ειρηνευτική διαδικασία και δημιουργεί συνθήκες έντασης και αναζωπύρωσης του πολέμου. Οι ηγεσίες της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν λόγω του γεγονότος της στρατιωτικοποίησης θεωρούν ότι θα μπορέσουν να επικρατήσουν λύνοντας το θέμα του Ναγκόρνο Καραμπάχ σε μία νέα πολεμική αναμέτρηση.

Όλα αυτά τα εξωτερικά και εσωτερικά εμπόδια συνολικά θέτουν σοβαρές προκλήσεις για την οποιαδήποτε βραχυπρόθεσμη επίλυση της σύγκρουσης του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η οικονομία του Αζερμπαϊτζάν έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία 20 χρόνια γεγονός που οφείλεται κυρίως στον τομέα της ενέργειας. Ωστόσο, τα κλειστά σύνορα με την Αρμενία οδήγησαν το Αζερμπαϊτζάν να μεταφέρει πετρέλαιο μέσω του αγωγού Baku – Tbilisi – Ceyhan και να μεταφέρει πολλά προϊόντα από και προς την Τουρκία μέσω της Γεωργία αυξάνοντας σημαντικά το κόστος τους. Επιπλέον, αυτή η υποδομή είναι δυνατόν να προκαλέσει νέο γύρο συγκρούσεων στην περιοχή. Βέβαια όταν τα αποθέματα πετρελαίου στο Αζερμπαϊτζάν αρχίσουν να μειώνονται τότε θα πρέπει η ηγεσία να βρει άλλους τομείς ανάπτυξης εκμεταλλευόμενη την ειδική θέση του Αζερμπαϊτζάν ως διαμετακομιστικού κέντρου μεταξύ Ανατολής-Δύσης δηλαδή μεταξύ Κεντρικής Ασίας και Κασπίας και της Δυτικής Ευρώπης καθώς επίσης και μεταξύ Ρωσίας και Ιράν στον άξονα Βορρά-Νότου. Οπότε η επίλυση του προβλήματος του Καραμπάχ θα εξυπηρετήσει μακροπρόθεσμα οικονομικά συμφέροντα του Αζερμπαϊτζάν.

Ομοίως η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της οικονομίας της Αρμενίας επηρεάζεται δραματικά από τα κλειστά σύνορά της με την Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν, αφήνοντας την πρόσβασή της στον υπόλοιπο κόσμο μόνο μέσω του Ιράν και της Γεωργίας (με την οποία επίσης έχει κάπως τεταμένες σχέσεις). Οι προσπάθειες μίας Τουρκικόαρμενικής συνεργασίας σταμάτησαν λόγω της σύγκρουσης με το Αζερμπαϊτζάν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ, και τα σύνορα είναι επίσης κλειστά με το Αζερμπαϊτζάν για τον ίδιο λόγο. Ενώ η Αρμενία επιβιώνει σε μεγάλο βαθμό από τα εμβάσματα της διασποράς, η οικονομία της θα είχε σίγουρα μεγάλο κέρδος με το άνοιγμα των συνόρων, και αυτό το γεγονός αναγνωρίζεται ευρέως από φορείς χάραξης πολιτικής στο Yerevan. Την ίδια στιγμή, στο Ναγκόρνο Καραμπάχ τα πολιτικά θέματα κυριαρχούν εντελώς των οικονομικών. Λόγω της εκτεταμένης υποστήριξης προς το Ναγκόρνο Καραμπάχ από την διασπορά, τα χρήματα κατευθύνονται δυσανάλογα προς το Ναγκόρνο Καραμπάχ και όχι προς την Αρμενία, η οικονομία του φαίνεται να αναπτύσσεται γρηγορότερα ενώ οι οικονομικές συνθήκες στην Αρμενία παραμένουν γενικά στατικές, με εκτεταμένη ένδεια.

Η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν υποφέρουν από το ανθρωπιστικό και οικονομικό κόστος υποστήριξης ενός μεγάλου αριθμού προσφύγων και παράνομα εκτοπισμένων ατόμων. Αυτά τα άτομα ζουν σε δύσκολες συνθήκες, συμπεριλαμβανομένης της φτώχειας, των ανεπαρκών συνθηκών στέγασης, της υψηλής ανεργίας και με αβέβαιο πολιτικό καθεστώς, το οποίο θα μπορούσε να δυναμιτίσει το κλίμα μέχρι ένα σημείο. Παρά την εξωτερική βοήθεια η ανθρωπιστική κρίση παραμένει σοβαρή σε ολόκληρη την περιοχή και συνεπώς μία συμφωνία θα έδινε κάποια λύση στο πρόβλημα αυτό επωφελεία και των δύο χωρών. Σε αντίθεση και πάλι, η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ έχει υποδεχτεί με ικανοποίηση Αρμένιους πρόσφυγες στην επικράτειά της, πολλοί μετοικούν σε δουλειές και σπίτια των πρώην Αζέρων κατοίκων.

Επομένως, από τα τρία μέρη της σύγκρουσης, η «Δημοκρατία» του Ναγκόρνο Καραμπάχ φαίνεται να «πληρώνει» λιγότερο από τη συνέχιση του status quo από ότι το Αζερμπαϊτζάν και η Αρμενία. Για το Ναγκόρνο Καραμπάχ η τρέχουσα κατάσταση προσεγγίζει περισσότερο μία κατάσταση μαλακού, σταθερού αλλά ιδιοτελούς αδιεξόδου και για αυτό πάντα έχουν ένα αποτελεσματικό βέτο σε οποιαδήποτε παραχώρηση η Αρμενία είναι πρόθυμη να διερευνήσει. Όλοι αναγνωρίζουν ότι η ειρήνη στο Νότιο Καύκασο θα μπορούσε να προσφέρει μια πολύ καλή ευκαιρία για όλους τους εμπλεκόμενους.

Τέλος το ιστορικό υπόβαθρο της διαμάχης για το Ναγκόρνο Καραμπάχ φαίνεται να είναι μία από τις κύριες αιτίες μη εξεύρεσης λύσης και όσο αυτό κυριαρχεί στις σκέψεις των εμπλεκόμενων δεν είναι δυνατή η ειρηνική επίλυση της διαμάχης. Ωστόσο παρά τις αντιλήψεις των μερών ότι ο χρόνος είναι με το μέρος τους, η πραγματικότητα είναι ότι ο χρόνος ενισχύει το status quo, διατρέχει τον κίνδυνο για αναζωπύρωση της σύγκρουσης και ενός νέου κλίματος βίας.

-Ο-

Συντάξας

Κωνσταντίνος Α. Θεοδωρόπουλος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- «Α» Χάρτης Περιοχής
- «Β» Πίνακας Τοπωνυμίων Ναγκόρνο Καραμπάχ
- «Γ» Χάρτης Περιοχής Διαμάχης Ναγκόρνο Καραμπάχ
- «Δ» Χάρτης Επιχειρήσεων Ειρηνευτικής Αποστολής ΟΑΣΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

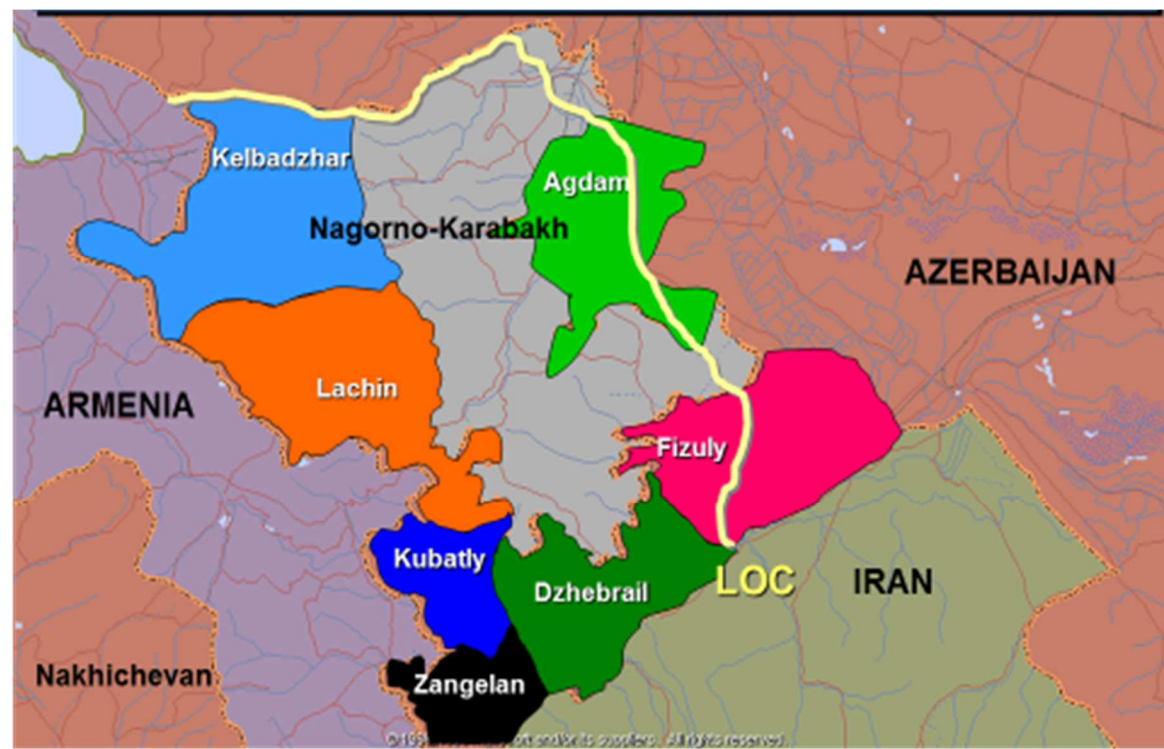
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» ΣΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

<u>NAME LIST OF MAIN LOCALITIES IN AZERBAIJAN</u>				
<u>NO.</u>	<u>AZERI</u>	<u>ARMANIAN</u>	<u>ENGLISH(USA)</u>	<u>RUSSIAN</u>
1	Dağlıq Qarabağ	Mountainous Karabagh/Artsakh	Nagorno- Karabakh	Нагорный Карабах
2	Ağdam	Agdam	Agdam	Агдам
3	Ağcabedi	Agjabedi	Agdzhabedi	Агджбеди
4	Esgeran	Askeran	Askeran	Аскеран
5	Berde	Barda	Barda	Барда
6	Baş Qervend	Bash Karvend	Bash Karvend	Баш -Карвед
7	Daşkesen	Dashkesan	Dashkesan	Дашкесан
8	Füzuli	Fizuli	Fizuli	Физули
9	Hadrut	Hadrut	Gadrut	Гадрут
10	Xindarx	Gindarkh	Gindarkh	Гиндарх
11	Horadiz	Horadiz	Goradiz	Горадиз
12	Gorus	Goris	Goris	Горис
13	Gülüstan	Gyulistan	Gyulyustan	Гюлюстан
14	Qaradağlı	Gharadaghly	Karadagly	Карадаглы
15	Goranboy	Gerenboi	Kasum İsmailov	Касум-Исмаилов
16	Kelbecer	Kelbajar	Kel'badzhar	Кельбаджар
17	Xanqervend	Khankarvend	Khankarvend	Ханкарвенд
18	Xanlar	Khanlar	Khanlar	Ханлар
19	Gence	Gandzak	Kirovabad	Кировобад
20	Laçın	Berdzor	Lachin	Лачин
21	Mgadiz	Mataghis	Magadiz	Магадиз
22	Ağdere	Martakert	Mardakert	Мардакерт
23	Xocevend	Martuni	Martuni	Мартуни
24	Mingeçevir	Mingechaur	Mingechaur	Мингечаур
25	Terter	Terter	Mir-Bashir	Мир-Башир
26	Naftalan	Naftalan	Naftalan	Нафталан
27	Naхçıvan	Nakhichevan	Nakhichevan	Нахичевань

28	Yenikend	Shahumian	Shaumyanovsk	Шаумяновск
29	Şuşa	Shushi	Shusha	Шуша
30	Xankendi	Stepanakert	Stepanakert	Степанакерт
31	Talış	Talish	Talysh	Талыш
32	Tap Qaraqoyunlu	Tapkarakoyunlu	Tapkarakoyunlu	Тапкаракоюнлу
33	Toğanalı	Chirakodzor	Toganaly	Тоганалы
34	Yevlax	Evlakh	Yevlakh	Евлах
35	Yuxarı Ağcakend	Venshen	Yukhary Agdzhakend	Юхары Агджакенд

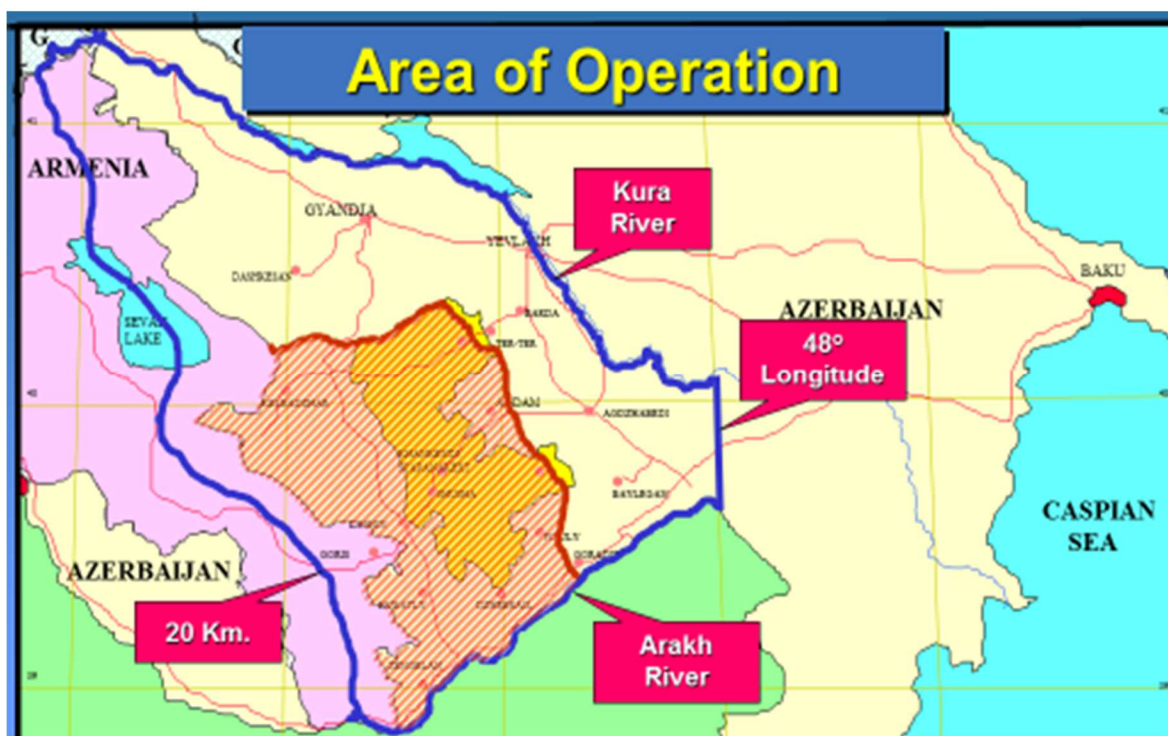
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ» ΣΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ ΝΑΓΚΟΡΝΟ ΚΑΡΑΜΠΑΧ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Δ» ΣΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΟΑΣΕ ΣΤΟ
ΝΑΓΚΟΡΝΟ ΚΑΡΑΜΠΑΧ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

1. Ελληνική Βιβλιογραφία

- α. Ανδριανόπουλος Ανδρέας, «Αζερμπαϊτζάν Κυρίαρχος στο σταυροδρόμι της Ευρασίας», Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2016
- β. Αλεξόπουλος Ηλίας, «Οι Πολιτικοστρατηγικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις Τρεις Ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- γ. Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008.
- δ. Κονδύλης Παναγιώτης, «Θεωρία του Πόλεμου», εκδόσεις ΘΕΜΕΛΙΟ, Αθήνα 1998.
- ε. Μαυρόπουλος Παναγιώτης, «Εισαγωγή στη Θεωρία του Πολέμου και της Στρατηγικής», Εκδόσεις WARANT STRATEGY, Αθήνα 2012
- στ. «Γεωγραφία Παγκόσμιος Άτλας και Εγκυκλοπαίδεια», Εκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ

2. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- α. Armenian Assembly of America, «Nagorno Karabakh, A White Paper».
- β. Avaklan Shahen, «Nagorno Karabakh Legal Aspects», Second Edition, Yerevan
- γ. Bothe Michael – Ronziti Natalino – Rosa Allan, «The OSCE in the Maintenance of Peace and Security», KLYWER LOW INTERNATIONAL, 1997.
- δ. De Waal Thomas, “The Karabakh Trap: Dangers and Dilemmas of the Nagorny Karabakh Conflict.”, Conciliation Resources. December 2008
- ε. Jakson Robert – Sorensen George «Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων», Εκδόσεις ΓΟΥΤΕΜΒΕΡΓΙΟΣ, Αθήνα 2006.
- στ. Hess Andrew, Oil, Democracy and the Globalization of the Nagorno Karabakh Conflict

ζ. Hovhannisyan Nikolay, «The Karabakh Problem», Εκδόσεις NAOSA, YEREVAN 2004.

η. Claude Mutafian (1994). The Caucasian Knot: The History and Geopolitics of Nagorno-Karabagh. London: Zed Books.

θ. Tölölyan, Khacig. 2007. "The Armenian Diaspora and the Karabagh Conflict since 1988." In Hazel Smith and Paul Stares eds. Diasporas in Conflict: Peace-makers or Peace-wreckers. United Nations University Press.

3. Διαδίκτυο

α. The UN Refugee Agency, <http://www.unhcr.org>

β. UN Peacemaker, <http://peacemaker.un.org>

γ. Blandy, Charles W. May 2008. "Azerbaijan: Is war over Nagorny Karabakh a realistic option?" Advanced Research and Assessment Group, Nr. 08/17 (Defence Academy of the United Kingdom.) <http://www.mountainous-karabakh.org/balansen-popup.html>.

δ. Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE. <http://www.osce.org>

ε. "NATO statement seen as Azerbaijan's success: analyst." 22 November 2010. Azernews. <http://www.azernews.az/azerbaijan/27050.html> ..

στ. North Atlantic Treaty Organization. NATO <http://www.nato.int> .

ζ. Πρεσβεία της Δημοκρατίας Αζερμπαϊτζάν στην Ελλάδα, <http://www.azembassy.gr>

η. Βικιπαίδεια, <https://el.wikipedia.org/>

θ. Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας <http://mfa.gr/>

ι. Global Firepower, <http://www.globalfirepower.com/>

ια. United Nations, <http://www.un.org/en/index.html>

ιβ. President of the ARTSAKH REPUBLIC, <http://www.president.nkr.am/en/nkr/generallInformation/>

ιγ. Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Αρμενίας στην Ελλάδα, <http://greece.mfa.am/en/>

ιδ. Ευρωπαϊκή Ένωση, http://europa.eu/european-union/index_el

- ιε. Ναγκόρνο Καραμπάχ: Συνάντηση Μογκκερίνι-ΟΑΣΕ στη Βιέννη με τους προέδρους Αρμενίας-Αζερμπαϊτζαν, www.globuspulse.gr/index.php/extras/item/1267-nagorno-karampax-synantisi-mogkerini-oase-sti-vienni-me-proedrous-armenias-azermpaitzan
- ιστ. Eurasian security: from Baku to Moscow and beyond, <http://www.russia-direct.org/opinion/eurasian-security-baku-moscow-and-beyond>
- ιζ. Azerbaijan: Great People's Day marked by small turnout, arrests, <http://foreignpolicyblogs.com/2011/03/11/azerbaijan-great-peoples-day-marked-by-small-turnout-arrests/>
- ιη. Nagorno-Karabakh-Viewing the Conflict from the Ground <http://www.css.ethz.ch/en/services/digitallibrary/publications/publication.html/13594>
- ιθ. Russia's Nagorno-Karabakh conflict plan poses renewed Armenia-Azerbaijan war risks <http://www.janes.com/article/62828/russia-s-nagorno-karabakh-conflict-plan-poses-renewed-armenia-azerbaijan-war-risks>
- κ. Trump and Armenia's Occupation of Nagorno-Karabakh http://www.americanthinker.com/articles/2016/11/trump_and_armenias_occupation_of_nagornokarabakh_.html
- κα. The International Crisis Group , <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus>
- κβ. ON HISTORICAL RIGHTS AND THE WESTERN/MOROCCAN SAHARA ,Constantinos Koliopoulos <http://www.idis.gr/?p=3024>.
- κγ. Ναγκόρνο – Καραμπάχ. Η επόμενη δυστοκία της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. του Χρήστου Ζιώγα, <http://neapolitiki.gr/ναγκόρνο-καραμπάχ-η-επόμενη-δυστοκία/>
- κδ. Gulustan.info <http://gulustan.info/>

